

VESTNIK VOLERO
VOLERO VESTNIK
SLOVENSКИН
ДОМОБРАНЦЕВ
VESTNIK
ДОМОБРАНЦЕВ
SLOVENSКИН
VESTNIK VOLE
ERO VESTNIK

VESTNIK SLOVENSКИH DOMOBANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV je glasilo svobodnjakov vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij, Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, suc. 7, Buenos Aires.

VESTNIK — VOCERO es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158, 1407 - Buenos Aires. Editor responsable: Rudi Bras.

VESTNIK — VOCERO is the voice of slovenian anticommunist veterans. Ovitek: Aleš Gošar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 - Buenos Aires, Argentina.

— o —

DENARNA NAKAZILA za naročnino in za „Tiskovni sklad Karla Mauserja“ pošiljajte na ime Alojzij Dolinar, na zgoraj napisani naslov uprave.

— o —

V S E B I N A

Anton Orehar — do zadnjega diha z nami	1
Velikonočna roža (Vladimir Kos)	2
Umrli je inž. France Grum	4
Slovenska petindvajseta ura (Boštjan Kocmur)	5
Papeži in fatimska skrivnost (Ludvik Ceglar)	18
Zgodovinsko priznanje (Slavko Skoberne)	25
Medusin obraz (L. M.)	26
Bojan štih in njegov socializem	32
Iz zapuščine polk. M. Bitenca	35
Še o narodni spravi (Rudi Bras)	62
Prizori iz Vetrinjske žaloigre	66
Sir Charles Keightly — Vetrinje	75
Pisma uredništvu	76
Kronika iz župnije Rakitna (Z. R.)	79
Društvene vesti	84
Angleški Sabotažni odsek (ZU)	85
Darovi	87
No habrá paz en Perú:.. ..	88

VESTNIK VOLERO

SLOVENSKIH DOMOBRANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV

LETNIK XXXVII

JANUAR-FEBRUAR-MAREC 1986

ANTON OREHAR - do zadnjega diha z nami!

Videli smo in vedeli, da monsinjorju OREHARJU zdržema usihajo sile telesa, ali njegova nenehna duhovna prisotnost in (zdaj vidimo) trmasta vztrajnost v delu za nas sta premnogim vlivali upa, da se mu čas takó kmalu ne bo še iztekel.

Zato je boleče zares med nas usekala vest iz daljne Mendoze, da je zastalo njegovo srce v petek popoldne. S tistim trenutkom, bi rekli lahko, da se v zaton je nagnila doba resnično velikih pionirjev slovenstva v mejah Argentine.

Svobodni Slovenci ne kujemo radi v nebó dejanj in zaslug in stvaritev ljudi, ki so z nami. Vendar med nami ga skorajda ni rojaka, ki ne bi otrpnil ob tolikšni izgubi.

Truplo pokojnega je počastila slovenska Mendoza še isti dan smrti in v soboto dopoldne, potem pa je množica hvaležnih in zvestih kropila ga v cerkvi Marije Pomagaj, v HIŠI SLOVENCEV, kjer rajni je bil kakor oče doma.

Sklepna beseda v slovo:

ANTON OREHAR se do svojih 60-65-ih let, v izpolnjeni življenjski dobi, ko prenekateri stopajo v pasivna leta pokojnine, niti ni utegnil ustaviti na ozarrah na globoko izoranih brazd, saj je bil morda takrat še v zenitu svojih zamisli in še dosti krepkega zdravja in tudi „vročina dneva“ je še močno pripekala.

Vendar pa, ko so prišle ure nadlege in težke bolezni, je še tekaj pokazal moža, z vero neizmerno v svoje poslanstvo, tako da je do zadnjega diha ostal na čelu pred nami in z nami.

Morda se njegovo srcé je moralo mnogim odreči željam, vendar se prva je njemu življenjska naloga izpolnila:
fantje, možjé, dekleta, žené, ki so iz vrst „brodolomcev“ po vihri krvavi izšli,

še danes

so zvesti BOGU in RODU in SAMEMU SEBI!

Njegovega življenja tek — od 13. junija 1910 do 7. marca 1986 — ostal nam bo v trajnem spominu!

Velikonočna roža

Krvavih sadežev jeseni
dolgo trajajo.
In mrtvih zime v jamah obležijo.

Vendar s pepela padlih listov,
s smrtnih biserov snega
vzcveti

Velikonočna Roža.
Poznaš jo?

Z zarjo v rusi sredi,
z belim zlatom mesečine
žil,

s kristalno svežim stebлом.

Odrešenikova jo kri napaja,
zlružena s krvjo mučencev,
naših zmag prvencev.

Poznaš jo!

O, roža, izmed rož najzaljša,
čast zemljé slovenske,
ki si z nje si vzela svojo grudo:

v ponos te nosim v srcu,
roža neminljiva!

Zdaj smo tudi mi
veliki narod
v božjem svetu.

Vladimir Kos

(s prisrčnimi velikonočnimi voščili Vestniku.)

Umrl je soborec inž. France Grum

Ob avtomobilski nesreči pri Rochestru N. York, ZDA, je izgubil življenje, 20. decembra preteklega leta. Pokopan je bil na dan sv. Večera — spomina rojstva Boga-otroka, ki prinaša „mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.“

Ob takih novicah, četudi so težke, ni časa za solze in zdihovanje. Prav pa je, da se ustavimo ob misli življenja, ki je ugasnilo brez slovesa. Ob takih trenutkih nam je lažje dojeti smisel vsega, kar je bilo in kar je. Razum se sprostí temporalnih zagonov in ozkih presojanj, da jasneje spoznamo pravo vrednost dogajanj in bistva. Zato je naša sodba o življenju mrtvih drugačna od sodbe o življenju živih.

France Grum. Ker je bil na pozornici, je bil izpostavljen hvali in kritiki, napadom in odobravanju!

V Gorjancih ga ni zadelo. Pozneje v udarnem bataljonu ga je oplazilo. V letu velikega spomina pa je odšel tudi on.

Poln vsemogočega dela, načrtov in prizadevanj; hitel je domov z uspešne konference z novim zagonom in planiranjem in priletelo je kot kroglja in ustavilo vse — za vedno.

Poznal sem ga še kot študenta, v Ljubljani. Ob okupatorjevem vdoru v Slovenijo je bil nemiren in iskal zveze s starejšimi, ki so bodrili v vztrajnosti in previdnosti pred nepotrebnimi žrtvami, obenem pa organizirali mladino za končni udar proti okupatorju. V njegovi navdušeni zavedenosti so mu nasprotovali le vaški delomrzneži, ki so pod vplivom partijske propagande čakali, kdaj bo Hitler prebrodil še Savo, Ljubljanico in Krko do Kolpe ter prinesel blagostanja.

Ko je šlo na ostrino, so mu zagrozili s smrtjo. Prijatelji so mu svetovali, da bi ostal v Ljubljani. France pa je odkopal puško, ne, da bi se branil, da bi dokazal, da je proti okupatorju in proti vsem nasilnikom, ki si laste našo zemljo in narod.

Dolga bi bila gorjanska povest „Štajerskega bataljona“, med tremi sovražnimi velikani, ki so mu stregli po življenju. Toda živel in preživel je, ker je Bog hotel, da je žarela iskra prave svobode, ki je zagorela v grmade ognja odločnosti in junaštva poznejših vaških stražarjev in domobranske vojske, kjer je bil France poveljnik Velikolaškega udarnega bataljona. S svojimi junaškimi fanti je pometel dolino in obrobne gozdove partizanskih zased in patrolj. V maju 45 je bil ranjen; tako se je rešil vrnitve iz Vetrinja. Še ranjen, France ni miroval. Skrbela ga je usoda trpečega naroda in fantov, ki še niso prikorščili meje. Organiziral je prostovoljce za pomoč.

Ko je emigriral v ZDA, se ni posvetil le vsakdanjemu delu in vsestranskemu študiju in skrbi za napredek v službi, kjer je dosegel zavidljivo višino in svetovna priznanja, ostal je aktivni domobranec! Orga-

niziral je stike po vseh kontinentih, poiskal odločne in ustanovil je Zvezo slovenskih protikomunističnih borcev ter pomagal pri organizaciji posameznih krajevnih društev.

Bil je večkratni predsednik Zveze. Ob razdvojitvi se je opredelil za Zvezo Tabor, ki je ostala neopredeljena v demokratskih ideologijah. Bil je njen glavni idejno aktivni volan.

Nikoli si ni želel drugačnega ali boljšega domobranstva, niti ne drugačnih ali popolnejših ljudi. Hotel je ostati tak, kot na frontah domovine, s takimi fanti in možmi, z vsemi njihovimi vrlinami in pomanjkljivostmi. Spoštoval in visoko cenil je vse tisto, kar je v času okupacije in revolucije imelo pogum, pokazati se celega Slovenca!

„Veš, vsi naslovi, ugodnost v službi, vse znanje in priznanja, bi ne bilo nič vredno, če bi pri tem pozabil biti aktiven domobranec. To mi je zares v ponos, takega naj me poznajo Slovenci,“ je dejal ob zadnjem obisku v Buenos Airesu.

France, takega — celega domobranca — Te bodo ohranili v trajnem spominu Tvoji domobranci!

Ivan Korošec

Radivoj Rigler - umrl

Dne 10. januarja 1986 je v Buenos Airesu umrl Radivoj Rigler, ki se je rodil 23. decembra 1910 v Hotiču pri Litiji. V Ljubljani je obiskoval gimnazijo, nato pa je 1. oktobra stopil v Nižjo šolo vojne akademije v Beogradu. Zatem je dovršil še Višjo vojno akademijo. Kmalu po začetku druge svetovne vojne so ga Nemci zajeli. Prišel je v nemško ujetništvo, leta 1942 pa je bil prestavljen v italijansko ujetništvo. V septembru 1943 se mu posrečilo pobegniti v Švico, dve leti pozneje pa je prišel v begunsko taborišče v Senigalliji, kamor sta za njim prišli žena Adrijana in hčerka Marjeta. Od tu se je preselil v Argentino, kjer si je postavil svoj dom v Guadalupe v Don Torcuato; tam se mu je rodila še druga hčerka Monika. Pokojnik je bil vse življenje odločen protikomunist. Ko so ga v ujetništvu vabili, da se vrne domov, je to odločno odklanjal. V emigraciji je živahno sodeloval v protikomunističnih društvih. V „Vestniku“ je objavil razne članke iz vojaškega področja. Prevedel je iz srbohrvaščine razpravo inž. Vasiljevića „Osnove marksizma“. Napisal je izvrsten učbenik španskega jezika „Sam temeljito kasteljansko“. Udejstvoval se je tudi na političnem polju. Kot zastopnik Slovenske demokratske stranke je bil več let član Slovenskega narodnega odbora.

Vsemogočni naj mu nakloni večni mir in pokoj, družini pa naše globoko sožalje.

SmR

SLOVENSKA PETINDVAJSETA URA

V. Obnoviti zrak

A) OSVEŠČENJE — REVITALIZACIJA

1) Razčaranje Slovenije

(Nadaljevanje)

„Beseda! Bajna moč“

Slovinci smo narod romantikov. V dobi romantike se je slovensko ljudstvo narodno prebudilo s pomočjo organizacije t. i. „čitalnic“, Slomškovih „nedeljskih šol“ in tabornega gibanja.

Čitalnice so vzbudile „prvi smisel za narodno organizacijo“ in razgibale „speče duhove“. Niso bila le bralna društva, ampak ustanove, ki so skrbele zlasti za prijetno družabnost, s katero so privabliale Slovence v svoj krog in jih medseboj prijateljsko povezovala. Gojile so petje, glasbo, začetno dramatiko in prirejale izlete, a bile so tudi učilnice slovenskega jezika, predavalnice in politične posvetovalnice. Vse društveno delo se je vršilo „v znamenju narodnega navdušenja in navduševanja“, kar je bilo v začetni fazi času odgovarjajoče sredstvo zbiranja narodovih sil. Ker pa je obstalo na tej primitivni stopnji, se je v nadaljnjem razvoju izrodilo v frazarsko napihovano prazno rodoljubje, prevlečeno s „pozlačeno lažjo“. (97)

Čitalnice so prirejale društvene nastope, ki so jih po češkem vzorcu imenovali „besede“. Program „besed“ je obsegal navduševalne govore, deklamacije, pevske točke, včasih koncerte in odrske prizore. „Beseda“ se je obvezno končala s petjem Jenkove himne „Naprej zastava slave“. Po „besedah“ je bil ples ali slavnostna večerja z napitnicami, večkrat tombola in z ustanovitvijo „Južnega Sokola“ (l. 1863) tudi telovadne točke.

To je bil „program narodnega rajanja“, kakor ga imenuje Ivan Prijatelj, katerega cilj je bil novačenje, grupiranje Slovencev. Čitalniška doba je čas narodnega osveščanja, kjer je bilo jezikovno vprašanje osnovne važnosti. Ob upravni razkosanosti slovenskega ozemlja in zaradi odsotnosti zavesti slovenske države misli je bil jezik edina vez narodne skupnosti in osnova slovenske identitete. V tej borbi za besedo, ob tem kultu besede ni čudno, če se jim je na koncu beseda zvohtila tako, da je postala sama sebi namen. Čitalniško dobo označujejo tele značilnosti:

1) Sanjaštvo in zanesenjaštvo; vera v čarobno moč besede. Cilj čitalništva je bilo budništvo, navduševanje, zbiranje, kar so dosegali z besedno „borbo“ na govorniških odrih, ki jo je spremljalo burno ploskanje vedno navdušene publike. Ker pa niso konkretno opredelili svojih ciljev, je omenjeno sredstvo postalo cilj. Na račun te držje, je Davorin Trstenjak

1. 1849 zapisal v „Sloveniji“: „Mi Slovenci pojemo pesmi, kričimo 'živio!' — pa mislimo, da je s tim že Rim sezidan in domovina rešena.“ (98)

2 Konservativnost, okostenelost v primitivni rutini vaške idile, kar naziva I. Prijatelj „družveni patriarhalizem“. Ta se je kazal, po eni strani v „programu narodnega rajanja“, kjer sta bila prijetna družabnost in nekritično hvalisanje vsega, kar se je godilo na domačem dvorišču, glavna načina privabljanja in združevanja narodnih elementov (99), po drugi strani pa v samodrštvu in dogmatizmu „prvakov“, ki so se imeli, kot pastirji v čredi, za edine misleče glave in so „s težo svoje častitljivosti“ blokirali vsako drugačno mnenje, razen tega pa hoteli imeti v svojih rokah vse narodne ustanove. Levstik jih imenuje „vrle slovenske zvončence“ (100)

3) Tipična za slovensko romantiko, ki so ji glavno bile oblike, je t. i. „črkarska (abecedarska) pravda“. Ta je na literarnem področju privedla do prepotrebne enotnosti pravopisa ter do organično, na ljudski govorici zgrajenega, knjižnega jezika. Na političnem področju pa je njih pretirani formalizem prišel do izraza v prvenstveni skrbi in borbi za politične okvire. (101)

4) Občutek ogroženosti pred germanizacijo, manjvrednostni kompleks zaradi slovenske majhnosti in občudovanje slovanskih, zlasti ruskih ljudskih množic, v okrilju katerih so upali dobiti zavetje pred grozečo germanško nevarnostjo, je otroke romantike nagibalo, da so težili v vseslovansko integracijo. Ta težnja je dobila svoj izraz v gibanjih ilirstva, panslavizma in jugoslovanstva. Ivan Prijatelj pravi, da je v teh gibanjih prišlo do izraza „nagon sanjavega malčka, ki bi bil rad velik tembolj, čim manjši je.“ (102)

5) Legitimizem, uklanjanje, oportunistem, plahost in pohlevna cincačnost navzgor do vlade in do gospodujočih Nemcev.

V revolucionarnem letu 1848, ko so drugi narodi dvigali uporni tilnik, je postalo geslo slovenske politike: „Vse za vero, dom, cesarja!“ (103)

Ko je l. 1867. dunajski parlament razpravljal o Beustovem predlogu za spremembo ustave v smislu dualizma, so slovenski poslanci silovito napadali predlog, na glasovanju pa vsi zanj glasovali, kar je vzbudilo splošno ogorčenje v slovenski javnosti. Luka Svetec, duhovni vodja slovenske delegacije, je opravičeval to ravnanje češ, da „v sedanjih silovitih in brezpostavnih... časih kaže bolj polahko stopati“ in da je „pametneje, da se šibi enako viharju upognemo, raji, nego da bi nas, ko bi se ustavljali, prelomil.“ (104) To je postalo zlato pravilo slovenske politike vse do današnjih dni.

Čitalniško družinsko idilo je l. 1864 skalila Levstikova kritika poslovanja ljubljanske čitalnice (sum korupcije), zlasti pa njegova kritika ljubljanskih „prvakov“ zaradi priprav za izdajo nemško pisanega časnika za obrambo slovenskih koristi, češ da je za Slovence najprej potreben slovenski politični časopis, kar „Novice“ niso. (105)

Leto 1864 predstavlja miljniki, ki oznamenuje prelomnico med dve-

ma dobama. Ta začetni spopad namreč, se je kasneje, ko se je Levstikov krog t. i. „mladoslovencev“ spoprijel s celotno že zastarelo kulturno-politično zamisljivo t. i. „staroslovencev“, razvil v rodovni razdor med očeti in sinovi. Ta je imel dva učinka: enega pozitivnega in drugega negativnega. Izguba družbenega ravnovesja zaradi pojava nove struje, je prisilila vso slovensko skupnost napraviti korak naprej. (106) Širša razgledanost in dvig na ráven časa, sta zvišala kakovost literarnih stvaritev, potreba nekega akcijskega političnega programa, pa je bil za „mladoslovence“ izziv, na katerega so odgovorili s pobudo in organizacijo taborskega gibanja (1868-1871), s katerim so mobilizirali slovenske ljudske mase pod zastavo vrhovnega narodnega cilja Zedinjene Slovenije in s pritiskom javnega mnenja prisilili tudi „prvake“, da so začeli v deželnih zborih stavljati spomenice v smislu tega cilja. 9. septembra l. 1868 je v štajerskem deželnem zboru, ptujski slovenski poslanec nemškega rodu, Mihael Herman, takole utemeljeval interpelacijo za Zedinjeno Slovenijo: „Ptujec je pri nas vsemogočen; v svoji lastni hiši je Slovenec hlapec, a tujec njegov gospod. Narodovo truplo je razkosano... Višje deželne oblasti... slabo umevajo slovenski narod... Zastonj je, da tu sedimo; v tem deželnem zboru ne bomo slovenski poslanci nikdar nič dosegli... Temu zlu se ne pride popred v okom, predno se Slovenci ne ločijo od vas in se ne združijo vsi v eno celotno. Da, ločiti se morajo in potem združiti v eno narodno in politično individualiteto...“ (107)

19. septembra l. 1868 so slovenski poslanci v štajerskem deželnem zboru stavili interpelacijo z zahtevo po enakopravnosti slovenskega jezika v šoli in uradu in obenem zahtevali, naj se ukaže uradnikom, ki službujejo na slovenskem ozemlju, „da se nauče slovenskega jezika in pismenega uradovanja v tem jeziku, in sicer, da se nauče v določenem obroku (roku, n. op.), če ne hoté iz služeb izpuščení biti.“

Ko so Nemci in nemškutarji začeli po slovenskih občinah agitirati za izjave proti interpelaciji, so dobili za odgovor mogočno gibanje med slovenskimi štajerci za enakopravnost in za „zedinjeno Slovenijo“, ko so slovenska občinska zastopstva začela v masah pošiljati spomenice v smislu te zahteve. To je bil, pravi Prijatelj, po letu 1861 (spomenica na Schmerlingu) „drugi slovenski delni plebiscit“. (108)

To je bila drugačna govornica, nič podobna prejšnji pohlevni in hlapčevsko ponižni, ki je pričala, da se je vzbudil nov duh samozavesti med Slovenci.

Zagon, ki so ga dali „mladoslovinci“ — začetniki slovenskega liberalizma — narodnemu organizmu pa je bil enodnevni zaradi zmotnih ideoloških osnov. Mogočen kres, ki so ga prižgali, je v kratkem zadušil dim zaradi neprimerne mešanice goriva, ki je bilo sestavljeno iz kulturnobojnega svobodomiselstva, absolutnega nacionalizma, materializma in notranjih protislovij. Materialistična zamisel življenja, zgrajena na lažnih predpostavkah, je izvotlila njih lastno ustvarjalno silo — le ljubezen zgrajena na resnici je ustvarjalna — obenem pa je začela „zastrupljati vod-

njake“. „Mladoslovenci“ so s svojimi svobodomiselnimi idejami zasejali prve klice družbenega razkroja v slovenski kulturni prostor; klice, ki so se kasneje razvile v rakavo rano marksističnega materializma. (109)

Na prelomnici l. 1864 je liberalna pobuda povzročila pomemben površinski premik v smeri utrditve narodne identitete. Ker pa je liberalizem obenem spodkopaval versko-moralno osnovo slovenske kulture in narodnosti, je v globini podiral, kar je na površini gradil, s tem pa povzročal miselno zmedo ter družbeni razkroj, ki ga slogaški pacifizem ni mogel poceliti. Potrebna je bila globinska obnova slovenske družbe.

Ta se je začela čez dvajset let na novi zgodovinski prelomnici l. 1884 ob „ločitvi duhov“, ko je dr. Anton Mahnič s podlistki „Dvanajst večerov“ v „Slovencu“ nastopil v obrambo katoliške vere in „vrgel v slovenski kaos bakljo načelnega boja“. (I. Prijatelj) Ta pobuda pomeni rojstvo krščansko-socialnega gibanja, v katerem se je izoblikovala nova slovenska vodilna manjšina, ki je preko slovenskih katoliških shodov (1892-1923) izvedla družbeno obnovo in izoblikovala nov tip slovenskega človeka. (110)

— . —

Gornji opis čitalniške dobe naj služi slovenskemu zdomstvu kot ogledalo. Če se vanj ozremo, bomo v njem zagledali svoj obraz. Čitalništvo je namreč temeljna oznaka našega štiridesetletnega zdomstva, oznaka, od katere moramo izvzeti le višje zdomske kulturne stvaritve. Osnovna zdomska organizacija, zlasti pa politično delovanje, sta duhovni in organizacijski posnetek čitalništva z nekaterimi nebitvenimi priredbami. (111) Trenutno se zdi, da se v podoživljanju čitalništva nahajamo nekako na višini l. 1864, na prelomnici med dobo togega dogmatizma in samodrškega „patriarhalizma“ in novo, bolj sproščeno dobo, kjer v staro strugo vdira nov, svež kritični tok, ki pritiska na zastarelo statično strukturo z zahtevo po učasovljenju in smotrnem delu po nekem akcijskem načrtu, kar naj omogoči dinamični premik v novo rast v smislu zdomskega prejškega poslanstva.

Za takšen premik je potrebno, da se najprej oprostimo otroških plenic, da prebijemo in odvržemo čitalniški obroč, ki nas s čarobno silo oklepa in nas drži v nerealnem sanjskem svetu. Čitalniška miselnost ima neke elemente otroške psihologije, v kateri Herbert Casson odkrije tele značilnosti:

- 1) Varanje samega sebe.
- 2) Premoč domišljije nad razumom.
- 3) Breznačrtnost. Otrok živi od trenutka do trenutka.
- 4) Neodgovornost.
- 5) Odločanje po željah; ne po pameti.

Romanticizem je pustil globoke brazde v slovenski duševnosti. Upamo si trditi, da je romanticizem poleg katolicizma tisti dejavnik, ki je dal dominantni ton slovenski narodni duši. Ta dominantna nas vse v podzavesti miselno in čustveno pogojuje in opredeljuje slovenski narodni značaj. Tam ima korenine tudi zdomsko čitalništvo.

V naslednjem predstavimo nekaj vzorcev zdomskega zadržanja, ki očitno nosijo pečat omenjene romantične dediščine.

Na čitalništvo spominja zdovski program narodnega žalovanja „svečkarstvo“, ki je druga stran medalje romantičnega „programa narodnega rajanja“. (110)

Nekritičnost, sanjaški iluzionizem, prvenstvena skrb za videz, za fasado, za nastope in parade, bahavo napihovanje našega delovanja, je verna kopija čitalniške drže.

Ustanovili smo številne domove in društva, kjer se lepo izpopolnjujejo cikli predavanj, nastopov in tečajev, tiskamo na kupe papirja, kar vse nam je v neizmeren ponos in samozadovoljstvo. Kako tudi ne? Saj „nas za to“ celo „drugi zavidajo!“ Občudujemo količino, tuja zavist pa naj bi bila dokaz naše uspešnosti in kvalitete. Kult besede je na višini. Priče smo poplave govornice in tiskane besede. Obstaja prava „logokracija“ — prevlada besed, ki se istoveti z realno stvaritvijo. Vera v čarobno moč besede ni brez podlage, kajti moderna propaganda se je izkazala močnejša kot materialno orožje (Vietnam docet) — a ta se ne sme vršiti za varnimi plankami domačega dvorišča. V tem je čitalniška iluzija.

Zanosni panslavizem romantikov, je dobil svoj odmev v enako megljeni zdovski ideji „Slovenije v svetu“ in Slovenije „doma brez mej“.

„Slovenija v svetu“ je pomembna zamisel uveljavljenja slovenske prisotnosti v svetu. Izda pa se iluzionizem „sanjavega malčka, ki bi bil rad velik“, ko se ta nejasna misel, ki ne obstaja niti v načrtu, istoveti s trdno realnostjo zaradi samega dejstva obstoja, a od svetovnega življenja izolirane, zdomske skupnosti, ali zaradi kakšnega sporadičnega boletina v tujem jeziku. Pri tem pa gremo z lahkoto preko dejstva, da smo Slovenci v svetu praktično nepoznani. Vpoštevajoč to, bi se nam zdel za slovensko zdomstvo bolj odgovarjajoč naziv „Slovenija v getu“.

Še bolj spominja na čitalniško romantiko, kjer pesniki krojijo politiko, „Slovenija — dom brez mej“. Ta prispodoba slovenske stvarnosti, biser Župančičevega genija, ki je v Kremžarjevi pesniški priredbi postala nekakšna zdomska himna, vsebuje nevarno sugestijo namreč, da so za Slovence končno meje drugotnega pomena; ideja Slovenije, slovenska zaveza zadoščata. Slovenija lahko obstaja tudi preko umetnih mej.

Kadar utopija predstavlja le pesniški uvid, ki naj simbolizira stvarnost, motivira voljo in prebuja speče sile, tedaj ostaja v mejah svoje družbene funkcije. Kadar pa se stvarnost tlači v kalup utopije, tedaj povzroča v glavi miselno zmedo, odvrta ljudi od težavnega, resnega dela in tveganja borbe ter jih zavaja, da se zatekajo v prijetni, varni sanjski svet.

S tem v zvezi je megljenost vrhovnega cilja. Za časa avstrijskega absolutizma (1851-1860), so naši predniki skrili svojo Zedinjeno Slovenijo pod kožo, kot polž roge. V obnovljeni ustavni dobi, pa so z njo zopet plaho pritipali na dan, ko je dr. Bleiweis, v peticiji na ministra Schmerlinga l. 1861. (za katero je zbral 19.400 podpisov — „prvi slovenski delni plebiscit“), formuliral slovenski narodni cilj v pohlevni želji ne-

kako pod črto. Odločno so Slovenci zopet postavili to zahtevo šele v dobi taborov.

Brezciljnost je bila štiridesetletni karakteristični znak zdomstva. V sili smo si pomagali s tem, da smo antikomunizem postavili kot vrh zdomskih ciljev. (113), na drugo mesto pa avtonomistični program v jugoslovanskem sklopu. Šele na prelomnici, ob štiridesetletnici zdomstva, smo končno sprejeli zamisel suverene slovenske države kot vrhovni narodni cilj. A tudi pri tem je prišla do veljave sanjava slovenska romantična nprav, ki so ji glavno oblike „okvirji“ in visoko zveneče besede.

„Slovenska država“ je, po avstrijskem, ilirskem, panslavističnem in jugoslovanskem „okviru“, naš najnovejši „okvir“, ki pa je v resnici „anti-okvir“. „Slovenija brez mej“ namreč, ni le lepa pesniška prispodoba, ampak pretresljiva stvarnost, znak naše politične impotence. Ni nam znano, da bi v vseh teh letih kakšen zdomski politik, ali ustanova, ali skupina, ali časopis, dali kakšno izjavo, postavili konkretno zahtevo, zasnovali zemljevid konkretnih bodočih slovenskih državnih mej. (114) Bojimo se, da takšne zamisli nihče ne drži niti skrite „in pectore“. Tako je postala lepa pesniška prispodoba pri romantičnih Slovencih, trda stvarnost: Naš dom nima sten, je le privid, fatamorgana. Ali romantika to ne bega. Smele korači s Krpanovimi koraki preko vseh mej po deželi svojih sanj in nič mu ne kali čarobnega sna.

Pri tem pa ima takšno potovanje po oblakih tudi svojo praktično stran: S „Slovenijo brez mej“ nismo v nevarnosti, da bi se svojim sosedom zamerili. Hodimbo pač „po lahko“ — eterično lahko, in tako ostanemo vedno „pridni Janezki“... „ki nič ne zahtevajo“. (115)

Razen „okvira“ manjka „Slovenski državi“ tudi vsebina. Nismo še začeli snovati konkretnega modela slovenske državnosti. Ali tudi glede tega imamo lahko vest, kajti kako bo doma „bodo odločali Slovenci v domovini“.

Lahko bi še primerjali sličnosti našega novodobnega čitalništva s preteklo čitalniško dobo. Mislimo pa, da gornji vzorci zadoščajo za dokaz našega anahronizma in pomanjkanja čuta za stvarnost.

Richard Nixon pravi, da je „karakteristika, ki danes opredeli intelektualno elito in (elito) javnih občil, da veselo plava v morju fantazij...“ „če Zapad izgubi tretjo svetovno vojno, jo bo, ker noče zreti stvarnosti iz oči v oči. Jo bo zaradi potrebe živeti v sanjskem svetu; jo bo, zaradi težnje vbrizgati v javni dialog romantične fantazije in zato ker si domišlja, da je mogoče proti mrzlemu jeklu zoperstaviti preprosto moraliziranje.“ (116)

Na nevarnost sanjarjenja hoče opozoriti tudi naša kritika. Nikakor pa ni bil naš namen zmanjšati ali celo zanikati našim sodobnikom „čitalniškim“ delavcem, njihovih pomembnih zaslug za slovensko stvar. Opravili so po svojih močeh prepotrebno težaško začetniško pionirsko delo, položili so temeljni kamen, zgradili infrastrukturo ustanov na primitivni osnovi, s sredstvi, s katerimi so razpolagali. Opozoriti hočemo le na nevar-

nost, da okamenimo na nepremakljivih položajih in na nesmisel utvare, da so naši dosedanji dosežki „non plus ultra“ — višek zmogljivega, in da smo s tem, kar smo ostvarili, izpolnili svoje poslanstvo, zaradi česar smo upravičeni, da počijemo na lovorikah.

Počivanje na lovorikah

„Napuh jih obdaja kot ogrlica...

Iz tolstega srca izhaja njih krivica.“

(Ps 72,6-7)

Počivanje na lovorikah je zabloda, ki ji zapade ustvarjalna osebnost „že naslednji dan, ko je izvršila kakšen pomemben podvig,“ pravi Toynbee. Takšna drži je, v smislu njegovega zgodovinskega uvida, posledica malikovanja bežnega „jaza“, ki ga opredeli kot „umsko in moralno slepo češčenje dela namesto celote, stvari namesto Stvarnika, časa namesto večnosti.“ Malikovanje je greh napuha, ki se kaže v neki pasivni vzvišeni drži, odmaknjeni od stvarnosti; v neki bahavi zagledanosti v pretekle dosežke; v brezmejnem samozadovoljstvu nad lastno pomembnostjo — skratka, gre za napihneni osebni ali skupinski „jaz“.

V praktičnem življenju dobi ta zabloda obliko malikovanja lastne osebe, ali skupnosti, naroda, rase ali kakšne ustanove, stranke, ali tudi kakšne posebno uspešne tehnike. Ima pa usodne posledice za samo malikovano stvar: povzroči, da se „vzvišeno božje delo“ spremeni v „gnusobo opustošenja, kjer bi ne smelo biti.“ (Mr 13, 14) (117)

Kult osebnosti

Ena oblika malikovanja je t. i. osebni kult, ki je bistvena sestavina vseh diktatorskih sistemov. Voditelj-malik je nadčlovek-velikan, od Previdnosti določen, brez napake in zmote, oseba o kateri se govori samo v superlativih.

Zabloda takšnega češčenja je, razen v etični zavržnosti predvsem, v zmotnem vrednotenju osebne veličine. Vprašanje osebne veličine predstavlja središčni življenjski misterij, ki se javlja v protislovnem odnosu med površinskim „jazom“ in globinskim „jazom“ — med zunanjim varljivim videzom in notrano skrito resnično vrednostjo, ki je v ponižni predanosti idealu in bližnjemu; cilj, ki se doseže preko „ozkih vrat“ odpovedi samemu sebi.

Naravo pristne veličine nam odkrivajo Evangeliji v kategoričnih sentencah: „Kdor med vami hoče biti prvi, bodi vsem služabnik.“ (Mr 10, 44-45)... „Kdor se bo poviševal, bo ponižan, in kdor se bo poniževal, bo povišan.“ (Mt 23, 12)... „Kar je nespametnega na svetu si je Bog izvolil, da bi osramotil modre.“ (1 Kor 1, 27)... „Kdor je najmanjši med vami vsemi, ta je velik.“ (Lk 9, 48)

Evangeljska ponižnost ni izraz slabosti značaja, nasprotno, je izraz izredne, mogočne sile. „Ljubeča ponižnost,“ trdi Dostojevski, „je silna moč, najsilnejša med vsemi; ničesar ni kar bi ji bilo podobno.“ (118)

Ošabnost pa je znak šibkosti in majhnosti. „Ošabnež,“ pravi Henri

Barbuse, „je takorekoč izjeden po neizprosni rji najbolj uničujoče majhnosti... Ožabnež... ne veruje v svojo lastno vrednost,... nima vere v svojo notranjo moč in zato za vsako ceno potrebuje veljave, ki mu jo morejo dati drugi. Kot zraka potrebuje prilizovanja, hvalisanja, pomoči drugih, da čuti, da nekaj velja.“

Isto velja za prilizovavca, katerega pomembnost raste v sorazmerju s porastom lažne podobe njegovega malika. Oboževanje pa nima nujno koristolovskega nagiba. Večkrat gre le za pretiran izraz hvaležnosti za prejete dobrote, ali za očaranje zaradi resnične ali umišljene veličine napihnjene po propagandi in za privlačno silo mitov na maso, ali preprosto za strankarski fanatizem.

Osební kult, ki so ga Slovenci v matični domovini mogli okušati „usque ad nauseam“, tudi med demokratičnimi Slovenci ni redka prikazen, kar je verjetno v pretežni meri posledica nizkega civilnega razvoja. Kaudillizem je namreč splošen pojav v vseh politično zaostalih skupnosti, ki še niso mogle organsko razviti demokratičnih ustanov, ki omogočajo javno kritiko in kontrolo oblasti.

Opozarjamo na razliko, ki je med malikom in vzorom. Tu imamo opraviti s protislovjem med napihnjeno slavo in pravo slavo, ki se drži v stvarnih mejah. Kult osebe je usmerjen v sebičen partikularen cilj. Prava slava pa ima poleg tega, da zadosti pravičnosti in hvaležnosti, predvsem socialni cilj: slava naj predstavlja vzor za posnemanje, obenem pa dviga vrednost skupnosti, ki ji pripada velika osebnost; kajti „vrednost nekega naroda se meri po številu njegovih odličnikov“ (José Ortega y Gasset).

Narod potrebuje velikih osebnosti, potrebuje junakov. V njih se vidi sam identificiran, v njih simbolizira svojo enotnost.

Ta sociološki pojav José Ortega y Gasset takole razloži: Velike osebnosti, ki jih narod časti, ne obstajajo kot take zaradi svojih izjemnih darov, temveč zaradi darov, ki jih masa pripisuje določenim izvoljenim osobam. Veličina ni v njih samih, temveč okrog njih: gre za nek mistični žar, ki jih obdaja in ki izhaja iz njihovega predstavnštva skupnosti. Velike osebnosti so mase povzdignile ker so verovale vanje, „in ta vera, to množično spoštovanje sta bila kondenzirana okrog njihove povprečne osebnosti... Nek človek ni nikoli uspešen zaradi svojih osebnih lastnosti, temveč zaradi socialne sile, ki jo je masa vanj vložila. Njegovi talenti so bili samo povod, prilika, ali pretveza, da se mogel v njihovi osebi zgostiti socialni dinamizem.“ (120)

Isto misel je, ob priliki Vodnikove proslave l. 1857 v „Novicah“ zapisal dr. Lovro Toman: „Narod, ki spoštuje in slavi svoje slavne možove, slavi le sebe. Spomini slavnih rojakov so stebri, na katere so pripete niti zgodovine domače.“ (121)

Dasi je res kar trdi Ortega y Gasset, da je ljudstvo tisto, ki dvigne svoje ljubljence na pedestal in da človekova socialna uspešnost ne zavisi od njegovih osebnih sposobnosti, ampak od mysticizma, ki ga obdaja in „zmožnosti navdušenja, ki ga ima masa“; je pa tudi res, da je ljudsko nav-

dušenje muha enodnevnica in da daje trajno vrednost preroku, ne umetno skovani mit, temveč njegova pristna veličina, potrjena po osebnem žrtvovanju.

Zato morajo biti „niti zgodovine“ pripete na trdne „stebre“. Zgodovinska in človeška vrednost „stebrov“ ni namreč v njihovi fasadi ali višini, temveč v stabilnosti njihovih temeljev, v njihovi notranji trdnosti in nosilnosti. Tedaj dela slabo uslugo zgodovini in svojemu „stebrom“ častilec, ki ga preobremenjuje s težo, katera presega njegovo nosilnost. S takšnim postopkom tvega, da se obenem z njegovim „stebrom“ zruši tudi zgodovina, ki je nanj pripeta.

Še slabše služi svojemu junaku častilec, ki se v naporu, da bi povečal njegovo relativno velikost zateče v utopijo in ga prestavi, kot Jonathan Swift svojega Gulliverja, v deželo Liliputancev, kjer se povprečni smrtnik na mah spremeni v velikana, ki mu pritlikavci ne sežejo niti do gležnjev in jim ne ostane drugega, kakor da občudujejo velikost njegovih stopal.

Zamenjava vlog

Posledice malikovanja niso le moralne, ampak tudi socialne. Te so posebno pogubne, kadar se vodilna manjšina, zaradi svoje nadute samovšečnosti razvrednoti, neha biti kulturno ustvarjalna in s tem, da se zateče v sanjski svet svoje dozdevne veličine, izgubi stik s stvarnostjo ter se blokira. Kot taka ni več sposobna, da odgovori na nov izziv zgodovine, kadar se predstavi. Še usodnejša pa je, da razvrednotena vodilna manjšina hipnotizira s svojo utvaro tudi vso skupnost, ki jo vodi. Končna posledica je, da skupnost izgubi svoje poslanstvo, ki preide v druge roke — v roke tistih, ki jim poslanstvo prvotno ni bilo namenjeno. Pride do zamenjave zgodovinskih vlog, zaradi katere „so zadnji, kateri bodo prvi, in so prvi, kateri bodo zadnji.“ (Lk 13, 30)

Kot najznačilnejši primer „počivanja na lovorikah“ in izgube zgodovinskega poslanstva ter družbene vloge, zaradi malikovanja bežnega „jaza“, predstavi Toynbee židovsko in farizejsko slepoto.

S tem, da so Judje sprejeli razodetje absolutne in večne resnice o enem povsod pričujočem in vsemogočnem Bogu, so postali „Izvoljeni narod“, na kar so bili upravičeno ponosni. Ta izredna čast pa jih je zapeljala v usodno zmoto, da so tolmačili to svojo začasno duhovno odličnost kot privilegij, ki jim ga daje Bog za vedno. V tej prevari so zaspali na lovorikah v času, ko so bili poklicani, da odgovore na nov zgodovinski izziv. Zamudili so „čas obiskanja“ in bili „izločeni iz tekme“. Zaklad, ki jim je bil dan za pomnožitev, so zakopali „in odklonili drugega še večjega, ki jim ga je Bog nudil, (namreč) božjega sina... Tako se je zgodilo, da so Evangelij judovskega Mesija... oznanjali Galilejci in ga sprejeli pogani.“ (122)

Mesijansko oznanilo so zavrgli najprej narodni vodniki, farizeji in pismouki, ki so nato za seboj potegnili ves narod. Farizeji in pismouki so postali judovska vodilna plast za časa Makabejcev (175-134 pr. Kr.), ko

so se postavili na čelo junaškega judovskega upora proti prodoru poganskega helenizma. (123) „Vizija in premočrtnost, ki jih je v oni prejšnji krizi judovske zgodovine dvignila na površje... jih je nato zapustila v veliko pomembnejši krizi, v kateri se je odločala usoda Judov in človeštvu.“ Napuh je oslepil vodnike in so bili končno „cestninarji in pocestnice“ tisti, ki so razumeli in sprejeli mesijansko oznanilo. (124)

Zgodovina se ponavlja

Rekli smo, da se, v podoživljanju čitalniške dobe, nahajamo nekako na prelomnici l. 1864, ko je „staroslovensko“ družbeno zgradbo pretresel sunek novega toka, ki je slovensko narodno skupnost prisilil, da je napravila en korak naprej, obenem pa je s svojim materialističnim in protiver-skim duhom „zastupil vodnjake“.

Po stodvajsetih letih smo na podobnih položajih. V matični domovini so katoličani, blokirani po tiranskem režimu, v svojem osamljenem elitizmu le „svetilka pod mernikom“. Ni jim še uspelo zgraditi svetilnika, kamor bi postavili svojo luč, ki bi posvetila v temo razkristjanjene Slovenije. Zdomci pa zadovoljno počivamo na svojih „čitalniških“ lavorikah in se podobno svojim romantičnim dedom vdajamo sanjam, da smo s „čitalništvom“ izpolnili svoje poslanstvo.

Medtem pa se je v matični domovini pojavil nov, svež miselni tok, mešanica materializma in človečanstva s krščanskimi primesmi, na čigar valovih plava prebujena slovenska zavest. Sodobna slovenska aristokracija se oblikuje iz kulturnikov, ki so dvignili na svoj prapor človečansko misel in zahtevo narodne enakopravnosti podobno, kakor njihovi „mladoslovenski“ predniki, ki so postavili zahtevo po svobodi, enakopravnosti in Zedinjeni Sloveniji, a oboji na izključno tostranski ravni, zanikajoč transcendenco. S tem pa se slovenstvu spodmika zadnje oporišče nad prepadom. Kajti „človek se ne more vzdržati samo znotraj človeškega... Ne more se osvoboditi človeka v imenu svobode človeka, ker ne more biti človek cilj človeka. Tako se opiramo na popolno praznino. Če človek nima proti čemu bi se dvignil, ostane brez podstati. Človeška svoboda je v takšnem slučaju navadna formula brez vsebine.“ (125) Tako Berdjajev.

Novi slovenski eliti ne moremo zanikati dobre volje — saj so v svojem človečanskem zanosu pripravljene postaviti spomenik tistim, ki so jih njihovi očetje pomorili — a pri vsej dobri volji in osebni veličini, niso zmogljivi, zaradi zmotnega svetozora, premostiti prepada, nad katerim visi slovenski narod.

Jedro slovenskega vprašanja je moralno in po brezbožni zamisli sveta „zastupljeni vodnjaki“. Rešitev Slovenije je le v rojstvu novega življenja, ki ga more posredovati le katolicizem. Ta pa je blokirani; v matični domovini po zunanji sili, v zdomstvu pa zaradi slepega češčenja skupinskega „jaza“, ki se izraža v „počivanju na lavorikah“.

Zdomci stojimo pred zgodovinskim izzivom. Zgodi se nam lahko kot

farizejem in pismoukom, ki so ob svojem času dvignili zastavo narodnega odpora proti nasilju paganizma, pa so nato, oslepljeni po napuhu in utvari, odpovedali, ko se je pred nje stavil nov zgodovinski izziv. Izneverili so se svojemu poslanstvu in so bili odrinjeni iz zgodovine kot „izprijena sol“.

Prepričani smo, da je v nas še dovolj moralnih sil, da v takšno skrajnost ne bomo padli, a paziti moramo, da ne zamudimo vlaka; kajti čas hiti in priganja!

Strgajmo si torej varljive vence z glave in prižgimo svoj zdovski svetilnik, ki naj iz daljave, s svojo brlečo lučko, slovenski ladjici v viharju kaže smer.

To je naše zdovsko poslanstvo!

(Se nadaljuje)

LITERATURA IN PRIPOMBE

- (97) Ivan Prijatelj („Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 1848-1895“) tisto dobo takole opiše: „Nastajal je narod slovenski, nastajal na mahedravosti dr. Bleiweisa, na lepi, pobožni laži, pozlačeni z mačjim zlatom rodoljublja.“ (Ib. II str. 433). O „Novicah“ pa pravi, da so imele „kulturno obeležje, ki je imelo veličasten vnanji obseg in okvir, izdelan za rodoljubno parado in bahaštvo, na znotraj pa je bil votel, brez lepote in resnice — rodoljubna, koristna, lepa laž.“ (Ib. I str. 168)
- (98) Glej Iv. Prijatelj, ib. I, str. 177.
- (99) Bleiweisova poročila v „Novicah“ o čitalniških prireditvah so se končavale z vedno isto nekakšno obredno frazo: „Vodo bi v Savo nosil, ako bi hotel (k nastopu tega in tega) le besedo hvale izgublјati.“ Ob Vodnikovi proslavi npr., ki jo je l. 1865 priredil „Južni Sokol“, je „Vodnik... mogel... radostnega srca z višav rajskih na Ljubljano gledati... In kako krasen venec gospa in gospodičin je kinčal danes dvorano našo!... Vse je bilo kakor v raji.“ (I. Prijatelj ib. II, str. 241, 200)
- (100) „So nekateri ljudje že tako razvajeni, da nočejo slišati zvona na obe plati; vse, kar so oni vpeljali, je popolno in ne potrebuje nobene poprave in gorje mu, kdor se predrzne kaj reči,“ je zapisal Andrej Einspieler l. 1865 v celovškem „Slovcu“ (Ib II, str. 467). Bleiweis je svoje oporečnike označil kot tiste „kateri le razdirajo, ne pa zidajo“ (Ib III, str. 444) Prim. še ib. 231-2 in M. Škerbec: „Pregled I“, str. 51-55.
- (101) „Črkarsko pravdo je rešil dr. Bleiweis s tem, da je v „Novicah“ via facti uvedel gajico in proti „ilircem“ — „stranki luninega jezika“ —, ki so hoteli kot višji slovenski knjižni jezik uvesti t. i. „ilirščino“ (mešanico srbohrvaščine in slovenščine), v svojih „Novicah“ uveljavil slovenski ljudski jezik kot knjižni jezik, dasi je tudi on veroval v skupni slovanski jezik v bodočnosti, ki bi pa moral organski zrasti iz posameznih narodnih kultur in jezikov. Postavil je geslo: „Za Slovence po slovensko! Jezik ni modni artikel...“ „Novice“ (bodo) častitljivi jezik slovenski ohranile domačemu slovstvu, dokler ne pride občeslovanski na dan.“ Po l. 1852 je to stališče popolnoma zmagalo, tako da noben časopis ni pisal več „ilirščine“. (Prim. Iv. Prijatelj, Ib. I, str. 287-296, 314/15, 353-364)

- (102) Matej Cigalé, urednik ljubljanske „Slovenije“, je l. 1849 zapisal: „Slovenci se moramo šele začeti čutiti, da smo narod... Da se nekoliko pokrepčamo, se moramo opreti na naše hrabre in čvrste hervaško-serbske brate; Slovenci sami na sebi smo revna bilka.“ (Ib. I, str. 57)
- Isto misel je ponovil l. 1860 v „Novicah“ Kočevar-Žavčanin: „Malo nas je, za samostojno narodno življenje premalo... krepak stop (stember, naša op.) je že poleg nas vsajen; samo privezani smo le prelahlo nanj. Ta stop je narod serbo-hrvatski.“ (Ib. II, str. 409)
- Enako je bil prepričan tudi Fran Levstik, sicer goreč borec za slovensko kulturno individualnost, češ da moramo Slovenci zatreti vsako misel „která na to namerja, da bi mi sami zase mogli kdaj kaj biti“ in je bil na koncu, iz obupa zaradi dualizma pripravljen celo, „da žrtvuje slovanski ideji vse Slovence“, vsak slovanski narod pa, ki bi zahteval svojo samostojnost pa postaviti pred ruske kanone.“ (Ib. III, str. 150-167, 260)
- (103) To geslo je dobilo svoj pesniški izraz v verzih Jovana Vesela-Koseškega:
- „Hrast se omaje in hrib,
zvestoba Slovencev ne gane.“
- (104) Iv. Prijatelj ib. III, str. 76-7. Legalistično pohlevno slovensko držo „pridnega Janezka“ v nasprotju s „hudobnim Mihcem“, je poudaril l. 1862 na „besedi“ v Celju tudi dr. Bleiweis češ: „da mi Slaveni nočemo krvavega boja, ampak le mirno duševno zmago, katero bomo, ker sta Bog in Cesar z nami, tudi zadobili ako smo le strpljivi, stanovitni in složni.“ (Ib. II, str. 161-2)
- Podobno je l. 1863 poslanec Mihael Herman v štajerskem deželnem zboru ocenil Slovence: „Slovenci so potrpežljivi in trpé vse in pravi se jim zato vrli Slovenci, ktere le včasih vročeglavci zapeljavajo.“ (Ib. II, str. 89)
- Kakor odmev teh izjav se bere, kar je grof Ciano med drugo svetovno vojno zapisal v svoj dnevnik glede slovenske manjšine v Italiji, češ, da „so mirni ljudje, ki nič ne zahtevajo.“ Vendar je to gledanje na slovenski problem enostransko, kajti Slovenci, dasi smo zadržani, inhibirani in počasnih reakcij, nihamo, v smislu naše romantične duševne formacije, iz ekstrema v ekstrem: Kadar pride na površje konservativna, pacifistična smer, se skrupulozno potrudimo za „lepomisje“. („Hacer buena letra“, bi rekel kreolec.) Strahopetnost enim pa povzroči prej ali slej reakcijo jeze in dinamizma v drugo smer.
- (105) Polni naslov časopisa: „Novice kmetijskih, rokodelskih in narodnih reči.“ Na obnem zboru kmetijske družbe l. 1849 je dr. Bleiweis glede svojega časopisa pojasnil, da se „Novice“ niso nikdar s samim kmetijstvom in rokodelstvom pečale, ampak so zraven tega bile tudi list za omiko in poduk ljudstva sploh.“ Bile so nekakšen „omnibus“ pravi Iv. Prijatelj (Ib. I, str. 165, II, str. 305)
- Časopis, ki je še l. 1849 popolnoma odgovarjal primitivnim potrebam slovenskega ljudstva, je v l. 1864 — torej že po petnajstih letih — bil anahroničen, kar dokazuje izredno hitri razvoj slovenske kulture.
- (106) Prim. „Vestnik“ 1985/3: „Življenje je rast“, str. 214/5.
- (107) Iv. Prijatelj, ib. II, str. 88.
- (108) Ib. str. 89-90.

- (109) Prim.: M. Škerbec „Pregled... I“, str. 28-63.
Eno izmed protislovij liberalizma je bilo v tem, da „nikdar ni živel z ljudstvom“ kljub svojemu deklamiranemu demokratizmu. Hotel je vladati „od zgoraj navzdol... s četico izbrancev s pomočjo... naravnost avtokratične trde roke.“ Ni imel socialnega čuta. (Iv. Prijatelj ib. III, str. 73)
- (110) Prim.: M. Škerbec ib. I, str. 64-96.
Za pristnost novega krščansko-socialnega gibanja priča tudi dejstvo, da ni prišlo zaradi osebnih ambicij do razkola med očeti in sinovi. Mladi so namreč spoštovali stare konservativne voditelje in jim niso odrekli zaslug za narodno stvar. „Novo gibanje se ni pričelo z obglavljanjem ‘starinov’, ne s kako borbo za vodilna mesta, ki je sicer tako značilna za druge mladinske slovenske politične pokrete.“ Prinašali so nove ideje, mladostni idealizem in dinamizem ter so tudi stare potegnili za seboj v svoj tok. (Prim. ib., str. 59)
- (111) Prim. „Vestnik“ 1985/2: „Pretrgan čas“, str. 100.
- (112) Prim. ib.: „Čas, ki so ga požrle kobilice“, str. 101-2.
- (113) Prim. ib. op. 55, str. 105.
- (114) Peter Kozler je l. 1852, pod Bachovim absolutizmom, izdelal zemljevid z naslovom: „Zemljevid Slovenske Dežele in Pokrajin“, s katerim je prostorninsko konkretiziral idejo Zedinjene Slovenije, za kar je bil postavljen pred vojno sodišče zaradi veleizdaje. (Prim. dr. D. Lončar: „Politično življenje Slovencev“, str. 25) Glede na jasnost in določenost političnega cilja še nismo dosegli ravnini, ki so jo čitalničarji dosegli že pred stotridesetimi leti, za kar bi zdomci pač ne tvegali vojnega sodišča.
- (115) Res je sicer, da more resnica potovati z lastno silo in da more ideja prekoračiti kakršnekoli umetno postavljene meje, a zato je treba misel jasno formulirati v zahtevo in nato sprožiti propagandno kampanjo zanjo. A mi Slovenci niti ne vemo, kaj pravzaprav hočemo. Da je tako, potrdi tudi naslednja anekdota:
Pred leti je na nekem „čitalniškem večeru“ v centralni hiši v Buenos Airesu bila na programu tudi Koroška. Na vprašanje, kje naj bi tekla severna slovenska meja, nihče od tam navzočih veljakov ni vedel pravega odgovora. Predavatelj pa je izjavil, da kakšna „iredenta“ v sedanjem trenutku ne bi bila primerna. Veliko vprašanje je, kdaj je sploh bila, ali bo, slovenska „iredenta“ primerna? Naš „brezmejni dom“ ima razen tega nevarno projekcijo v bodočnost. Zaradi slovenske pohlevne, strahopetne držbe, je še ta sedanji okrnjeni, nominalno slovenski prostor, nele v nevarnosti zaradi pofilepa naših sosedov, ampak tudi brez obrambe, kakor, da gre za konkurzno maso. Pri tem konkurzu hočejo deležiti celo naši „bratje“ Hrvati. Ti izdajajo v zdomstvu revijo „Republika Hrvatska“, ki ima na platnicah zemljevid bodoče hrvaške države, kamor so vključili vso Istro in Trst.
- (116) Glej Richard M. Nixon: „La Verdadera Guerra“, str. 276-7.
- (117) Prim. A. J. Toynbee: „Estudio de la Historia“ IV — „Colapso de las Civilizaciones“, str. 272.
- (118) Glej Fedor Mihajlovič Dostojevski: „Bratje Karamazovi“ (Ljubljana 1957) I, str. 386.
- (119) Citiramo po Eudocio Ravines: „La Gran Estafa“.
- (120) Glej José Ortega y Gasset: „España Invertebrada“ (Madrid 1934), str. 95.

- (121) Glej Iv. Prijatelj ib. II, str. 133.
 (122) Prim. A. J. Toynbee ib. IV, str. 256-260, 273-4.
 (123) Ime „Makabejci“ izhaja iz hebrejske besede „makkabá“ — kladivo, kar plastično simbolizira njihovo zgodovinsko vlogo. Bili so kladi-varji, ki so s silnimi udarci trli sovražno silo in narodu kovali svobodo.
 (124) Prim. A. J. Toynbee ib. IV, str. 257.
 (125) Glej N. Berdiaeff: „Una Nueva Edad Media“, str. 37, 84.

Popravi „Vestnik“ št. 4 okt.-dec.- 1985

- Str. 293 beri: V — Obnoviti zrak! — Namesto „V Obnovitveni zrak“.
 — Str. 295 v prvi vrsti beri: ter ga drži, namesto „ker ga drži“.
 — Str. 296 v zadnji vrsti beri domovine. Namesto „dovine?“
 — Str. 297 v tretji vrstici beri: slovenske zgodovine, namesto „zgo“.
 — Str. 298 v odstavku „Družbeno obglavljenje“ beri: kapitan-neizkušeni novinec, namesto „novice“.
 — Ib. v odstavku „Slepo zaupanje“ beri: v Wilsonovo, namesto „z Wilsonovo“.

Ludvik Ceglar

Papeži in fatimska skrivnost (14)

MARIJINO SPOROČILO SVETU (11)

H u d e p r e g r e h e

(Nadaljevanje)

72. Posebna zvrst greha proti ljubezni je zavist. Dr. Lenček je o njej zapisal: „Česar sam ne zmorem, ne naredim, tega tudi drugemu ne privoščim... Zavist more človeka daleč zavesti, vedno dalj od ljubezni“ (DŽ 1955, 7, 360).

Prof. Alojzij Geržinič piše: „Zavist je bolezen majhnih ljudi, nasprotje velikodušnosti in plemenitosti. Uspehi bližnjega zavistnika žaloste. Ko zadene koga kaj hudega, mu to privošči, saj škodoželjnost tega komaj čaka, če celo sama ne pripomore do nesreče. Zavisten človek se poslužuje zlasti opravljanja in obrekovanja“ (DŽ 1961, 3, 180).

Berümte (slavna) kranjska fovšarija je splošno poznana in priznana. Kanonik in predavatelj etike na teološki fakulteti v letu 1939-40, dr. Alojzij Zupan, je v zadnji uri predavanja na prošnjo Horisa Kerča, poznejšega domobranskega kurata, navezal s poslušalci nevezan pogovor. O slovenski zavisti je dejal: „Če bi fovšarija gorela, bi ne bilo treba nobenega drugega goriva.“ — Tudi med našo revolucijo so zavist, lakomnost, častihlepnost, oblastijeljnost in druge napake često odločale, kam se je kdo postavil.

73. Med grehi zoper ljubezen do bližnjega je največji greh umor nerojenega človeškega bitja. Pri tem gre tudi za hudo pregreho proti ljubezni do lastnega naroda in Kristusove Cerkve.

Marija je človeštvu napovedala, da bo zaradi hudih pregreh kaznovano z vojskami in lakoto, mi pa smo iz svojega dodali še belo kugo, od katere so umori nerojenih otrok najbolj surova in brezobzirna, krivična in pregrešna, protinaravna in nerazumljiva, nenapovedana in samomorilna vojska. Prav je, da obžalujemo žrtve vojske in revolucije, a še neprimer- no bolj bi morali obžalovati veliko številnejše pomore nedolžnih nerojenih človeških bitij slovenske krvi in izredno nizko nataliteto (število rojstev na tisoč prebivalcev) našega naroda.

Ko se bo zemeljski planet, ki se sedaj grozljivo oddaljuje od Boga in vedno z večjo hitrostjo vrti okoli samega sebe, zopet približal Bogu in krožil okoli njega, se bodo zgodovinarji najbolj čudili blaznemu morjenju nerojenih otrok 20. stoletja. Še bolj se bodo čudili malim narodom, ki so se prav tako podali na to pogubno pot, ko bi bili zaradi samomorilnega po- četja velikih narodov v primeru z njihovo nizko nataliteto lahko svoj položaj okrepili. Še najbolj pa se bodo čudili narodnim manjšinam, ki so svojo maloštevilnost v primeri z večinskim narodom nič manj ali še bolj večale.

Slovenci smo majhen narod in narod narodnih manjšin, obkrožen od velikih narodov, ki se našemu narodnemu ozemlju še niso odpovedali in si lastijo pravico do njega pod najrazličnejšimi vidiki. In vendar se glede upadanja rojstev Slovenci ne ločimo od svojih sosedov.

Tudi v prejšnjih stoletjih smo Slovenci številčno počasi rasli, vendar ne zaradi nizke natalitete, ampak zavoljo vojsk in turških vpadov, ob katerih je bilo odpeljanih na deset tisočev mladine. Pa tudi zaradi kmečkih uporov, kuge in izseljevanja. Kmalu po prvi svetovni vojski pa se je tudi v Sloveniji pričela nataliteta nižati.

74. Pred prvo vojsko in v letih 1920-1924 se je v Sloveniji rodilo nad 30 otrok na tisoč ljudi. Do izbruha druge svetovne vojske je nataliteta padla na 22, do nemajhne mere tudi zaradi splavov.

Ker se je ta kuga naglo širila, je škof Rožman v „Vigredi“ že leta 1930 nanjo opozoril, ko je slovenskim ženam in dekletom zapisal: „Otroci niso prinašalci blagoslova in najgloblje ljubezni, ampak neznosno breme, ki ovira razbrzdanost, zaradi tega pa se otroka v začetku razvoja znebijo, kakor se vrže neljuba nesnaga na smetišče.“ Zaklical je ženam in dekletom, naj bodo varuhinje narodovega življenja, tudi še nerojenega.

Leta 1939 je škof ponovno ugotavljal: „Otrok ni več dragulj družine.“ Dr. Kolarič pripominja, da Rožmanova tožba ni bila pretirana. Slo- venski narod je že v desetletju pred drugo svetovno vojsko stopil na pot narodne smrti. Število splavov je v tem desetletju po računu zdravnikov v tedanji Sloveniji znašalo 20.000 na leto (ŠR III, 60-61).

Napravimo obračun: Za umor 200.000 nedolžnih otrok v desetih letih pred vojsko je Bog terjal od Slovencev 100.000 slovenskih življenj

med drugo svetovno vojsko in po njej. Za vse druge umore in pregrehe pa smo vsaj delno zadostili s trpljenjem. Medtem ko delamo obračun za preteklost, mislimo tudi na to, kaj čaka naš narod v prihodnosti za vse še neporavnane grehe preteklosti in sedanjosti. V ta namen bo odslej govor o tem našem velikem grehu v sedanjosti, da bo razumljivejša kazen prihodnosti.

75. Po vojski se je nataliteta od leta 1954 vzdignila na 24,5, odlej pa nenehno pada. Ker se je naš narod s tem ponovno podal na pot narodne smrti, je nadškof Anton Vovk ob proslavi 500-letnice ljubljanske nadškofije v slavnostni pridigi tudi na to nevarnost opozoril. Znameniti zadevni odstavek se glasi:

„Če se pomehkušimo in bomo sebično iskali le svojih užitkov, bo naš narod najden prelahek in izbrisan bo s površja zemlje. Naši starši so spoštovali svetost zakona, zato je Bog blagoslovil naš narod, da je rasel in se množil, da je celil strašne rane, ki mu jih je sekal čas, da smo se množili doma in dali še svetu spodoben delež. Samo iz take resne službe Bogu in življenju se bomo ohranili tudi zanaprej“ (AM 1962, 11, 333-4). Zaradi nadškofove bolezni je ta del govora vpričo nadškofa in številnih najodličnejših gostov ter nabito polne stolnice bral generalni vikar dr. Jože Pogačnik. Sveti oče Janez XXIII. si je dal nadškofovo pridigo prevesti in je ob njej vzkliknil: Ecco, un venerabile vescovo — Glejte, kako častivreden škof (KDMC 1964, 55; dr. Janez Rupnik).

76. Za upadanje rojstev seveda niso krivi samo splavi, temveč bela kuga na splošno. Dokončni sprejem dvoetroških zakonov bi ne pomenil samo gotovo narodno smrt, temveč bi še bolj na široko odprla vrata v Slovenijo prebivalstvu drugih republik. Pomenil bi tudi kronično pomanjkanje duhovniških in redovniških poklicev. Usoden bi bil zlasti za zamejske Slovence, ki bi v resnici morali biti up in rešitev Slovenije.

Kljub tem strahotnim nasledkom se je nižanje natalitete v Sloveniji nenehno nadaljevalo. V „Delu“ je bilo 19. 12. 1972 zapisano: „Naša rast je manjša od evropskega povprečja... Če vzamemo ves slovenski narod, tudi zamejstvo, moramo reči, da absolutno že upadamo.“

Jezuit Miha Žužek je k temu dodal v Družini: „Bojim se, da upadamo absolutno že tudi v sami Sloveniji.“ Potlej omenja 10.000 letnih splavov in ugotavlja: Božje ljudstvo je odgovorno za ves božji načrt. Tudi za prvo zapoved: Plodita in množita se... Zato krščanska etika zapoveduje, da starši morajo imeti otroke... po potrebi narodne in človeške skupnosti, po vesti in presoji staršev, kolikor jih res morejo imeti in vzgojiti. A to gotovo ne bo splošni dvoetroški sistem (DR 1972, 5, 12).

Nadškof Pogačnik je isto leto na svoj rojstni dan, 28. septembra 1972, v pridigi potožil: „Pri nas so se dogodile tragične, v srce boleče stvari, ki morejo greniti življenje vernikom in pastirjem... Precej ljudi je Cerkvi obrnilo hrbet, toliko nerojenih življenj se ubija, del mladine je duhovno zgubljen“ (DR 1972, 20, 7).

Leta 1973 beremo v „Družini“: Smo res narod morilcev lastnih

otrok?... Že tako majhen narod, smo napovedali boj na življenje in smrt proti samemu sebi: našim otrokom... Mar je naš razum že tako otopel, da se ne zavedamo svojih krvavih dejanj (DR 1973, 13, 6).

77. Število splavov v Sloveniji je naglo raslo. Leta 1973 jih je bilo po oceni 14.000, medtem ko jih je bilo v protestantski Švedski, ki ima skoraj šestkrat več prebivalstva, 24.000 (DR 1973, 23, 5). Deset let pozneje jih je bilo že 20.000. Miha Žužek je maja 1983 zapisal: „Boleča je ugotovitev, da je tudi med krščanskimi zakonci veliko takih, ki se odločijo za splav. Če je v Sloveniji na 30.000 rojstev na leto 20.000 splavov, je očitno, da jih ne delajo samo neverni“ (DR priloga 5, 73).

V letu 1967 je bilo na 100 živorojenih otrok 50 splavov. Potlej se je tri leta maloboljšalo. Leta 1974 je bilo razmerje 100 proti 31. Leta 1982 je bilo razmerje 100 proti 77, leta 1983 pa 100 proti približno 105. Skratka, prava epidemija splavov (DR 85, 19, 6).

Leta 1950 je bila nataliteta v Sloveniji 24,4, leta 1960 je padla na 17,6. Leta 1970 je bila 15,8, potlej pa se je do leta 1983 znižala na 15,2 (SS 84, 40, 1 i dr.).

Leta 1969 je bilo v Sloveniji 28.165 rojstev, leta 1970 pa 27.654 (DŽ 1975, 4, 249). Leta 1980 so Slovenke rodile 29.902 otroka, leta 1982 pa 27.995.

Leta 1965 je vsaka Slovenka rodila povprečno 2,4 otroka, leta 1980 še 2,2 otroka in leta 1981 samo še 2,1 otroka (SS 85, 10, 3 po ljubljanskem Teleksu). V isti številki Teleksa je bilo zapisano, da ni mogoče misliti na odpravo pravice ženske do splava, ker je to baje ena najosnovnejših pravic žensk.

Do leta 1974 je bilo v Sloveniji 9000 umetno „prekinjenih nosečnosti“ (ubitih nerojenih otrok), leta 1981 pa 19.000 ali 700 splavov na tisoč rojenih otrok (NL 83, 1).

78. Žalostno je, da se je enootroški sistem vpeljal med slovenskimi izobraženci. Dopisnik Naše luči, Lojze, je leta 1985 slavil v Ljubljani 15-letnico mature. Njegovi sovrstniki so s prikritim posmehom ugotovili, da imata samo on in ena sošolka, profesorica, po tri otroke. Slišati sta morala vprašanja in pripombo:

„Kar tri otroke imata? Koliko jih pa mislita imeti? Jih bosta imela toliko, kolikor vama jih bo Bog dal? Vidva sta rekorderja našega razreda po številu otrok.

Lojze piše: „Ta vprašanja in pripombe so me zares užalostili... Žalosten sem bil, ker je toliko mojih nekdanjih prijateljev in prijateljic kljub visoki izobrazbi nasledli modnim nenapisanim pravilom in mišljenju glede otrok, medtem ko se marsikateri visoko izobraženi starši danes odločajo za tri ali celo štiri otroke.“

Vsa gornja vprašanja so izraz pomanjkanja izobrazbe. Pravi izobraženec svoj narod ljubi, mu da večje število otrok ali vsaj spoštuje starše, ki imajo veliko otrok ter spoštljivo govori o tej pomembni zadevi.

Lojze se zaveda, da niti on še ni stoddstotno dosegel minimalnega

števila otrok in pripominja: „Zato ni nič čudnega, če Slovenci izumiramo, saj smo si sami tega krivi. Peter Žužek nam je nekoč pri zakonskem tečaju dejal, da bi moral imeti vsak slovenski par vsaj štiri otroke, če hočemo ohraniti slovenski rod. Poprečje pa se danes vrti okrog enega otroka na družino. Potem se pa jezimo, kako umira slovenščina, slovenska kultura, mišljenje! Sami si kopljemo grob!“ (NL 1985, 9, 34-5).

Tako so danes slovenski kulturniki s svojim egoizmom, slabim zgledom in zasmehovanjem številnejših družin prvi grobokopi slovenskega naroda.

Za primer, kako se praznijo slovenske župnije, navedem za ozemlje predvojne Jugoslavije župnijo Bloke. Včasih so bile tu družine, ki so imele pogosto nad deset otrok. Leta 1910 je bilo na Blokah 96 krstov, leta 1983 pa samo še 12. Pred vojsko je bilo v enem samem razredu do sto otrok, leta 1953 še 40 (DR 85, 38, 8).

79. Vzporedno s padcem števila rojstev, je raslo število priseljencev z juga. Leta 1981 je bilo že 119.722 južnjakov, od teh 1.985 Albancev, 13.425 muslimanov, 47.187 Srbov in 55.615 Hrvatov (SS 84, 10, 1). Če-sar niso dosegli Turki, se zdaj dogaja. V Sloveniji je zmeraj več pravoslavnih in mohamedancev.

Obenem je Slovencev v primerjavi z drugimi državljani Jugoslavije vedno manj. Leta 1921 je bilo na jugoslovanskem ozemlju Slovenije 10.5% prebivalcev kraljevine SHS, leta 1972 pa samo 8.4% prebivalcev (DR 72, 8, 12).

Leta 1974 jih je bilo že samo 8,2%. Družina je zapisala: Zdravega slovenskega naroda stoletja ni moglo uničiti ne ponemčevanje na severu ne poitalijančevanje na zahodu ne izseljevanje na vse strani sveta; toda zdaj, ko je to ubogo, zatirano ljudstvo doseglo narodnostno svobodo in višjo življenjsko raven, vse kaže, da se namerava samo uničiti... Jedro tragedije je v krizi slovenske družine. Naše moderne družine sprejemajo otroka navadno bolj kot posledico nesrečnega slučaja kakor dar božji. Če pojde tako naprej, je matematično jasno, da nas bo zmanjkalo v lastni državi, in Slovenija bo ostala brez Slovencev... B. D. Ohrid (DR 1974, 19, 6).

Na Kosovu znaša letni prirastek na 1000 prebivalcev 25,2, v Sloveniji pa 3,8. Slovenci smo na repu. Za nami sta samo še Hrvatska in Vojvodina. Slovenci smo leta 1948 predstavljali 8,8% prebivalcev v Jugoslaviji, danes predstavljamo samo še 7,8% (NL 85, 4, 13).

Ko je že bila omenjena Vojvodina, naj navedem, kar je po vojski nemški duhovnik iz Banata pravil slovenskemu duhovniku: Če si v Banatu pred vojsko videl lepo hišo, si lahko vedel, da je to nemška ali madžarska hiša z dvema otrokoma. Če pa si videl slabo in umazano hišo in okoli nje kopico otrok, si vedel, da je to srbska hiša. Zato se ni moglo končati drugače. — Banaških Nemcev je od pol milijona ostalo le še 50.000.

Danes so na mesto švabov stopili Srbi, Slovenci in Hrvati, ki so jim v Slavoniji že prej bili blizu. Na mesto banaških Srbov pa so stopili ko-

sovski Albanci, ki jih bo kmalu več ko Slovencev, čeprav jih je bilo leta 1918 samo pol milijona.

Nadalje je treba pripomniti, da „Slovenke, ki rodijo v Sloveniji“ ni- so vse Slovenke, temveč tudi priseljenke z juga.

80. Slovensko številčno razmerje do drugih državljanov Jugoslavije (7,8%) je toliko poraznejše, ker se je po drugi vojski Slovenija povečala za eno petino ozemlja, to je od 16.000 na 20.000 km². A prav na priključnem ozemlju število prebivalstva zelo upada. V tolminski dekaniji je bilo pred 100 leti nad 17.000 duš, leta 1925 jih je bilo 18.888, leta 1973 pa 12.531 (DR 72, 8, 12 in 74, 19, 6).

Za primer izumiranja Slovenije navedem stanje prebivalstva v Lokovcu na Banjški planoti ob koncu leta 1984: Hišnih števil je bilo 227, vendar 73 hiš praznih, v 38 domovih je živel po en človek, v 44 pa dva. Pred vojsko je kraj štel nad 1.500 ljudi, konec leta 1984 pa 441. Nad 80 let starih je bilo 30, šolarjev 40, predšolskih otrok 28. Nekoč je Lokovčane tepla revščina, sedaj se mu že skoraj bilje pojo (DR 85, 15, 1).

Res gre upadanje prebivalstva v hribovskih predelih na račun izse- ljevanja, a večja rodnost bi to upadanje zavrla. Kje so tisti zlati časi, ko so vrle idrijske matere rodile po štiri otroke na leto!

Da ne bo kdo mislil, da gre za kakšno pomoto ali še kaj hujšega, je treba zadevo pojasniti. Leta 1933 je idrijski dekan Arko škofa Fogar- ja prosil, da bi šel birmat v Idrijo, čeprav še ni poteklo pet let od zadnje birme. Kot razlog je navajal okolnost, da imajo idrijske matere po štiri otroke na leto. Ker škof ni verjel, mu je dekan v krstnih knjigah pokazal nekaj primerov, ko so se v začetku leta v družini rodil dvojčki in ob kon- cu leta še enkrat. Dobri škof se dokazom ni mogel ustavljati in je upra- vičeni dekanovi prošnji rad ustregel (DR 1971, 19, 15).

81. Tudi v zamejstvu strahotno čutijo nasledke splavov in bele kuge. Natančnih podatkov o Slovencih nimamo. V Trstu število splavov prese- ga število rojenih otrok (KG 83, 13, 2). Je stanje med Slovenci boljše kot med Italijani? Zdi se, da ne. Dušan Jakomin piše: Sedaj nimamo otrok v šoli. Kmalu bomo zaprli nekatere slovenske šole, ker ni otrok. Kaj nam bo koristila globalna zaščita, kaj slovesno poimenovanje šol, če bomo sami dosegli to, kar ni uspelo fašistom in nacistom.“ Na isti strani pravi pater Božidar Rumpler, ki ga je slovenska frančiškanska provinca „posodila“ Primorcem: „Ko sem pred petimi leti prišel na Prosek, sta bila na osnovi šoli dva četrta razreda; skupaj 27 otrok. V jeseni bo samo en četrti razred s komaj devetimi otroci. Še slabše je v vasi Gabrovec, kjer v šoli ni niti enega „domačina“. Vseh osem otrok „uvažajo“ iz sosednje zgoniške župnije. Na leto se župnija zmanjša za 15 članov. Zadnjega leta je bilo v župniji po 25 pogrebov in komaj 10 rojstev... Škofov vikar za Slovence, dr. Lojze Škerl, ki je spremljal škofa Bellomija po sloven- skih župnijah, je sklenil svoje poročilo o obiskih z besedami: Povsod pa je naju spremljala žalostna ugotovitev, da se število učencev na naših šo- lah vedno bolj manjša (KG 84, 19, 3 in 24, 3).

V petih letih je na slovenskih šolah v goriški škofiji padel vpis od 837 na 663, to je skoraj za 21%. Sorazmerno so odpadli tudi razredi. Medtem ko se je padanje števila vpisanih otrok v prve razrede italijanskih šol ustavilo, se v slovenskih šolah nadaljuje.

Še slabše je na Tržaškem, kjer se je število ljudskošolskih otrok znižalo za 100, od 1184 na 1084. To so številke, ki pomenijo biološko izumiranje Slovencev v Italiji (KG 84, 37, 2).

V letu 1984-5 je v goriškem in doberdobskem okrožju obiskovalo slovenske osnovne šole 84 učencev. Za leto 1985-6 jih je bilo predvidenih samo še 62. KG dodaja: To je ena najnižjih števil v povojnih letih. Pri tem lahko krivimo samo sebe. Naše družine se branijo otrok. Splav je razpasen kot bi bil to višek naprednosti. Premnogi, ki sedaj bijejo plat zvona, so ga pri referendumu zavzeto propagirali. Ni kaj: družine z enim otrokom narodu ne morejo zagotoviti obstoja (KG 85, 8, 2).

V resnici se je za leto 1985-6 v prvi razred vpisalo 64 učencev, dva več kot je bilo predvideno in 20 manj kot leto poprej. V Jamljah so se leta 1984-5 še štirje otroci vpisali v prvi razred, za leto 1985-6 nobeden več. Vsa čast Vrhu, kjer je šlo od enega na pet otrok.

Na Goriškem je bilo v vseh slovenskih šolah leta 1985-6 vpisanih 406 šolarjev, pet let poprej še nad 550. V državnih vrtcih pa se je znižalo število slovenskih otrok v nekaj letih od 330 na 224. KG pripominja: Porazno nizko število vpisanih otrok v prve razrede napoveduje počasen propad slovenske šole. Ženemo se za globalno zaščito, ni nam pa mar, da bi se naše družine številčno okrepile. Sami sebi kopljemo grob (KG 85, 34, 4).

82. število Beneških Slovencev silno upada. Leta 1921 je bilo v Nadiških dolinah 17.640 prebivalcev, leta 1951 še 16.195, leta 1984 samo še 7.669 (KG 85, 38, 1).

Tako se je tudi število učencev in šol strahotno znižalo. V šolskem letu 1944-5 je bilo v sedmih občinah nadiških dolin v 37 šolah 2.139 učencev, v letu 1984-85 pa samo še v 13 šolah (24 manj) samo še 339 (1.800 manj). (KG 85, 47, 3 po mesečniku „Dom“).

V primeru beneških Slovencev gre zmanjšanje prebivalstva tudi na račun izseljevanja. Po potresu leta 1976 se jih je izselilo 1.166. Vendar gre očitno tudi za omejevanje rojstev.

Na dvojezičnem ozemlju Koroške število rojstev upada in je dotok na srednje in zlasti ljudske šole znatno manjši kot pred nekaj leti. Jeseni leta 1958 je bilo na teh šolah 11.000 otrok, danes jih je nekaj nad 5.000.

Leta 1958-59 je bilo na 96 obveznih dvojezičnih šolah 5.792 učencev. Danes je priglasih k slovenskemu pouku samo 1.000 otrok (OG 85, 1, 7; dr. R. Vospernik; Koroška znamenja, J. Šircelj, Ljubljana, 1970, str. 252).

Slovenci smo torej na vsem narodnostnem ozemlju od Djekš do Doberdoba na prostovoljnem umiku. Naš narod se je odločil za skupinski

samomor s pomočjo bele kuge in epidemije splavov in sam sebi koplje grob. Marija je v Fatimi napovedala, da bo več narodov uničenih. Slovenci se bomo kar sami uničili in umaknili iz zgodovine, če ne bo prišlo do spremembe mišljenja glede službe življenju.

83. K tem žalostnim ugotovitvam lahko dodamo še eno:

Od 1956 do vključno 1983 si je v Sloveniji končalo življenje 17.550 ljudi: 650 na leto ali 40 samomorov na 100.000 ljudi. Smo na vrhu svetovne lestvice. K vsakemu samomoru lahko dodamo 8 poskusov samomora, ki niso uspeli (MI 984, 11, 303).

O samomorih se piše malo, o strahotnih nasledkih bele kuge in nevarnosti bele kuge za obstoj slovenskega naroda se piše vedno več. Pater Miha Žužek je pod naslovom „Ali Slovenci izumiramo“ pisal v „Družini“ že leta 1972 (5, 12). Deset let pozneje so se doma spraševali: „Ali bomo preživeli?“ Književnik Bojan Štih je tedaj zapisal: „Pripadam NARODU, ki UMIRA. To povedo vse statistike... Morebiti pretiravamo tisti, ki trdimo, da smo že v nacionalni agoniji in da nas le še ČUDEŽ lahko reši“ (NL 1982, 7, 1).

Molimo torej z Novačanom k vstalemu Zveličarju:

Store naj ČUDEŽ tvoje svete rane,

da NAROD moj, ki zdaj UMIRA, vstane!

ZGODOVINSKO PRIZNANJE

„Die Furche“, ugledni dunajski katoliški tednik, prekaša s svojo krščansko načelnostjo in resnicoljubnostjo večino katoliških revij v Evropi. V 42. številki je priobčila kratek, vendar zelo značilen, rekli bi, zgodovinski obrobnik. Podpisal ga je njen urednik Felix Gamillscheg.

Svetovno znani časnikar in urednik navaja dramo Fr. T. Csorskega „Tretji november 1918“, „ko sta se koroška prijatelja Ludole in Zierowitz znašla v nasprotnih jarkih in se streljala“.

Časnikar omenja boje med dvema narodoma za nove slovenske meje na Koroškem po razpadu avstroogrske monarhije. Slovenske čete so takrat zasedle Železno Kapljo, Velikovec in druge kraje. „Heimatswehr“ jih je zadrževal, vkljub temu so Slovenci s Srbi zasedli Celovec.

Tako F. Gamillscheg. Že danes pokojni prof. Bajuk mi je pred desetletji o tem vprašanju napisal drugače. Ugledni slovenski narodnjak je v pismu trdil, da dr. Pogačnikova vlada v Ljubljani ni imela razumevanja za koroški problem. Njegovo izvirno pismo je ostalo v arhivu „Slovenske poti“, ki jo je hranil pok. prof. Kessler Jože.

F. Gamillscheg poudarja, da je od časa preteklo že 65 let, ko se je 22 tisoč Slovencev odločilo za Avstrijo.

Za zgodovino koroških Slovencev je to število nedvomno važno, še važnejše je časnikarjeva ugotovitev — zgodovinska —, da je uradna avstrij-

Medusin obraz

V grški mitologiji je bila Medusa furija s kačami namesto las in s pogledom, ki je spreminjal v kamen vsakega, ki jo je pogledal. Ta moč je ostala celo njeni odsekani glavi. Nekaj let po zadnji svetovni vojski, po zmagoslavju komunistične sile, je Thierry Maulnier napisal knjigo *Medusin obraz komunizma*, v kateri bistroumno analizira komunistični teror.

Danes je komunistični Medusi glava odsekana. Odsekala jo je znanstvena zavrnitev marksističnih fantazij, odsekala jo je resničnost komunistične oblasti: ta oblast je razodela svojo nezmožnost vsakršne storilnosti in popolno pomanjkanje človeških pozitivnih lastnosti. Medusino truplo gnije in razširja ogaben smrad po Vzhodu in Zahodu. Zlo je to, da na Zahodu gnije tudi velik del krščanstva, in po starem reku „*corruptio optimi pessima*“ (pokvarjenost najboljšega je nekaj najslabšega) smrdi še bolj od Medusinega razpadanja. Zato ni malo ljudi potrošniške družbe, katerim je rdeče razpadajoče truplo bolj vabljivo od grdobij pokrščanske uživaške družbe. Zato so tu tudi sicer pametni ljudje, ki so ob pogledu na odsekano glavo okameneli ter sprejemajo laži in vabe rdeče pošasti. Na Vzhodu ji ne nasedajo več. Vidijo jo, kot je v resnici; odsekana glava nad preskušanimi ljudmi nima več moči, njena gnusoba samo odbija.

Današnja zgodbo Medusinega obraza naj ilustrira nekaj sličič.

MIRU MIR (Svetu mir). To geslo kriče velikanske kovinske črke — v sredi je rdeča peterokraka zvezda — na vrhu mračne zgradbe v Karagandi (SSSR). To je ječa, v kateri životari mnogo kristjanov. Enako geslo, ki se ga komunistični oblastniki poslužujejo za zavajanje in zavojščenje sveta, ponavljajo na Zahodu tisočeri: komunistični agenti, razvajeni bogataški sinovi in hčere, praznoglavi uživači, koristni bedaki; naslavljajo pa ga samo ~~državam~~ svobodnega sveta, predvsem Združenim državam.

V katero skupino bi prišтели dunajskega kardinali Königa? Ob nedavnem praznovanju svoje 80-letnice je dokazal svojo okamenelost. Spregovoril je v zvezi z ženevskimi razorožitvenimi pogovori ter pri tem strmel v strašni, drugim nevidni obraz. Najavil je, da bo prihodna vesoljna sinoda pritisnila na cerkve industrializiranih držav, naj obsodijo ne le napadalno vojsko z modernim orožjem, ampak tudi obrambno vojsko in vse priprave zanjo. Obsodijo naj tudi težnjo biti močnejši od drugega.

Kako je mogel visoki cerkveni dostojanstvenik sinodi podtakniti tako neumnost in pokvarjenost? Cerkve naj torej prekolnejo oboroževanje v

ska statistika leta 1910 ugotovila 79% slovenskega prebivalstva na Koroškem. F. Gamillscheg poudarja, da „so se slovenski Korošci večkrat izrekli za deželno koroško skupnost“.

Slavko Skoberne

obrambo svobode in človeških pravic! Države, ki niso še pod rdečim jarmom, predvsem ZDA, naj skoro polovico človeštva prepuste suženjstvu in se same vržejo pod škornje sovjetskih do zob oboroženih tolpa!

Te dni sem govoril s teološko zelo izobraženo, delavno in krepstno redovnico. Zanja sta Reagan in Gorbačov enaka lopova, saj samo tekmujeta, kdo bo drugega prekosil v vojaški in drugačni moči. Königovih izjav po vsej priliki ni poznala, je pa prav tako mnenja, da ne smeš prerasti nasprotnika, četudi je ta v službi satanistične ideologije in mu je cilj z vsemi sredstvi podvreči si človeštvo.

Kdor okameni pred Medusinim obrazom, ne vidi, da tisto, kar spravlja v smrtno nevarnost mir v svobodi, ni volja za obrambo, temveč odpo-ved tej volji. Kje bi bila danes Evropa — in ves svet —, ako bi bili cerkveni vodniki zavzeli Königovo stališče do hunskih, arabskih, tatarskih, turških napadavcev in bi jih državni poglavarji poslušali!

K podobi kardinala Königa še tole: Avstrijska revija Neue Ordnung ga je pred časom vprašala: „Ali ste velikemu mojstru avstrijskega prostozidarstva Bareschu res dejali, da je bila smrt zdravega in krepkega papeža Janeza Pavla I. (Lucianija) dobroten dar božje Previdnosti?“ (Janez Pavel je obsojal pogajanja progresistov s framasoni.) König ni odgovoril.

Okamenelost in z njo zvezana otemnelost uma je razlaga za to, da je bila lani podeljena Nobelova nagrada za mir skupini „Zdravnikov proti atomski smrti“. Nagrado je decembra sprejel namestnik sovjetskega zdravstvenega ministra Časov — taisti, ki je pred leti s svojimi napadi sprožil obrekovalno gonjo proti nobelovcu Saharovu; taisti, ki je z drugim članom skupine Zdravnikov proti atomski smrti odgovoren za zapiranje opozicionalcev v psihiatrične zavode. Resnično: člani nagrajene skupine so v SSSR delavci za „notranji mir“, saj spreminjajo kritike režima in bojevnike za človeške pravice v mirne duševne invalide.

Podelitev Nobelove mirovne nagrade omenjeni zdravniški skupini je priznanje sovjetski pomožni organizaciji, katere naloge je preprečevanje vojne medicine in civilne obrambe v zahodnem svetu. Tej „pacifistični“ nalogi je samo v zahodni Nemčiji vdinjanih nad 3000 zdravniških tepcev. Toda nihče od njih ne terja, naj v SSSR odpravijo civilno obrambo, ki je menda najboljša na svetu.

V poglavje o otemnitvi uma in Nobelovih nagradah za mir spada še južnoafriški nobelovec, črnski škof Desmond Tutu. Severnoameriški episkopalni škof Browning je na zborovanju svoje cerkve (kjer se je kaj malo govorilo o verskih vprašanjih, veliko pa o Južni Afriki, homoseksualcih, feminističnih pravicah) izjavil, da je popolnoma na strani škofa Tutu. No, in ta Tutu slovi po izpovedi: „Nelson Mandela je moj vodja.“ Mandela pa se je često hvalil, da je komunističen revolucionar in da je nasilje edina pot za „osvoboditev“. Če pomislimo še na argentinskega mirovnega nobelovca, ostrmimo nad razsodnostjo odbora za podeljevanje nagrad. Medusin obraz!

GLAS MUČENCEV*. To „uradno mesečno publikacijo Jezusa komunističnemu svetu“ je ustanovil pastor Rihard Wurmbrand, ki se je pred 20 leti z ženo rešil na Zahod. List ima nešteto informacij iz dežel pod komunistično oblastjo, pa tudi kritična poročila o odmevih na rdeče zlodejstva v raznih deželah in organizacijah v svobodnem svetu.

V letošnji januarski številki ima revijica precej podatkov o razmerah v Nikaragui in odmevih zunaj. Npr.: Medtem ko komunisti tam more cele vasi, ko beži na desetisoče beguncev iz dežele in so ječe prenapolnjene s kristjani, je 19. zbor prezbiterijanske cerkve v ZDA podelil mirovno nagrado rev. Jamesu Goffu. Nagrajenec je zatrdil: „Nikaraška vlada podaja novo zmes, ki je dragocen zgled za Tretji svet. Je to mešanica krščanstva in Marxa.“ Urednik Glasu mučencev dodaja: „Take besede izpričujejo ne le pomanjkljivo versko znanje, ampak tudi srce, ki je neobčutljivo za krike lastnih bratov v veri.“ Pretresljivi so podatki iz Litve in Rusije. Iz SSSR najdeš naslove treh zaprtih kristjanov (ječa ali taborišče) in njihovih žena (doma).

JUGOSLAVIJA JE MRTVA. Svet vedno bolj spoznava to dejstvo. Opredelil ga je Milovan Djilas in ga pojasnil tako: Mrtva (še) ne kot državna tvorba, pač pa kot ideja. V tvorbo jo oklepa samo še vojska. Režim, partija, oblast so brez prave moči. Nerazpoloženje do njih je splošno in stalno narašča. Inozemski listi prinašajo kupe izjav ljudi iz te ječe narodov — od univerzitetnih profesorjev do delavcev. Nekaj primerov: „Centralni komitet se je po Titovi smrti sestal več ko 30-krat na razpravljanje o perečih, baje neodločljivih problemih v politiki in gospodarstvu — pa se ni nič zgodilo.“ (Časnikar). — Partijski in sindikalni funkcionarji „postopajo z nami ko s sovražniki. Žive z našim denarjem, toda ne dele naše usode.“ (Delavci). — „Potrebujemo deset let, da sestavimo en petletni načrt.“ (Gospodarstvenik). — Neki slovenski gospodarski strokovnjak je izjavil, da se med 7 delovnimi urami resnično dela le po dve ali tri ure. — Zagrebški sociolog Županov imenuje „jugoslovanski čudež“ to, da v takem položaju in razpoloženju doslej ni prišlo do množičnih demonstracij, delavskih uporov, sploh do izbruhov ljudske jeze. Seveda je to „negativen čudež“, ki vse skupaj peha v še hujšo krizo in gospodarsko pogrezanje.

SLOVENIJA SE PREBUJA. Največ upornosti je najti med mladino. Kot ventil jim oblast v večjih mestih dopušča nekatere radijske oddaje in liste. Med temi je najbolj udarna ljubljanska Mladina. Sredi januarja je prišla v spopad z režimom; uredništvo je moralo vso naklado vzeti iz obtoka, da se je tako rešilo uradne zaplembe. V številki je bil oster članek

* The Voice of the Martyrs. Official Monthly Publication of Jesus to the Communist World Inc. Director: Mr. Klaas Brobbel. P.O. Box 117, Port Credit, Mississauga, Ont. L5G 4L5. — V ZDA: Pastor Michael Wurmbrand, General Director, Box 2947, Torrance, CA 90509. — List je razširjen v 51 državah.

proti imenovanju Bosanca Branka Mikulića za jugoslovanskega ministrskega predsednika. To da je bilo nasprotno demokratskemu postopku; od naslednika Milke Planinc — nastopil bo službo maja — da je pričakovati vse prej kot napredek po poti v demokracijo. Mož je na najslabšem glasu zaradi sramotnih sodnih procesov proti muslimanskim vernikom, proti sociologoma šešlju in Sokliču. Ista številka pa je prinesla tudi poročilo o ponovnem spopadu mladine s policijo. To pot je šlo za skupino primorskih dijakov iz vasi, ki so bile po prvi svetovni vojni pod Italijo. Čakali so pred stadionom Tivoli na povratni avtobus ter prepevali. Nenadoma so navalili policaji, jih začeli pretepati in hujskati nanje pse. Tolkli so celo otroke in invalide. Lahko si je misliti, kako je dogodek vplival na izletnike in njihove sovaščane: spet so doživeli sovražna dejanja, kot so jih nekdanji bili navajeni pod fašističnim režimom.

Da se današnja slovenska realnost ne gnusi samo mladini, dokazuje že lep čas vrsta pogumnih komunistov: Spomenka Hribarjeva (zato izključena iz partije), dr. V. Krivic (iz protesta izstopil iz partije, prof. Bučar, pisatelja Hofman (Noč do jutra), Torkar (Umiranje na obroke) i.dr. Pridružil se jim je **Jože Snoj**. V Novo revijo je poslal svojevrstno dramo. Dogaja se v prvi polovici junija 1945. Mati vdova čaka na vrnitev sinov dvojčkov Mihaela in Gabrijela (po njih nosi delo naslov). Pogovori s hčerjo odkrijejo takratno moreče dogajanje: vse je odeto s strupeno meglo sovražstva zmagovitih partizanov. Svojcem njihovih nasprotnikov ne priznavajo človeškega dostojanstva, nobenih pravic. Prvi se vrne sin domobranec, napol mrtev, oblit s krvjo pobitih sobojevnikov. Odtlej prevladuje ozračje Teharij in Roga. Vrne se tudi sin — partizanski heroj. Po besednem spopadu z bratom pade s prestreljenim vratom — ustrelil ga napol blazni domobranec. Potem hodita mati in hči po gozdovih odkopavat povsod posejane mrliče. Krajevni mogotci tega ne strpe; neprijetni ženščini je treba likvidirati. Tako tudi store. Mrki realizem pogovorov in dejanj prepleta avtor z alegoričnimi podobami in premiki. — Vprašal sem se: Je med nami bilo napisano večje pripovedno ali dramsko delo, ki bi tako močno, neizprosno razkrilo satansko silo marksističnega učenja pa obsedenost njega učencev in izvajavcev pa uničevalno strast revolucije?*

Literatom je dodati časnikarja Janeza Staniča. Več let je bil dopisnik Dela v Sovjetski zvezi. Zdaj je napisal knjigo Beli madeži socializma, katero neki nemški komentator označuje kot eno najbolj senzacionalnih del, kar jih je v kaki komunistični državi izšlo o komunizmu. Vse kaže, da so jo kot tako ocenili tudi slovenski partijci. Ker nočejo zamere pri velikem bratu v Moskvi, so izid knjige doma preprečili. Tako je izšla v hrvaščini

* Josip Vidmar opisuje samotarskega Antona Lajovica po vojski in pravi: „Prej vem, da se je revolucije celo bal. Toda naša ga resnično ni mogla plašiti.“ (Obrazi, 3. izdaji, 1985, str. 214). Ali je mogoče, da bi 90-letni mogočnik, ki je sicer v svojih spominih mnogo bolj resnicoljuben kot njegov brat Milan, to trdil iskreno? Zdaj pred vrati groba išče stik s slovenskim nadškofom?

pri zagrebški založbi Globus z naslovom Bijelega pjege socializma. Tudi so doslej edino Hrvati omogočili neprijetnemu piscu javno spregovoriti: v Studentskem listu je izšel z njim daljši pogovor — o razmerah v Rusiji, po vsem rdečem imperiju, doma. Nekaj predmetov: Gorbačovu je po Staničevem mnenju določena dolga doba vodstva. Gotovo hoče doseči različne spremembe. A njegova gonja za discipliniranje je za Staniča kaj dvomljive vrednosti; posebno boj z alkoholizmom. Res je to za SSSR hud problem; prav strašno je, koliko popijejo Rusi in Ukrajinci. Toda kaj naj dosežejo komisije in nagli sodi, ki po državi iščejo „alkoholične hudodelce“? Nesrečneža primejo, obsodijo, zgubi delo ter mora v Sibirijo ali osrednjo Azijo. „S tem kaže Gorbačov, da nima smisla za posameznega človeka; z njim postopa, kot je počel Ivan Grozni v svoji 'opričnini'.“ Kako se more komunistični sistem v vzhodni Evropi sploh obdržati? Samo z vojaško silo. Kakšna so tam ljudska zastopstva? Zgolj množični zbori, v katerih „zastopniki ljudstva“ ploskajo ukrepom voditeljev. — Da so obveščevalna sredstva v Sloveniji bolj liberalna ko v drugih predelih države? „Poglejte: v Sloveniji ljudje lahko vlove avstrijske in italijanske televizije. Torej morejo preveriti vsako trditev režimskih časopisov.“ — Da izhajajo „liberalni“ listi kot Nova revija in Mladina z blagoslovom liberalnih struj v partiji? „Tega ne verjamem. Mislim celo, da so ti listi partiji trn v očesu. Vsak komunistični sistem ima paničen strah pred demokratskimi reformami. Tudi pri nas v Sloveniji.“

Še odlomek iz Belih madežev socializma: „Prav je samo, kar razglasi partija za prav. Še pred 20 leti si v Sovjetski zvezi veljal za politično sumljivega, če si prebiral Pasternaka ali Bulgakova. Danes te imajo v najboljšem primeru za neizobraženega, ako teh piscev ne bereš. Če bi kdo pred 15. leti v Bolgariji predlagal več tržnega gospodarstva, bi ga gotovo opečatili kot disidenta. Danes veljaš v Sofiji kot neomejeno zvest komunistični liniji, če se zavzameš za več tržnega gospodarstva.“

TRAGEDIJA SLOVENIJE. O nji prinaša lanska 4. številka revije *That's Yugoslavia* več strani. Gradivo je delavni in zaslužni urednik Peter Rullmann nedvomno dobil med našimi domobranci, ko se je lani mudil v ZDA in Kanadi. Članek prinaša lep pregled — nekaj netočnosti ne pokvari dobrega vtisa — medvojnih in povojnih dogodkov: protikomunistični boj slovenskega naroda. Titovo sodelovanje s Hitlerjevimi generali, izdaja v Jalti, povojne moritve. Podajam odstavek z naslovom Največji povojni zločini: „Vsi vemo, kaj se je zgodilo nemškim generalom, častnikom, celo vojakom, katerim so dokazali mučenja ali umor vojnih ujetnikov. Umrtili so jih zaradi le enega vojnega zločina. Ali ne bi bilo treba zločin Titovih partizanov oceniti mnogo strožje? Pobijali so vojne ujetnike ne le med vojno, ampak celo po njej. Je bilo kdaj slišati, da bi bili Titovi partizani javno obtoženi ali poslani na sodišče zaradi nešteti hudodelstev po končani vojski ali zaradi vrste groznih zločinov med vojsko? Morivske oddelke so v Jugoslaviji hvalili in odlikovali. Potem ko so si izmili kr-

vave roke in škornje, so jih poslali na oddih na krasni slovenski počitniški otok Bled. Ali zahodni svet molči o teh zločinih, ker je soudeležen? Za mnoge ljudi bi 40. obletnica zmage in osvoboditve maja 1. 1985 morala biti čas izpraševanja vesti.“

Med potrebna in koristna pojasnila o slovenski tragediji spadajo tudi popravki delavnega dr. Petra Urbanca. V emigrantsko srbsko revijo Naša reč je poslal pismo, ki popravlja več napačnih trditev nekega Luka Bojića. Dr. Urbanc ugotavlja, da na Slovenskem sile Draže Mihajlovića nikoli niso presegle dvesto mož in da se je državljanska vojska po Grčaricah bila samo med KP in domobranci. Med nami nikdar ni bilo kolaboracionistov. „V Sloveniji se ni v času vojske in revolucije pojavil niti en politik, še manj kakšna organizacija, ki bi želela nemško zmago. General Rupnik je Nemcem že septembra 1943 jasno in glasno povedal, da se bodo domobranci bojevali proti nasilju KP v Sloveniji, v nobenem primeru pa ne proti zaveznikom. (...) Kolaboriranje z okupatorjem v smislu, da pod njim delujejo pošta, šole, sodišča, policija, pa tudi obramba pred terorjem neke stranke, to je popolnoma naravno in predvideno v mednarodnem pravu. Kar pa se tiče kolaboracije in službe okupatorju v smislu narodne izdaje, kakor to zveni iz članka g. L. Bajića, tega danes ne trdijo niti komunisti niti režim.“

V Novi Hrvatski pa je 2. številka (26. I. 1986) priobčila Urbančevo pismo o žrtvah vojske v Sloveniji. Po podatkih nedavno izdane Bele knjige v ZDA navaja število žrtev in njih morivce. Dejstva so mnogo hujša, kot jih je prikazal dr. Dragoljub Kočović v knjigi Žrtve 2. svetjskog rata u Jugoslaviji; za Slovenijo je naštel 32.000 žrtev. Po Urbanecu so okupatorji umorili ok. 20.000 Slovencev, partizani pa 14.700 (?), med partizani samimi pa jih je padlo 30.000 (?).

Slovenski ljudje so dolga leta živeli in umirali pod zloveščim Medusinim pogledom; zdaj se umirajoči pošasti zapirajo oči in okameneva obraz.

NEŠTETO JE DOBRIH POTI:

V TEM SAMEM SVOBODNI SMO VSI!

Bojan Štih in njegov socializem

Bojan Štih deluje v domovini kot pisatelj in časnikar. Bil je ravnatelj Drame v Ljubljani in v Celju, ravnatelj filmskega podjetja Viba-film itd. Že pred vojno se je opredelil za komunistično idejo, med vojno se je udeležil partizanskih bojev. Je pa odločen slovenski narodnjak z globokim humanističnim čutom, kar ga je večkrat spravilo v spore z nosilci povojne ureditve Slovenije.

V letu 1984 je Štih predaval v Dragi. Naslov njegovega predavanja je bil „Vprašalna pola sodobnega slovenstva“. Kakor že v mnogih člankih pred tem predavanjem, tako je tudi v Dragi odkrito izpovedal svojo vero v socializem, in sicer v tak socializem, kakor ga on pojmuje in kakršnega si on želi. In kakšen je ta socializem? To bomo skušali dognati na osnovi njegovega predavanja v Dragi.

Predvsem moramo ugotoviti, da je toliko definicij socializma, kolikor je piscev o njem. Tudi Štih ima svojo definicijo.

Štih imenuje socializem tisto misel, ki je posvečena življenju, delu in upanju. Štih ne vprašuje o politični in gospodarski naravi socializma; ta narava ga ne zanima. Išče samo duhovno in kulturno naravo upanja, ki se — kakor on trdi — pri Ivanu Cankarju in tudi pri Janezu Evangelistu Kreku imenuje socializem. Štih nadaljuje, da je bilo tudi Kidričevo in Kardeljevo spraševanje o socializmu utemeljeno v naši kulturni in politični misli, da pa je naša sedanja kulturna in programska dolžnost iskati in tudi odkriti vse, kar slovenske ljudi med seboj zbližuje in zavreči vse, kar jih ločuje in razdvaja. Ta misel o medsebojnem zaupanju bodi veljavna za vse nas, za tiste, ki živimo v socialistični republiki Sloveniji, v zamejstvu in v diaspori.

Nočemo danes razpravljati o tem, kako sta na eni strani Cankar in Janez E. Krek pojmovala socializem in kako sta ga na drugi strani pojmovala Kidrič in Kardelj. To so do podrobnosti pokazali spisi, govori in dejanja enih in tudi drugih. Štih se te razlike med pojmovanjem socializma pri Cankarju in J. E. Kreku ter med pojmovanjem socializma pri Kidriču in Kardelju nekako zaveda, kar pòve z besedam: „Zavedam se, da je v današnjem svetu beseda socializem razvrednotena in tudi onečaščena. Moralna degradacija je v tako imenovanih socialističnih družbenih prostorih vsekako zelo huda. Toda, ali smemo zaradi Borgijcev zavreči krščanstvo in mu pripisati moralno zlo, ki ga krščanstvo v resnici ne pozna? Kljub vsem nesocialističnim pojavom v sistemu in strukturi „realnega“ socializma pa mora ostati na vprašalni poli sodobnega slovenstva socializem na drugem (?) mestu. Toda socializem, v katerem je dovoljeno človeku moliti Boga, ki ga je ta človek našel in odkril sam. V svoji življenjski izkušnji. Spet programska točka absurda in paradoksa.“

Štihov jezik je jezik pisatelja, bogat jezik, ki pa s svojim izražanjem včasih zakrije misel, ki jo želi povedati. Berimo naprej njegovo predava-

nje, kjer pravi: „Prepričan pa sem, da socializem nikakor ni to, kar nam vsak dan vsiljujejo urbi et orbi oblastniške nomenklature kot kraljestvo svobode. Socializem je, povedano s Cankarjevimi besedami, upanje, hrepenenje in romanje k svobodi.“

To misel o socializmu in to svojo vero v socializem razpreda štih dalje takole: „Zdaj, ko sem povedal svojo vero v socializem, vem, da me vprašujete, kaj pa je to, socializem? To je najprej svoboda, popolna svoboda, ki ji postavljata meje le narava in Bog. To je tudi ljubezen človeka do človeka... To je potem strpnost, je svetovljanstvo in zvestoba materi, domu in domačiji, jeziku te domačije in njeni duhovni umetniški kulturi. Socializem je naravno dostojanstvo človeka, ki ga ni mogoče spremeniti v ubogljiv instrument družbenih mehanizmov in sistemov. Socializem pa je tudi čista socialna neodvisnost človeka, ki ne more več postati žrtev lastnine, zlati pa ne stalinske oblasti, v kateri odkrivamo in spoznavamo najvišjo in najbolj popolno obliko lastnine, kot nas poučujejo izkušnje 'krasnega' novega sveta po letu 1917.“

Štih potem še nadaljuje: „Socializem je družba, ki je ne obkrožajo in dušijo državne meje, na katerih stražijo vojaki in policaji. To pa je tudi dežela-družba, ki ne pozna politične pragmatike in cenzure, s katero se varujejo tisti, ki vladajo v imenu ljudstva. Socializem je le v tisti deželi, v kateri je na policah prodajaln več blaga, kot pa ga je tam, kjer socializma ni... Znanost, umetnost, prosveta in zdravstvo so temelji, na katerih stoji socialistični dom človeka in naroda... Ob koncu spiska, ki nam pojasnjuje, kaj socializem je in kaj ni, pa naj še rečem, da je v tej viziji prihodnosti človeka in človeštva tudi sreča človeka... Človeške sreče ne morejo ustvariti ne politika, ne stranke te politike. Sreča je lahko le naše delo in je zategadelj lahko le v nas ljudeh.“

Kdo ne bi podpisal vseh teh misli, ki jih je štih nadrobil v svojem predavanju v Dragi. To je idealna slika nekega idealnega družbenega nazora, ki mu je dal štih ime socializem, ki pa je do potankosti enak krščanskemu družbenemu nazoru, krščanskemu pojmovanju človeka, svobode, strpnosti, zvestobe materi, domu in domačiji, jeziku te domačije in njeni umetniški in duhovni kulturi. Krščanstvo postavlja na prvo mesto naravno dostojanstvo človeka, se bori za socialno neodvisnost človeka. Štih prizna, da v tisti polovici človeštva, kjer se države imenujejo socialistične in kjer se mnogo piše in govori o socializmu, pravega socializma, kakor nam ga on riše, ni. Tudi v nekaterih zahodnih državah, ki se imenujejo socialistične, bi le težko našli kak odtенок opisanega idealnega socializma.

Štih pravi, da je naša sedanja kulturna in programska dolžnost iskati in tudi odkriti vse, kar slovenske ljudi med seboj zbližuje, in zavreči vse, kar jih ločuje in razdvaja, in da mora misel o medsebojnem zaupanju biti veljavna za vse nas, za tiste, ki živimo v socialistični republiki Sloveniji, v zamejstvu in v diaspori (zdomstvu). Toda, kako naj se ustvari tako medsebojno zaupanje, ko manjkajo v Sloveniji vsi bistveni elementi tistega socializma, ki ga nam je štih tako lepo orisal v Dragi. Štih dobro ve, da v

Sloveniji ni svobode na številnih področjih, ni strpnosti, ni zvestobe jeziku. Krši se naravno dostojanstvo človeka. Mnogi morajo skrivati svojo vero in svoje prepričanje. Kar se objavi, mora iti skozi cenzuro. Vsako zblížanje se odklanja od vrhov režima. Kako naj torej izpeljemo lepo štihovo zamisel o zblízanju vseh Slovencev in njihovem medsebojnem zaupanju? S strani socialistične republike Slovenije ni pogojev za zaupanje in tudi ne želje za zblížanje.

Še nekaj je treba pripomniti k štihovim izvajanjem: Socializem je oziroma bi moral biti celosten svetovni nazor, nazor, ki obsega vsa življenjska področja. Ni mogoče iz njega iztrgati samo njegovo duhovno in kulturno naravo, pustiti pa v nemar njegovo politično in gospodarsko naravo. Tak socializem bi bil torzo — okrnjen kip, nedokončano delo, polovičen sistem, ki ni sposoben reševati sodobnih življenjskih vprašanj. Pa ne samo Štihov socializem, tudi sicer nima socializem nikjer ne enotne definicije ne enotnega programa, zlasti ne gospodarskega. V zahodnih državah, kjer je na oblasti, sloni njegovo gospodarstvo na načelih tržnega gospodarstva in zasebne lastnine, v vzhodnih državah, ki si nadevajo socialistično oznako, pa velja po državi dirigirano gospodarstvo z odvzemom lastnine na proizvodjalnih sredstvih.

Če bi na svetu zavladal tak socializem, kot si ga zamišlja Bojan Štih, bi ga z veseljem sprejelo človeštvo. Le žal, da je zlasti spričo razmer v „vzhodnem lagerju“ (kakor označuje Štih države pod vodstvom Sovjetske zveze) kaj malo ali nič upanja, da bi socializem „upanja, hrepenenja in romanja k svobodi“ zavladal na svetu.

Tudi sklepna misel Štihovega predavanja v Dragi dokazuje, da je Štih v svojem bistvu umetnik, pesnik, Slovenec in humanist, ne pa socialni reformator. Kajti na koncu predavanja pravi: „In z umetnostjo naj se začne novo poglavje na vprašalni poli sodobnega slovenstva. Zaradi umetnosti sem povedal te besede. In če parafraziram Siloneja, sem povedal te besede: kot revolucionar brez stranke, kristjan brez Cerkve, Slovenec brez oblasti in kulturni delavec brez graščine na Gorenjskem.“

Rudolf Smersu

Tiskovni sklad Karla Mauserja

Z. Bezjak	10 avstr. dol.	Ivanka Trobec, v
J. Beznik	7 USA dol.	spomin na moža
Z. H. L.	5 A	Frañceta 2 A
		Frañčiška Albreht,
		v spomin na moža
		Jožeta 5 A

G. Z. Bezjak je dodal še 27 avstr. dol. za Zavetišče škofa Rožmana.

HVALALEPA VSEM DAROVALCEM!

Iz zapuščine polk. M. Bitenca

Pr eden nadaljujemo, priobčujemo tole J. Grumovo pripombo k strani 244 v Vestniku št. 3: „Na koncu dolgega odstavka bi bil moral omeniti tudi naslednje Vaške straže, ki so ostale doma: Brezovica, Vnanje gorice, Dobrova, Dravljje (tam so stražarje Nemci najprej razorožili, čez dva ali tri dni pa jim orožje vrnili; menda je bilo enako v Savljah) ter pol posadke na Sv. Urhu, ki je 18. septembra odbila napad partizanskega bataljona Cankarjeve brigade. (Ta posadka je najprej vsa šla na pot proti Turjaku. A na sporočilo dobrunjskih domačinov, da so terenci začeli dvigati glave, se je pol posadke vrnilo nazaj na postojanko.) Stražarji s teh postojank so pridno hodili tiste dni v Ljubljano in takoj po oklicu „Slovenska domobranska legija ustanovljena“ pristopili k domobranstvu.“

Na str 247, v 5. vrsti od spodaj naj se ime glasi Marnar Miro (ne: Molnar).

V nahrbtniku, ki ga je polk. Bitenc pustil na goriški Kostanjevici, je bilo tudi več listov, katerih vsebina se nanaša na gorenjsko domobranstvo. Ti listi imajo sedaj zgodovinsko vrednost, nekateri večjo, drugi manjšo. Vsi pa so vredni, da jih priobčimo.

Med temi dokumenti sta dva vojaške narave: razpored oficirjev in podoficirjev v GORSKI DIVIZIJI ter operativna ZAPOVED, kaj naj store enote te divizije v tistih zadnjih treh tednih pred umikom na Koroško.

Na naslednjih dveh straneh priobčujemo zreducirani fotokopiji tega razporeda. Za tema sledi prepisana vsebina obeh fotokopij.

Prepis obeh fotokopij:

GORSKA DIVIZIJA

1. Poveljnik:

častnik — sel

2. Načelnik štaba: kapetan Pirih Milko

pomočnik načel. štaba:

obveščevalni odsek: Jelenc

odsek za zvezo: Jelenc

propagandni odsek: Podesnik (?)

Mobilizacijski odsek: Kek

3. Pomočnik:

Intendantski odsek

sanitetni odsek: dr. Janozci

sodni odsek:

odsek za motorizacijo:

X. brigada

Poveljnik: poročnik Habič Janko

dr. Milko Vrhnjak
Vrbnjak (?)

SORSKA DIVIZIJA.

POVELNIK:

(pred umikom nastoj.)

častnik - sed:

2.1. Načelnik Škole Kapetan PIRIH MILKO,

promocija: voj. škola:

divizionski vodnik: Jeleni ✓

odbor je zvrst: povelnik [Hirschegger Ernest] [pro.]

projezdantni vodnik Pedesnik Janka [Rimian Motive, abs. of tečaj]

mobilizacijske vodnik Kralj Križnik [pro.]

3.1. pomočnik:

intendantni vodnik — [Vetrinju, to čel. Pro. Pucko Andrej]

sanitarni vodnik 81 Jančič ✓

šolski vodnik

odbor je mobilizacijske.

[Kleinert Tone] [pro.] [pro.]

X brigada

Povelnik pomočnik, Kralj Janka ✓

Dr. Milko Križnik ?

17. bataljon: pov. pro. KERIC Miro ✓

pod. KRIŽNAR, narod. [Križnik Fran, voj., [pro.]]

20. četa (Fr. Loka): VOJČIČ Leopold, narodnik

22. četa (Čaomir): DOLENC, narodnik [pro.] ?

24. četa (Čaomir): HABJAN, [pro.]

18. bataljon: pov. pro. JENKO Jože ✓

26. četa (Čaomir): HABJAN, narod. [pro.]

28. četa (Mavrič): JANHAR, narod.

[Janhar]

30. četa (Mavrič): OSEJ, narod. [pro.]

XI. brigada:

Povelnik
intendant

pomočnik RIGLER Tone ✓

Dr. NOVAK, narod. [pro.]

33. bataljon: pov. pro. HRIBAR Dane ✓

pod. BRODAR, narodnik

21. četa (Križnik): JAJOPIN, narod. [pro.] Epic

27. četa (Vukli): BRAVHAR, narod.

29. četa (Križnik): JENKO, narod. [pro.]

35. bataljon: narodnik KRALJ [pro.] [pro.]

45. četa (Čaomir): OVSENAR, narod. [pro.]

47. četa (Čaomir): DOLENC, narod. [pro.]

49. četa (Križnik): ŠTEBE, narod. [pro.]

XIV. brigada.

Poveljnik: por. ^{Martin} TLUDERNIK (KOTAR Peter) ✓
Pomočnik:

Kovčič BENART.

22. bataljon: podpoveljnik SMOLE Ivan

- 15. četa (Komanda): KAVČIČ Peter, nared.
- 16. četa (Stran): KOŠIR Miha, nared.
- 17. četa (Mungo): SMOLE [Stavko, nared. = Stanke]

24. bataljon, nar. vodnik: ŠUŠTAR Žižo

- (5) četa (Domžale): ^(DITTA) RODE Ivan, nar. vodnik
- 6. četa (Š. Vid): DERAR, nar. vodnik
- 7. četa (Dobro): GREGORIN, nar. vodnik (Trava)

[v. mas. gornje strani p. št.]

26. bataljon, nar. vodnik, vodnik JIŽVAJ, Franc (Stemtar Martin)

- 11. četa (Lutja): VERBOLJ Miha, nared.
- 12. četa (Vaje): SAVEC Martin, nared.
- 13. četa (Krošnjača): ĐUVIRK JOŽE, ČIČE LJ MIHA

XVI. brigada:

Poveljnik: poročnik VIDMAR Jože ✓

Di Jance [str.]

Pomočnik:

42. bataljon: JERETINA Jifa, pt ✓

- 31. četa (Brazje): VRHOVNIK Janek, nared.
- 32. četa (Kovost): ŽUPAN Jance, nared.
- 33. četa (Rabno): JENKO Ivan, nared.

12. bataljon: NOVAK Vinko, podpoveljnik (Zaograbič)

- 1. četa ↑
- 2. četa: JNTIHAR Aležij, podpoveljnik (Berle)
- 3. četa: ↑ TACMAN, nar. vodnik. [Jeretina Jance] ↑ Stan. Bavec, nar. vodnik [Antonija Jance]

[Oplate oklepajev dodal J. Jance]

Pribočnik:

- 17. bataljon: pov.: ppor. Kepic Mirko
prib.: nared.-dijak Krajnik Franc
- 20. četa (Škofja Loka): narednik Volčič Leopold
- 22. četa (Žabnica): narednik Dolenc Ivan
- 24. četa (Sopotnica): narednik Habjan Lovro
- 18. bataljon: pov.: ppor. Jenko Jože
prib.:
 - 26. četa (Goričane): narednik Habjan Rudolf
 - 28. četa (Mavčiče): narednik Janhar Viktor
 - 30. četa (Smlednik): narednik Oselj Jernej

XII. brigada

Poveljnik: poročnik Rigler Franc
pribočnik:

dr. Novak Tone, zdravnik

- 33. bataljon: pov.: ppor. Hribar Dane
prib.: narednik Brodar Ivan
- 21. četa (Kranj): narednik Jakopin Lovro ali Strojčan (?) Erpič
Strgar (?)
- 27. četa (Voklo): narednik Pravhar Jernej
- 29. četa (Predoslje): narednik Jenko Franc
- 35. bataljon: pov.: narednik Kralj Lado
prib.:
 - 45. četa (Cerklje): narednik Osenar Stanko
 - 47. četa (Tupaliče): narednik Belec Anton
 - 49. četa (Jezersko): narednik Štebe Alojz

XIV. brigada

Poveljnik: poročnik Fludernik Marjan
pribočnik:

ppor. Kovač Lenart (medicincev)

- 22. bataljon: pov.: ppor. Smole Ivan
- 15. četa (Komenda): narednik Kavčič Peter
- 16. četa (Stranje): narednik Košir Miha
- 17. četa (Mengeš): narednik Smole Stanko
- 24. bataljon: pov.: narednik-vodnik Šuštar Jože
 - 5. četa (Domžale): narednik Rode Ivan
 - 6. četa (št. Vid): narednik Cerar Jože
 - 7. četa (Dolsko): narednik Gregorin Franc
- 26. bataljon: pov.: nared.-vodnik Juvan Franc
 - 11. četa (Litija): narednik Verbolj Miha
 - 12. četa (Vače): narednik Savec Martin
 - 13. četa (Kresnice): narednik Povirk Jože

XVI. brigada

Poveljnik: poročnik Vidmar Jože
pribočnik:

dr. Šarec (zdravnik)

- 42. bataljon: pov.: ppor. Jeretina Štefan
- 31. četa (Brezje): narednik Vrhovnik Janko
- 32. četa (Kovor): narednik Zupan Janez
- 33. četa (Ribno): narednik Jenko Ivan
- 12. bataljon: pov.: poročnik Novak Vinko („Zaograjski“)
 - 1. četa: ppor. Intihar Alojz
 - 2. četa: narednik Jeršič Janez
 - 3. četa: narednik Antončič Janez

PRIPOMBA: Kot so v Ljubljani spomladi 1945 potekale priprave Narodnega odbora (NO) za prevzem oblasti in po njegovih smernicah priprave za prehod domobrancev v Slovensko narodno vojsko (SNV) v vsej možni tajnosti in konspiraciji — zlasti je bilo treba paziti na seznam oficirjev (ZAPISNIK) — tako so v tajnosti potekale tudi priprave za prehod gorenjskega domobranstva v SNV. V ta namen je bila organizirana Gorska divizija. To vojaško-organizacijsko nalogo je na Gorenjskem opravil v soglasju z Uredbo o SNV kapetan Milko Pirih, ki je bil do nekako junija 1944 nadporočnik in komandir 15. domobranske čete. Kdor se malo poglobi v ta razpored, bo uvidel, da je bilo vanj vložena veliko dela: veliko potov, obiskov in razgovorov. Pri tem je bil Pirih v stiku s polk. Bitencem v Ljubljani, seveda pa je imel ob sebi tudi gorenjske svetovalce.

Po tej splošni pripombi naj se pomudim pri razporedu samem.

Razpored oficirjev in podoficirjev Gorske divizije nima datuma, vendar se da določiti približen datum na podlagi razporeda gorenjskih oficirjev po brigadah in bataljonih te divizije, kot je razviden v ZAPISNIKU (Vestnik št. 2, str. 14 fotokopije in str. 157-158). Zato je precej gotovo, da je bil razpored sestavljen konec marca 1945 in bil nato poslan v Ljubljano Bitencu. Ta si je izpisal iz razporeda le poveljnike brigad in bataljonov in jih dal vstaviti v ZAPISNIK.

Ob primerjavi razporeda v ZAPISNIKU in na fotokopiji celotnega razporeda je opazna mala razlika. V prvem je imenovan za šefa sanitetnega odseka kapetan Janež dr. Janez, v drugem pa je rečeno, da vodi ta odsek dr. Janozi. Verski referent je v ZAPISNIKU Robič dr. Pavle. Ostale točke zgoraj pred pravim razporedom dokazujejo, da tedaj konec marca štab divizije še ni bil do konca organiziran, saj poveljnik divizije še ni bil izbran, kot tudi še ne vodje nekaterih odsekov. — „Jelenc“ je bil por. Hirschegger Ernest; „Podesnik“ (?) je bil Roessmann Matej, abs. ofic. tečaja; „Kek“ je bil podnar. Kregar Rafko.

Ko so sredi l. 1944 začele rasti domobranske postojanke na Gorenjskem (prve so bile tiste v Poljanski dolini in v Škofji Loki), so kmalu prišli v Ljubljano glasovi, da te postojanke potrebujejo dobre in zanesljive propagandiste ter poveljnike. Zvezo z Ljubljano je tedaj vzdrževal predvsem Janko Marinšek. Zato je Slovenska legija proti koncu poletja 1944 poslala na Gorenjsko 12 ali 14 izbranih domobranskih podoficirjev — oficir med njimi je bil samo eden — in to v soglasju z domobranskimi komandirji čet. Ti podoficirji so se porazdelili tako, da je v skoro vsako gorenjsko domobransko postojanko prišel po eden. Nekateri so postali poveljniki postojank. Ni dvoma, da so ti prostovoljci mnogo pripomogli k notranji trdnosti in k rasti gorenjskega domobranstva. Nekateri teh je pridobil za na Gorenjsko Pirih Milko, nekatere jaz, pri čemur so domobranski komandirji pokazali razumevanje za to potrebo. Naj imenujem nekaj teh podoficirjev-prostovoljcev: medicinec Fludernik Marjan (odšel iz Horjula, bil štajerski begunec); Smole Ivan, Smole Stanko, Rigler Franc (odšli iz Dravelj); Habič Janko, Jenko Jože, Vidmar Jože, Kregar Rafko, Hribar Dane,

Kepic Mirko, Intihar Alojzij ter nadporočnik Janez Borštinar, študent slavistike, idejno najmočnejši med njimi in izklesan značaj, rojen govornik-propagandist in pri tem dober vojak, doma iz okolice Mengša. (Sredi marca 1945 mu je pri prehodu meje nad Dobrovo mina raztrgala nogo in je na posledicah umrl v Ljubljani. Podpk. Krenner mu je najprej odklonil vojaški pogreb, češ da je bil Borštinar ubežnik, a na pritisk mnogih oficirjev je končno privolil v pogreb z vojaškimi častmi.) Navesti bi moral še nekaj imen, a ker je kasneje prišlo iz Ljubljane še več drugih domobrancev, zlasti v propagandni center v Kranju, si zato nisem več gotov, kdo še je šel tja gor v prvi skupini. Nekateri teh so bili do takrat v domobrantskih četah v okolici Ljubljane in v Dolomitih. Vsi so ostali na Gorenjskem do umika na Koroško.

Dne 30. septembra 1944 (morda 1. oktobra) je z Gaberja nad Dobrovo odšel na Gorenjsko pod vodstvom podpolk. Bitenca in pod poveljstvom nadpor. M. Piriha Gorenjski četniški odred (skupaj z „Dolenjskim“, ki pa se je kmalu nečastno vrnil). Tudi Pirihoivi četniki so bili gorenjskim domobrancev v znatno vojaško in moralno oporo. Saj so npr. že v noči od 4. na 5. oktobra rešili z nočnim jurišem Lahovško postojanko pred partizanskim uničenjem. V postojanki so imeli municije le še za 5 minut. In v njej znotraj sta bila ravno tisto noč dva najbolj pogumna četnika in bivša Wehrmacht podoficirja: Novak Vinko — Zaograjski in Jeretina Štefan — Osvetnik ter z zgledom dajala poguma branilcem. Gorenjski četniški odred je bil miselno hofogen, večina moštva je prišla iz prejšnjih prosvetnih društev in fantovskih odsekov. Po odhodu Bitenca z Gorenjske je odred vodil Pirihi. V zimi 1944-45 so četniki prešli v domobrantske postojanke, spomladi nato pa so Nemci začeli dosledno loviti te četnike. Pirihi je moral ves čas ostati izven postojank in menjavati bivališča. (Vendar so ga v pozni jeseni Nemci dobili v roke, zaprli v Kamniku, a pri zaslišanju je Nemce prepričljivo pretental in bil izpuščen.)

Po teh treh odstavkih bo bralec lažje razumel, zakaj so vsi omenjeni bili v razporedu Gorske divizije.

V zvezi s tem razporedom naj omenim, kar pa ni razvidno iz njega, da so poleg dr. Pavla Robiča, ki je v ZAPISNIKU omenjen kot verski referent, tudi štirje drugi duhovniki izrazili pripravljenost sprejeti službo vojnih kuratov v štirih brigadah, toda tako, da bi bili le v njihovi bližini, da bi mogli še naprej vršiti dušno-pastirsko službo med ljudmi. To pove listič, ki je tudi bil v Bitenčevem nahrbtniku in se glasi:

„Gospod Arko, položaj.

Po razgovoru s prizadetimi sporočam, da bi bili primerni za kuratsko službo in pripravljani jo tudi prevzeti, tile gospodje: Cvelbar Jožef, Dolšina Ivan, Zorman Viktor, p. Fortunat Zorman. Glede na dosedanje delovanje in poznavanje razmer in ljudi, kakor tudi glede želje gospodov, bi bilo morda umestno, da se postavi p. Fortunat v gornji konec, g. Dolšina k škofjeloškemu (okraju), g. Zorman in g. Cvelbar pa se nista izrazila. Oba

sta bolj poznana okrog Kranja. Morda bo g. Cvelbar kot starejši lažje pri Kranjskem, g. Zorman pa pri Kamniškem okraju.

Vendar so to le želje in sveti, ki jih iz razlogov lahko spregledate. Na položaju 2. maja 1945.

Dr. Pavel Robič“

Pripomba: Arko je bil tedanji psevdonim za Bitenca, pri „položaju“ pa je razumeti vzhodni del okolice Kranja. Imenovani duhovniki so iz Ljubljane ilegalno odšli na Gorenjsko v zgodnji in pozni jeseni 1944. Bili so potujoči duhovniki. Domobranci so jim skušali nuditi zaslombo in kritje pred Nemci in terenci. Poleg imenovanih je bilo še nekaj drugih duhovnikov, ki so ilegalno šli na Gorenjsko. Npr. lazarist Jože Mejač je prišel v Škofjo Loko, Boris Kerč pa v Domžale. Nekateri drugi so šli na Gorenjsko le priložnostno za kak teden. Dušnopastirsko delo teh duhovnikov zasluzi vse priznanje! — Poleg teh so bili tedaj na Gorenjskem tudi nekateri bogoslovci, npr. Krajnik Pavle in Bitenc Jože, sin prof. Bitenca. (V Bitenčevem nahrbtniku je bilo tudi Jožetovo pismo, ki pove, da so ga Nemci imeli dalj časa zaprtega v Ljubljani, a o Veliki noči so ga izpustili. Jože je bil skupaj z Gorenjci vrnjen iz Vetrinja in bil ubit.)

K Razporedu Gorske divizije naj dodam tole splošno oznako: Ker so bile domobranske postojanke na Gorenjskem krajevnega značaja, podobne nekdanjim Vaškim stražam pod Italijani v Ljubljanski pokrajini, je zato lokalni značaj opazen tudi v tem razporedu, zlasti pri komandirjih čet. Moštvo je bilo iz okoliških postojank.

— — — — —
Drugi dokument vojaške narave v zvezi z Gorsko divizijo je „Strogo zaupna“ ZAPOVED, ki je bila dostavljena le poveljnikom brigad. Datirana je z 19. aprilom 1945. Obširna ZAPOVED se glasi:

GORSKA DIVIZIJA

Strogo zaupno O. št. 1

19. aprila 1945.

Na položaju. (Na Gorenjskem)

Z A P O V E D

Sekcija: Ljubljana — Bled, merilo 1:100.000.

Politična in vojaška situacija podana v direktivi poveljnika SNV str. zaupno O. št. 2 z dne 6. apr. bosta po potrebi dopolnjeni s podatki o sovražniku naše obveščevalne službe.

Gorska divizija v sestavu SNV ima dolžnost, da ozemlje Gorenjske priključi izpod nemškega Reicha zedinjeni Sloveniji v federativno urejeni Jugoslaviji.

Gorska divizija bo na dano povelje prevzela vojaško oblast na ozem-

lju sedaj po Nemcih okupirane Gorenjske, da zavaruje to ozemlje pred navalom partizanskih edinic.

Z Gorsko divizijo bo sodelovala Ljubljanska divizija na desnem bregu Poljanske Sore in Save; Dravski odred na levem bregu Savinje in Save; Primorski odred na Primorskem in Srbska Armija v prostoru Idrija-Postojna.

Gorska divizija bo branila področje Kranja in bo služila za oslon za levo krilo Ljub. divizije.

U K A Z U J E M

XIV. brigada.

1. — 26. bataljon.

Pov.: nar. vod. Slemšek Marko

11. četa

12. četa

13. četa

vsega 3 čete

1. Zasedi najprimernejši položaj pri Litiji z nalogo zapreti smer, ki vodi na obeh straneh Save proti Ljubljani z izpostavljenimi in lahko gibljivimi deli neposredno opazovati te smeri položajev: pri v. Sava, v. Vače in v. Kresnice.

Rajon zavarovanja: desno do ceste Šmartno pri Litiji — Zavrtnik — Prežganje, levo do črte: Sv. Gora (849) — Slemško (670) — Zg. Slivna (833 zaklj.) — Grmača (576) — vrh sv. Miklavža (741) — Murovica (740) vse vklj.

Zvezo vzdrževati: desno s III. brig. Ljublj. divizije na črti: Šmartno pri Lit. — Zavratnik — Prežganje; levo s 24. batalj. preko vrha sv. Miklavža (741) po možnosti optično.

Mesto poveljstva: Litija.

Baziranje na Domžale, po potrebi na Ljubljano.

2. — 24. bataljon.

Pov. nar. vod. Šuštar Jože.

5. četa

6. četa

7. četa

Skupaj 3 čete

2. Zasede položaj pri v. Krtina (329 — 357) v svrhu obrambe Domžal od vzhoda.

Posebno paziti na to, da so zaprte smeri:

— Zagorje — Moravče — Domžale z zasedbo položaja pri Moravčah.

— Trojane — Domžale z zasedbo položaja pri Lukovici.

Povprečne komunikacije desno in levo od teh smeri patrolirati in imeti pod stalnim nadzorstvom obveščevalnih organov.

Rajon zavarovanja: Desno do leve meje 26. bat. (izklj.) levo do črte: Ratirovec (vklj.) — Zlato polje (vklj.) — Rova (vklj.). Eno

objavnico postaviti 1 km severno od vasi Videm z nalogo, da opazuje dolino Kamniške Bistrice in Save.

Mesto poveljstva: Krtina.

3. — 22. bataljon.

Pov.: ppor. Smrekar Franc

15. četa

16. četa

17. četa

Skupno 3 čete

3. Zasede najugodnejše položaje pri Kamniku z nalogo, da z upostavitvijo močnejših zased in bombaških oddelkov zapre smeri:

— Motnik — Kamnik na položaju pri v. Srednja vas.

— Gornji Grad — Kamnik na položaju pri vasi Županje njive.

Na Vinskem Vrh (476) imeti objavnico.

Rajon zavarovanja: desno do leve meje 24. bat., levo do črte: Kržišče (1647) — šenturška gora — Moste.

Zvezo upostaviti: Desno z 24. bat., a levo z 12. brig. pri vasi Sinfraž.

Povprečne komunikacije desno in levo od teh smeri patrolirati in jih imeti pod stalnim nadzorstvom obveščevalnih organov.

V Domžalah organizirati obvešč. cent. za potrebe Gor. div. in štaba SNV (preko obveščevalnih organov poslanih v center iz poveljstva Ljub. divizije.).

Mesto poveljstva: Kamnik.

Baziranje na Domžale, po potrebi na Ljubljano.

4. — Brigadna rezerva.

Pov.: nar. Cicelj Miško.

4. 24. bat. in 26. bat. dasta po eno četo v brigadno rezervo, ki stoji na razpolago poveljniku brigade. Do potrebe uporabe kontrolira s patrolami področje Domžal in Kamnika.

Mesto rezerve: Vir pri Domžalah.

XII. brigada

1. — 35. bataljon.

Pov.: nar. vod. Kralj Lado.

45. četa

46. četa

49. četa

Skupaj 3 čete

1. Zasede in brani položaj pri vasi Kokra z nalogo, da z močnimi zasedami in bombaškimi oddeljenji zapre cesto, ki vodi z Jezerskega v Kranj.

Na Bašeljskem sedlu postaviti močne zasede v svrhu preprečitve sovražnikovega vdora iz predelov Tržiške Bistrice.

Z izpostavljenimi in lahko gibljivimi deli neposredno opazovati in

braniti predele na desnem krilu batalj. razporeda pri v. šenturška gora (696) in na levem krilu pri v. Povelje in pri v. Svarje.

Rajon zavarovanja: desno od leve meje 22. bat. izklj., levo do črte Križka g. (1382 izklj.) — v. Gozd vklj. — Golnik vklj. — v. Kamnik izklj.

Zvezo vzdrževati: desno z 22. bat. XIV. br., a levo z 12. bat. XVI. br. na liniji Križka gora (1482) izklj. — v. Gozd vkl. — Golnik vklj. — Kamnik izklj.

Objavnico postaviti na (687) nad v. Tupaliče z nalogo, da opazuje smeri doline Kokre in ves ravninski predel, ki ga oklepa trikot Cerklje — Kranj — Golnik.

Mesto poveljstva: v. Tupaliče.

Baziranje na Kranj, po potrebi na Lj.

2. — 33. bataljon.

Pov.: ppor. Kljun Dane

21. četa

27. četa

29. četa

Skupaj 3 čete

2. Zasede in brani:

— mesto Kranj,

— sv. Jošt (725)

Z lahko gibljivimi deli kontrolira vse komunikacije, ki vodijo v Kranj in vsa naselja, ki so v bližini Kranja, posebno v. Stražišče, v. Kokrica, v. Primskovo in v. šenčur.

Rajon zavarovanja: v n a z a j do linije Sp. Bela vklj. — Visoko vklj. — Praprotna Polica vklj. — Brniki izklj.

— desno: Sp. Bela vklj. — Okroglo vklj. — Naklo vklj. — (590) vklj.

levo: (590) — Prebačevo vklj. — Voklo vklj. — Voglje vklj. — Brniki izklj.

Zvezo vzdrževati: v n a z a j s 35. bat. na liniji zavarovanja.

— desno: z 42. bat. na liniji zavaz.

— levo: s 17. in 18. bat. na liniji zav.

V Kranju organizirati obveščevalni center za potrebi Gor. div. in štaba SNV.

Stalno objavnico postavi na sv. Jošt (725) z nalogo opazovanja ves ravninski in gorski predel škofjelok. in kranj. okraja.

Mesto poveljstva: Kranj.

Baziranje na Kranj, po potrebi na Lj.

3. — Brigadna rezerva.

Pov.: nar. Pavlič Janko.

3. 33. batalj. da 1 četo v brig. rezervi, ki stoji na razpolago poveljniku brigade.

Mesto rezerve: Predoslje.

XVI. brigada

1. — 12. bataljon.

Pov.: por. Zaograjski Peter.

1. četa

2. četa

3. četa

Vsega 3 čete

1. Zasede položaj nad Tržičem z nalogo, zapreti smeri, ki vodita:

— Ljubelj — Tržič — Kranj.

— dolina Tržiške Bistrice — Tržič — Kranj.

Rajon zavarovanja: desno: do črte 35. bat., levo do črte (877) vklj. — Brezje pri Tržiču vklj. Kovor (vklj.) — Brdo izklj.

Zvezo vzdrževati desno s 35. bat. a levo z 42. bat. na liniji žalostna gora (582) vklj. — v. Brdo vklj. — v. Duplje vklj.

Objavnico postaviti v stolp župne cerkve v Kovorju z nalogo, da opazuje dolino smeri proti Tržiču — Lešam — Ljubnu — Golniku. Mesto poveljstva: Tržič.

Baziranje na Tržič, po potrebi na Kranj.

2. — 42. bataljon.

Pov.: ppor. Osvetnik Štefan.

31. četa

32. četa

33. četa

Skupaj 3 čete

2. Zasede položaje na obeh bregovih Save, ki vodijo proti Kranju in črti Brezje — Kamna gorica.

Z izpostavljenimi in lahko gibljivimi deli kontrolirati ves predteren do linije Bled — Žirovnica.

Rajon zavarovanja: desno do leve meje 12. batalj. levo do linije v. Lipnica vklj. Vodiška planina (1135) — Sv. Primož (827) vklj. Ravnik (602) vklj. — (590) izklj.

Zvezo vzdrž.: desno z 12. bat., levo s 33. bat. pri vasi Pševo, s 17. bat. pa na liniji sv. Jošt (725) — (590) — (815) — v. Dražgoše.

Objavnico postaviti v stop župne cerkve v vasi Brezje.

Mesto poveljstva: Ljubno.

Baziranje na Kranj, po potrebi na Lj.

3. — Brigadna rezerva.

Pov.: nar. Mrak Franc.

3. 42. bat. da v brigadno rezervo 1. četo, ki stoji na razpolago poveljniku brigade.

Mesto rezerve: v. Ljubno.

X. brigada.

1. — 17. bataljon.

Pov.: ppor. Valjhun.

20. četa

22. četa

24. četa

Skupaj 3 čete

1. Zasede in brani:

— mesto Škofjo Loko, in

— položaje, ki vodijo na področje Škofje Loke z zapada,
pri

— Črni vrh (943)

— Rupar (885)

— Rantovž (690)

— sv. Tomaž (605)

— Križna gora (720)

— Sv. Gabrijel (829)

— Mali Rovt

— Zakladnik (533)

Rajon zavarovanja: Desno do leve meje 33. bat. izklj. — levo do
linije Blegoš (1562) izklj. — Javorje (695) izklj. — Črni vrh
(943) vklj. — Mure (557) vklj.

Zvezo vzdrževati: desno z 33. bat., a levo s I. brig. Ljub. divizije na
točki, ki bo določena s poveljnikom I. br. Lj. div.

Objavnico postaviti na špiku (864) z nalogo opazovati vse doho-
de, ki vodijo v vas železnike.

Mesto poveljstva: Škofja Loka.

Baziranje na Škofjo Loko, po potrebi na Ljubljano.

2. — Brigadna rezerva.

Pov.: nar. Jazbec Viktor.

2. 18. bat. da 1 četo v brigadno rezervo, ki stoji na razpolago pov.
brig.

Mesto rezerve: Puštal pri Škofji Loki.

3. — Splošna rezerva.

Pov.: ppor. Rožanc Jože

28. četa

30. četa

Skupaj 2 četi

3. Ostaneta na svojih dosedanjih mestih z nalogo z hitrimi in udar-
nimi enotami kontrolirati v sektorju št. Vid nad Lj. — Kranj —
Kamnik, zatirati komunistične nemire in postaviti red in mir v
v tem sekt.

Vzdrževati zvezo z Lj. div. pri št. Vidu nad Lj.

Mesto poveljstva: Smlednik.

Baziranje na teren.

1. Obveščevalna služba

Poveljniki brigad, bataljonov in čet morajo organizirati obveščevalno službo vsak v zapovedi in v določenem operativnem sektorju. Obveščevalno službo nasloniti na dosedanjo obvešč. mrežo. Izpostavljene obvešč. centre postavi

- 24. bat. pri Trojanah
- 22. bat. pri Gor. gradu
- 35. bat. na Jezerskem
- 12. bat. pri sv. Ani
- 42. bat. na Jesenicah in Lescah
- 17. bat. v Železnikih

2. Policijski ukrepi

Sleherni poveljnik edinice je dolžan, v kali z najradikalnejšimi sredstvi zatreti vse poizkuse komun. prevrata. Vsaka popustljivost se more kruto maščevati nad protikomunističnimi edinicami in narodom samim. Zahtevam od slehernega poveljnika, da vsakega, ki bi z oboroženim nastopom, sabotazo, namerno lažnivimi govoricami motil miren razvoj operacij, usmrti. Prepovedujem pa sleherni primer osebnega maščevanja, plenjenja, nasilstva. Vsak krivec bo usmrčen. Za vse postopke so osebno odgovorni poveljniki edinic, da moštvo krepko drže v svojih rokah in preprečijo vsako krivično dejanje. Poveljniki brigad, bataljonov in čet, naj takoj pristopijo po prejemu te naredbe k študiju svojih odsekov, geografske in taktične vrednosti, zveze naprej, zveze nazaj, desno, levo, poraščenost, naravne zapreke, komunikacije, prehodi, mostovi, soteske, vzpetine. Zbirati poročila o nahajališčih municije, orožje, zaloge živil, napraviti popis živine in prevoz. sredstev. Odvišno orožje in ostalo deponirati na skritih mestih in v strogi tajnosti.

3. Mobilizacijski ukrepi

Glej poglavje 8. divizijske zapovedi. Sleherni poveljnik čete je dolžan takoj pripraviti mobilizacijske spiske in ob oklicu mobilizacije isto talno izvesti.

4. Utrjevanje in postavljanje zaprek.

Posluži se že vseh zgrajenih utrd. Na v naredbi predpisani obrambni položaj začeti graditi posamezne utrdbe iz zemlje in lesa, vendar tako, da se pravi namen in mesta teh utrd. prikrijejo. Za namene teh utrj. del morajo vedeti samo poveljniki.

5. Služba zveze

Glej poglavje 10 diviz. zapovedi. Vsak poveljnik je dolžan takoj odvojiti primerno število ordonansev in prevoznih sredstev, da se bo služba zveze med posameznimi edinicami nemoteno in hitro izvrševala. Poveljniki čet in bataljonov morajo temu vprašanju posvetiti vso pažnjo in o izvršenih ukrepih poročati do 1. 5. 1945.

6. Oskrbovanje

Z nekoliko iznajdljivosti si morejo posamezne čete v teh dneh na-

brati dragocene količine orožja in municije ter ostale spreme s strani nemške vojske, v kolikor bodo ta skladišča ostala neizpraznjena, jih takoj za-
sesti za potrebe SNV in po poveljih brigad. in batalj. intend. racionalno iz-
koriščati.

7. Zdravstvena služba

Vso zdravstveno službo pri bataljonih in četah takoj urediti z brigad-
nimi zdravniki. Vsaka četa si mora iz lastnih sredstev nabaviti dovoljne
količine zdravniškega materiala in določiti za to izvežbane bolničarje.

8. Veterinarska služba

Bataljonski in četni poveljniki bodo uredili tovrstno službo po navo-
dilih veterinarskega odseka.

9. Protiletalska zaščita

Uporabiti dosedanja sredstva.

10. Evakuacija izpostavljenih točk

Poveljnik 16. brig. skupno s povelj. 42. bat. pravočasno umakne vse
magacine za hrano in orožje za obrambno linijo, predpisano v tem povelju.
Moštvo se bo z izpostavljenih postojank umaknilo na glavno obrambno
linijo po povelju.

Poveljniki bataljonov naj po dani zapovedi do 1. 5. 1945 izdelajo za-
povedi za podrejene jim čete.

Dostavljeno poveljnikom brigad
in bat. Gorske divizije.

Za poveljnika načelnik štaba:
kap. I. razr.:
Gorenjc M. Tomaž

Pripomba: Te ZAPOVEDI kar gotovo ni sestavil Pirih sam, čeprav
jo je le podpisal on kot „kapetan Gorenjc M. Tomaž“. Krajšo skico zanjo
skupaj z divizijskim razporedom je poslal v Ljubljano Bitencu, nato pa jo je
ob posvetovanju s tem podrobno izdelal generalštabni podpolkovnik Ran-
ković Božo. Samo ta je vedel vnesti v ZAPOVED, da bo z Gorsko divizijo
sodelovala Ljubljanska divizija in na Primorskem mali Primorski četniški
odred ter „srbska armija“ v prostoru Idrija-Postojna, in vnesti podrob-
na navodila ter specialne vojaške službe. Ranković je od srede marca 1945
pripravljal te operative načrte za celotno SNV in bil v stiku z gen. Ivan-
nom Prezljem, ki je bil v sklopu „Jugoslovanske vojske v domovini“ na
Primorskem. Operativni načrt je predvideval, da se Ljubljanska divizija
(domobranci) v primeru nujne vojaške potrebe umakne k Soči in se tam
združi z drugimi enotami. To vem iz tistih dni, ker sem vsaj dvakrat nesel
neka Bitenčeva sporočila Rankoviću. (Tedaj je R. bival v ozki Puharjevi
ulici, zadaj zgoraj v stavbi, v kateri je bila spredaj železnina žalta-žilič.)

V nahrbtniku sta bila dva primerka* te ZAPOVEDI z istim datumom.

* Pripis: Uredništvo se je odločilo, da priobči prvo verzijo (v modrem
tipkopisu) in je prihranilo drug primerek za morebitno objavo v eni izmed
naslednjih števil.

Prva, v modrem tipkopisu, v uvodu nima stavka: „Slovenska narodna vojska, sestavljena iz vseh slovenskih protikomunističnih oboroženih enot na slovenskem ozemlju, ima nalogo, da svobodi slovenski narod vseh narodnih sovražnikov in uvede red in mir v Sloveniji.“ Ta stavek je v drugi verziji v črnem tipkopisu. Operativne vojaške dolžnosti, nakazane brigadam in bataljonom, so v prvem primerku obširneje orisane kot pa v drugem. Zadnji splošni del pa je v črnem tipkopisu obširnejši.

Ko po 40 letih berem to ZAPOVED in si skušam predočiti tedanje stanje na Gorenjskem — zlasti jemljem v obzir majhno število gorenjskih domobrancev, ki jih je bilo manj kot 2000 — se mi vsiljuje misel, da je ta ZAPOVED razporedila brigade in bataljone preveč na široko. In njihovi poveljniki niso imeli skušenj v vodenju teh enot. Sicer pa so bila ta poveljstva začasnega značaja. Vsekakor pa je ZAPOVED zgledno sestavljena, glede na sredstva in možnosti pa premalo realistična. Kot znano, so imenovane brigade in bataljoni ostali do zadnjih dni na svojih položajih, nato pa so se morali hitro umakniti, dan ali dva pred Ljubljansko divizijo (pred domobranci iz Ljubljane), proti Tržiču in končno čez Ljubelj na Koroško.

Naj se tu ozrem na dr. Kociprov podatek o gorenjskem domobranstvu v članku „Usodni dnevi, usodni koraki“, iz njegovega dnevnika za 29. april 1945/(Tabor, št. 10-11, 1978):

„1. Gorenjsko domobranstvo dobi iz Ljubljane 5 oficirjev in 15 podoficirjev in prehaja pod dejansko poveljstvo Ljubljane. Rupnik vrhovni komandant.“

„2. V tej zvezi se izda takoj proglas za mobilizacijo.“

Iz dnevnika za 30. april:

„Gorenjsko domobranstvo se podredi ljubljanskemu in podpade pod mobilizacijo prav tako kot Ljubljanska pokrajina. (Zaradi mobilizacije na Gorenjskem zahteva Roesener sopodpis.)“ — Zaradi hitro se vršечih usodnih dogodkov tiste dni omenjeni oficirji in podoficirji niso bili poslani na Gorenjsko in mobilizacija tam gori ni bila posebej oklicana.

K temu naj pripomnim: Ni dvoma, da so gen. Rupnik in njegovi sodelavci imeli vse to v načrtu. Saj je 30. aprila gen. Rupnik po radiu sporočil — brez vednosti Narodnega odbora, s katerim je bil dva dni prej skupaj v škofijski palači —, da prevzema poveljstvo nad domobranci. Po Kociprovem podatku sodeč, je pri tem imel v mislih tudi gorenjske domobrance.

Toda v primerjavi s tem, kar je Slovenska legija izvršila na Gorenjskem v jeseni 1944 s poslano skupino 12 podoficirjev in sposobnega oficirja Bortnarja, dalje z Gorenjskim četniškim odredom (Bitenc in Pirih sta bila v vodstvu SL), z organiziranjem Gorske divizije in z ZAPOVEDJO z dne 19. aprila 1945 ter s stalnim ilegalnim stikom z Ljubljano smem reči, da je bil gen. Rupnik s svojimi načrti precej pozen. To ni očitek, ampak le ugotovitev! Jasno je namreč, da je gen. Rupnik kot prezident Ljubljanske pokrajine smel delovati le legalno. Drugače rečeno: hočeš nočeš se je moral ogibati vsakega ilegalnega dela za hrbtom Nemcev. To pa je smela in dejansko

tudi skušala storiti za gorenjske domobrance, kar je bilo v njenih močeh, Slovenska legija.

Da je gen. Rupnik mislil na gorenjske domobrance že pred 30. aprilom, smemo videti dokaz v tem, da je za 20. april povabil v Ljubljano na razgovor poročnika Franca Erpiča in mu dejal: „...pod vašim izkušenim vodstvom naj bi tudi Gorenjska prinesla čim večji delež k zmagi za svobodo in odrešenje Slovencev.“

Erpiča je gen. Rupnik izbral zato, ker je bil komandir edine udarne čete gorenjskih domobrancev. Bil je odlikovan od Nemcev z zaslužnim križcem. Ni pa Erpič imel tiste zaslombe med Gorenjci, ki jo je imel Pirih pa tudi bivši župan Ovsenik, četniki, in večina poveljnikov dom. postojank in ki je razvidna iz razporeda Gorske divizije. In reči bi najbrž smel, da je Pirih imel moralno zaslombo tudi pri duhovnikih, kar dokazuje omenjeno dr. Robičevo pismo Bitencu.

Spričo tega je razumljivo, zakaj se je tudi na Gorenjskem tiste zadnje tedne začejalo trenje med Rupnikovo zamisljo in zamisljo Narodnega odbora, kar je razvidno v treh naslednjih dokumentih.

IV. DEL: PRIZADEVANJE V DVEH SMEREH IN VOJASKA POROČILA

V Bitenčevem nahrbtniku je bil tudi list z naslovom „Poročilo o položaju na Gorenjskem“. Precej dolgo poročilo se glasi:

POROČILO O POLOŽAJU NA GORENJSKEM

Poročilo podal odločno naš fant, ki je bil po našem Vodstvu svoj čas poslan kot instruktor na Gorenjsko. Imenovanega išče Gestapo. Sedaj se skriva deloma v Ljubljani, deloma na Gorenjskem.

„Po razbitju centra je nastopilo mrtvilo v gorenjskem domobranstvu. Vsa iniciativa leži sedaj na poveljnikih. V kamniškem okraju je prepovedano sedaj vsako vežbanje. Gestapo te izpostave je dal nalog, da se mora aretirati vsak četnik, ki bi se pojavil na postojanki.

Poveljnik domžalske postojanke Cerar je nemčur. Moštvo je nezadovoljno z njim. Vojaških sposobnosti ne kaže. Zelo dober kot vojak in zaveden Slovenec je vodnik Rode Ivan iz Ihana.

Poveljnik mengoške postojanke Sršen je germanofil in nezaveden. Brez vojaških sposobnosti.

Poveljnik Vodice Lap je istotako nezaveden. Tu so svojega prejšnjega poveljnika Grebenca denuncirali Gestapu, ker je vzel Hitlerjevo sliko s stene. Zdaj je že zaprt. Denunciral ga je Žerovnik. (Star tercialec).

Poveljnik Lahovč je narodno zaveden; a ne zna molčati. Silno je dovzeten za vplive. Je to Ilija, brat stražarja dr. Ilija.

Poveljnik Tupalič: Dolenc in Cerkljan Osenar sta moža na mestu.

V Stranjah je stražarski eksponent Ilija Andrej — hud in zagrizen stražar.

Zadnji čas se sprehajata po Gorenjskem stražarja Ložar in Hudovernik. Snubita Strcina iz Komende. (da je edini čist, da je bivši poslanec, ki bo lahko še naprej zastopal slovenski narod in podobno...)

Še posebej stražarji snubijo Osenarja. Povabili so ga na zborovanje v Ljubljano. (Osenar je odločno naš. Če bi šel na to zborovanje, bi šel na našo prošnjo, da bi nam sporočil, kaj se je tam obravnavalo. Zaradi razmer ni mogel iti — opomba prepisovalca poročila.)

Osenarju sta Hudovernik in Ložar dejala, zakaj ga ni bilo v Ljubljano, na stražarski zbor. Ni mogel priti, ker je bila precejšnja kriza in ni mogel zato zdoma. Kaj so imeli na sestanku, nista hotela povedati.

Govorila sta, da se bo v Kranju osnoval nov center, ki bo pravilno orientiran, ki bo imel bolj sposobne in bolj delavne ljudi, kot so bili prejšnji.

Stražarji poskušajo tudi ilegalno spraviti nekatere svoje ljudi na Gorenjsko. Tako bi radi spravili nekoga v Lahovče, a si ga poveljnik ne upa vzeti.

Šef obveščevalnega urada Ovsenik je še vedno zaprt v Kranju, na Gestapu v bunkerju. Zelo slabi izgledi. Tudi Križman Andrej je spet v Kranju na gestapu v bunkerju. Nad njim se znašata gestapovca, bivša četnika Srakar in Jovo.

Zadnji teden do 19. 3. je bil ubit iz zasede gestapovec Žakelj tolmač pri Diehtlu, ter Diehtlov šofer, prav tako gestapovec. En kranjski gestapovec je šel k partizanom.

Pretekli teden je bil šef gestapa v Kranju Messner (po poklicu ključavničar) v Cerkljah na domobranski postojanki. Prišel je zapret anglofile, med njimi mene, a ni našel nikogar iskanih doma.

Zgoraj navedeni poročevalec se je oglasil danes t. j. 22. 3. 1945 pri meni v Ljubljani, mi izročil zgornje poročilo in mi ustmeno sporočil še naslednje stvari: Poveljnik gorenjskega odreda se je umaknil v Ljubljanski pokr. gor. odred, ki se je preko zime vključil v posamezne domobranske posadke, je moral sedaj zbežati pred aretacijami na vse strani. Del je šel v hosto, del se skriva po domovih. Vsi prosijo in čakajo navodila. Manjka jim orožja. Prosijo strojnic, zlasti iskalcev min in minometalcev. Zanimajo se, če bo možna kakšna radijska zveza z Gorenjsko. Rabili bi radijsko postajo. Žele si telegrafista Malavašiča, ki je baje zelo sposoben.

Položaj na Gorenjskem je enak položaju na Dolenjskem po izdaji Ceruttija. Gestapovci javno govore, da če bo treba, bodo šli pa k partizanom. Sodelovanje gestapa s partizani je že sedaj očitno.

Imenovanemu, ki bo šel v nekaj dneh spet nazaj na Gorenjsko v Cerklje, sem naročil, da naj za enkrat povsem mirujejo, njihove želje pa da bom sporočil naprej vodstvu.

Svojo obljubo sem s tem izvršil. Pozdrave! MVO.“

Pripomba: List ima dva dela: pravo poročilo in prejemnikov pripis. Poročilo je brez datuma, iz pripisa pa je razvidno, da je bilo napisano v dneh pred 22. marcem (1945). Sestavljeno in prepisano je bilo v domobranski posadki v Cerkljah ali v njeni bližini. Prejemnika poročila sta verjetno bila dva. Prvi je bil zelo verjetno Pirihi, ki se je tiste dni umaknil z Gorenjske v Ljubljano (v Dravlje ali v Šiško). Ker se je moral skrivati pred Nemci in še pred nekaterimi in ker mu ni bilo mogoče vsak trenutek priti do Bitenca, je v pripisu (v tretji osebi) sporočil, da je prišel v Ljubljano. Drugi prejemnik je bil vsekakor polkovnik Bitenc, ki je na koncu lista pripisal „Prejel 24. 3. 1945“. — Verjetno je tedaj Pirihi prinesel s seboj razpored Gorske divizije in ga v enem naslednjih večerov izročil Bitencu. — Kdaj se je nato Pirihi vrnil na Gorenjsko? Tega nisem mogel ugotoviti, vendar pa vsaj sredi aprila, če ne že malo prej. Verjetno pa je med njegovim bivanjem v Ljubljani prišel do njega večkrat kurir z Gorenjske.

K nekaterim točkam poročila naj pripomnim: Pri Cerarju je oznaka „nemčur“ najbrž prehuda. — Pri dveh stražarjih sta mišljena člana akademske skupine „Straža“ v Ljubljani. Poročilo dokazuje, da so nekateri člani te skupine tiste dni tudi na Gorenjskem skušali pridobivati domobrance in druge za svojo zamisel — proti Narodnemu odboru. — K Ovseniku naj pripomnim: Nemci so ga zaprli ob razpustu Gorenjskega centra v Kranju v februarju 1945. Janez Ovsenik je bil tiste tedne politično najbolj aktiven v smislu smernic NO. Skušal je zgraditi njegovo politično organizacijo in mrežo kot podaljšek NO na Gorenjskem. Zato je vzdrževal stike z bivšimi župani, občinskimi odborniki in drugimi zanesljivimi možmi. Nek član te politične povezave pa je vse te priprave zaupal svojemu bratrancu, ki je bil ofarsko razporejen. Ta je to sporočil komunistom (OF), ti pa so to Ovsenikovo delovanje izdali Nemcem. Tako mi je razložil Ovsenik sam. — To Ovsenikovo prizadevanje, ki je na zunaj zgledalo, da je Slavko Krekovo, je bil glavni vzrok za razpust Gorenjskega centra. Zato so Nemci nato začeli intenzivno iskati četnike in druge anglofile.

Jovo je bil znani Soklič z Jesenic, ki je v tistem času poleg Križmana surovo tretiral v gestapovskih zaporih tudi Janka Marinška, ker je vzdrževal zvezo s Slovensko legijo v Ljubljani. Srakar in Soklič sta svojo, v začetku nasvetovane zveze z gestapom, kasneje zlorabljala proti vodilnim članom Slovenske legije in SLS na Gorenjskem.

Naslednji list vsebuje Pirihi pismo, naslovljeno na Bitenca. Je brez datuma, vendar je iz predzadnjega odstavka razvidno, da je bilo napisano 28. aprila ali dan kasneje. Glasi se:

Spoštovani gospod polkovnik!

Razgovor med Rupnikom in Erpičem ni ostal za Gorenjce brez posledic. Erpič hodi okoli fantov z nekim Rupnikovim pooblastilom, izdaja se

za nadporočnika, kljub temu, da je bil v Jugoslaviji kaplar in zelo meša fante, ker ima Rupnik na Gorenjskem precejšen vpliv. Na Gorenjsko ima namen priti Vuk Rupnik s svojim bataljonom in tako vojaško povezati na mah vse Gorenjsko domobranstvo. Nimamo mu namena nasprotovati. Če bo s tem rešil narod in Gorenjsko domobranstvo, je dobrodošel. Vendar malo verjamem, da mu bo to brez organizacijskih predpriprav, katere so že v toliki meri izvršene, to uspelo. Dejansko danes četništvo* duhovno in vojaško vodi gorenjsko domobranstvo. Če hoče g. Rupnik ali njegov sin uspeti, ne bo mogel mimo naše organizacije v trenutku ustvariti duhovno in vojaško povezano gorenjsko domobranstvo. Enoletno naše delo na Gorenjskem ne more prekositi par dnevno v zadnjem trenutku izvršeno delo, pa četudi za vsem stoji sam Rupnik. Stvar je treba urediti. Meni in fantom načela in čast branijo, da bi se vključeval v Kessler-Duh-Erpičev Stražarski krog, ki so si Rupnika izbrali za svojo personno grato, da se politično in vojaško uveljavijo. Zato se z njim razgovarjali ne bomo in bodo v nas naleteli na svoje nasprotnike. Prosim, da gospodu Rupniku obrazložite dejanski položaj na Gorenjskem, da bo z njim realno računal.

Podrobneje in kritičneje Vam bo razložil položaj g. dekan Škrbec na podlagi pisma, ki mu ga je pisal g. Viktor Dolšina, dne 28. 4. 45.

Po poročilih se nahajata brata Srakarja in Soklič (Jovo) pri Soškem odredu, obenem pa hodijo še v Kranj k Messnerju.

Iskreno Vas pozdravlja

Gorenjc M. Tomaž, l. r.

* To je Gorenjski četniški odred (J. Grum).

Pripomba: Kot že omenjeno, je bil razgovor med gen. Rupnikom in Erpičem 20. aprila v Ljubljani. Torej je Pirihovo pismo bilo napisano dober teden po Erpičevi vrnitvi na Gorenjsko. Značilnost v pismu je vsekakor, da bi tako domobranci kot četniki gladko sprejeli Vuka Rupnika za poveljnika divizije. — Tudi v tem pismu je posebej omenjeno prizadevanje stražarskega kroga ter sklep, da se „z njimi razgovarjali ne bomo in bodo v nas naleteli na svoje nasprotnike“.

Naslednji list vsebuje uraden dopis z dne 30. aprila 1945, ki ga je Pirih naslovil na SNV. Glasi se:

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA.
SLOVENSKA NARODNA VOJSKA.

Gorska divizija.

30. 4. 1945. Položaj.

Poveljstvo Slovenske narodne vojske

P o l o ž a j .

Gospod general Rupnik je dal g. Erpiču, poveljniku udarnega voda v Kranju:

1. Pooblastilo, v katerem ga v položaju nadporočnika (dejansko kaplar) pooblašča, da organizira Gorenjske domobranstvo.

2. Obljubo, da bodo prišli na Gorenjsko oficirji, katerih seznam je baje že sestavljen.

Pooblastilo, ki ga je prejel g. Erpič, je pripravno orožje za imenovanega gospoda, da zavre delo, ki je bilo izvršeno s strani Gor. četniškega odreda v dobi enega leta in delo Gorske divizije, ki ji je uspelo vojaško in idejno povezati Gorenjsko domobranstvo in ga podrediti poveljstvu SNV.

Obljuba glede častniškega kadra za Gorenjsko je s strani g. generala resno mišljena ali je pa samo tolažilo. V obeh slučajih pa je nepremišljena in usodna poteza. Starešinski kader je za Gorenjsko s strani Gor. divizije že postavljen iz ljudi, ki že leto dni ilegalno ali legalno delajo med Gorenjskimi domobranci in so za ceno številnih krvnih žrtev, preganjanj in drugih težav uspeli dati domobranstvu idejno in vojaško vrednost. Enoletno delo ob vseh krizah je Gorenjsko domobranstvo povežalo z ljudmi, ki so nesebično se žrtvovali za rešitev Gorenjske, za enotnost GD, da je danes celokupno podrejeno poveljstvu SNV. Vsaka sprememba v starešinskem kadru bi bila usodna. Pozdravljamo pa misel, da se došednji starešinski kader izpolni še v toliko, da prevzame mesto poveljnika Gor. divizije g. Rupnik Vuk.

Grajenje nove organizacije poleg že zgrajene in postavljanje drugega starešinskega kadra, ki ne pozna Gorenjcev in Gorenjci ne njih, poleg sedaj postavljenega, pa je usodna poteza, ki bo ustvarila kritičen položaj za Gorenjce in SNV.

Z vero v Boga za Kralja in Domovino!

Načelnik štaba Gor. divizije
kap. I. razr.:
Gorenjc M. Tomaž

Pripomba: Poročilo ponovno omenja Erpičevo nastopanje, nato pa izraža zaskrbljenost, ali bo častniški kader, ki naj pride iz Ljubljane na Gorenjsko, upošteval delo in prizadevanje vseh tistih, ki so prišli ilegalno na Gorenjsko poleti in v jeseni 1944. — V tem poročilu Pirihi izrecno izrazi željo, „da prevzame mesto poveljnika Gorske divizije g. Rupnik Vuk.“ Utemeljeno je bilo Pirihovo prepričanje, izraženo v zadnjem odstavku. Jé skoro vedno tako, da se novo vodstvo, ki pride od drugod, ne zlije hitro s podrejenimi v operativno enoto. Samo po sebi je tako dejstvo često vir trenja.

Vzemimo, da bi Vuk res prišel na Gorenjsko s petimi domobranskimi oficirji. Vsekakor bi bil iskreno sprejet od vseh. Ali pa bi upošteval razpored Gorske divizije, ki ga je pripravil Pirihi? Verjetno le do neke mere. Iz razporeda bi spoznal, kateri domobranci in četniki so sposobni za odgovorna mesta, vsaj za četne poveljnike. Vsekakor bi Erpič ostal

komandir udarne čete. Precej grenka ironija pa bi bila, vsaj za četnike Gorenjskega odreda, da zaradi Nemcev Vuk ne bi smel sprejeti Piriha. Najbrž pa ne bi odklonil stika z njim in verjetno bi upošteval njegova opozorila in nasvete. Saj je v sedmih mesecih Piriha dokaj dobro spoznal gorenjske domobrance in svoje četnike.

V Bitenčevem nahrbtniku je bil dalje tudi list, ki vsebuje povelje z dne 30. aprila 1945 in se glasi:

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA.
SLOVENSKA NARODNA VOJSKA.

Gorska divizija.

30. 4. 1945. Položaj.

Strogo zaupno.

N a r e d b a š t . 3

Nemška vojaška in politična sila se iz dneva v dan občutneje zmanjšuje. Prišel bo dan, ko bomo morali prevzeti oblast na teritoriju, ki ga obvladujejo edinice Gorske divizije.

O d r e j a m :

da je moštvo na posameznih posadkah v strogi pripravljenosti in da s številnimi patrolami kontrolirajo podrejeni jim teritorij. Poljska dela, dopusti in bolezní se morajo omejiti na najnujnejše primere. Pohiteti s pripravami, da se notranja vojaška disciplina čim bolj utrdi, da bomo tako kos vsem nalogam, ki nas čakajo. Poveljniki brigad in bataljonov morajo imeti po poveljnikih čet in zanesljivem moštvu stalen vpliv nad edinicami.

Za 1. maj bodo komunisti skušali izrabiti položaj, povzročiti nemire ter se z vojaškimi in propagandnimi akcijami rehabilitirati. Vse edinice morajo biti v pripravljenosti pod orožjem. S pogostimi patrolami preprečiti vsako komunistično akcijo.

Z vero v Boga za Kralja in Domovino!

Načelnik štaba Gor. divizije.
kap. I .razr.:

Pripomba: Ta naredba ni bila podpisana. Avtor le-te je: Gorenjc M. Tomaž - Milko Piriha.

V tem povelju (odredbi) je videti precej vojaške iniciativnosti, čeprav je bil v Pirihi močnejši organizator kot pa vojak.

V glavnem vojaškega značaja je Pirihovo poročilo poveljstvu SNV z dne 4. maja 1945, ki tudi kaže lep del vojaške in civilne iniciativnosti. Precej dolgo poročilo se glasi v prepisu z malenkostnimi pravopisnimi popravki, ki so večji del „lapsus calami“, spodrsaljaji pisalnega stroja:

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA
SLOVENSKA NARODNA VOJSKA.

Gorska divizija.

4. 5. 45. Položaj .

Str. zaupno.

Poveljstvu slovenske narodne vojske

P o l o ž a j

Položaj v Trziču rešen v našo korist. 300 mož gorske divizije je ob 13.30 vkorakalo v Trzič in zasedlo okoliške položaje. Partizani so obstali v spoštljivi oddaljenosti. Z Nemci je stopil v stik poveljnik 35. bataljona in jim sporočil, da smo zvedeli za njih odločitev. Nemci so zanikali, da bi se s partizani pogajali. Obljubili so, da se bodo še dalje borili proti komunistom. Da ne bo prevare in iznenadenja, so posadke ostale na položajih.

Močne izvidnice so pregledale predele Moravč in Peč. Nikjer niso naletele na partizane. Tekom jutrišnjega dne bodo izvidele teren preko Trojan proti Vranskemu.

Ob 17. uri smo prejeli „Slovenec“. Čudno se nam je zdelo zakaj nemške posadke žandarmerijske policijske zapuščajo postojanke in se koncentrirajo v Kranju. Oklic v Slovencu je pojasnil položaj, v katerem smo se znašli. Na naši strani je bila rezerviranost. Čakali smo radijskega obvestila, pa smo slišali le godbo in nemški oklic obsednega stanja. Na podlagi spoznanja položaja sem izdal sledeča povelja:

1. Zasedsti položaje, določene v poveljih štaba gorske divizije.
2. Od Nemcev brez oboroženih posegov dobiti orožje in municijo.
3. Prevzeti postopoma civilno oblast.
4. S primernimi slavnostmi proslaviti ta zgodovinski trenutek.
5. Preprečiti komunistične izgrede in do skrajnosti obdržati disciplino naših čet.

Položaji so zasedeni, v kolikor narekuje potreba. Nemci disciplinirano zapuščajo svoje postojanke sledeč svojim poveljem, disciplina vzorna. Posamezni oddelki so se pripravljene z nami skupno boriti proti partizanom, orožja pa nočejo odložiti. Spoznavajoč naš namen in nastop nam izkazujejo vse spoštovanje in priznanje. Razdelili smo jim našo literaturo in časopisje. So zelo mehki in prijazni.

Vsa Gorenjska z navdušenjem proslavlja veliki dan. Raz javnih poslopij in hiš vise slovenske zastave. Zvonovi potrkujejo neprestano. Ob treh ponoči bodo zazvonili zvonovi gorskih vasi pod Krvavcem in Kamniškimi planinami. Fantje si natikajo šajkače, z okrašenimi kolesi se vozijo po vaseh. Pod Storžičem gore kresovi. Jutri bodo ljudska zborovanja. Obvladujemo javno mnenje. Zmagali bomo.

Poročilo od 14.—24. ure z vero v Boga za Kralja in Domovino dne 4. 5. 45.

Za poveljnika Načelnik štaba:
Gorenjc M. Tomaž

Povsem vojaškega značaja je tudi sporočilo poveljstvu SNV z dne 6. maja 1945, ki se glasi:

Kraljevina Jugoslavija
Slovenska narodna vojska
Gorska divizija.
6. 5. 45. Položaj.
Strogo zaupno.

Poveljstvu Slovenske narodne vojske

P o l o ž a j

Na Mamulju 1 in pol ure od Litije se nahajajo 3 partizanske brigade, pritepene iz Dolenjske. Okoli Peč se klati okrog 60 partizanov. O brigadah na področju XIV. brigade ni sledu.

Na področju XII. brigade ni večjih partizanskih enot.

Na področju XVI. brigade v Dragi in pod Stolom je ca. 500 partizanov, na Jelovici 700 partizanskih dezertirjev s Primorske.

Na področju X. brigade ni večjih partizanskih enot.

Predvidevati je treba možnost, da bi mogle večje partizanske enote prodirati iz Gorice po dolini reke Bače proti Bohinju in v Radovljiški srez, ter izvajati s te strani močan pritisk na našo odstopnico.

Danes je šlo preko Ljubelja mnogo civilistov. Čudim se, da četniki pod poveljstvom g. poročnika Moravca od propagandnega odseka kar samovoljno zapuste položaj in so hoteli iti danes zjutraj preko Ljubelja. Take samovoljne pokrete je treba preprečiti, zato smo jih zadržali, dokler ne izdaste povelja, da jih smemo pustiti na Koroško.

Z vero v Boga za Kralja in Domovino!

Zastopa poveljnika
Načelnik štaba kap. I. r.
Gorenjc M. Tomaž

Pripomba: Mojo pozornost zbuja predzadnji odstavek, da bi partizanske enote utegnile prodirati iz Gorice proti Bohinju. Kot sedaj vemo, so partizani 4. maja v Trstu na hitro sestavili motoriziran odred z namenom, da čimprej prodre na Koroško. Pomikal se je po dolini Soče do Bovca, nato po dolini Trente in dalje čez zasneženi prelaz Vršič, za tem navzdol v Kranjsko goro in od tam čez Korensko sedlo na Koroško v spodnji del Ziljske doline in skoz Malošče v Rož.

— — — —

Mali listič iz nahrbtnika se glasi:

„Kap. Bitencu (Avserju poročniku)

Križe izpraznili. Nahajam se nad cesto iz Rovt. Partizani so prišli za hrbet II. in III. vodu! Nato sem se hitro pomaknil iz Križ koso, da smo preprečili pohod proti Tržiču. Levo nad Križe je treba obstreljevati s težkim orožjem. — Berlot Božo.“

Pojasnilo: S svinčnikom napisano poročilo je bilo za kap. Staneta Bitenca in za artilerijskega poročnika Ivana Avserja. Nanaša se na del

operacij Cofovega bataljona, ki je zadrževal partizane pri Trziču. Izraz „koso“ je razumeti po hrvaško-srbsko: postrani naprej.

Sporočilce je brez datuma. Omenjena operacija je bila najbolj verjetno čez dan v petek 11. maja 1945.

— — —

Za gorenjsko domobranstvo je bila sestavljena tudi „zdravniška služba“, ki se glasi:

Kraljevina Jugoslavija

Gorska divizija

Sanitetni referent

Na položaju, dne 29. IV. 45

Zdravniška služba v slučaju obstanka na mestu

V slučaju obstanka na položajih, ki jih imamo, formiramo: bataljonske ambulante, brigadne ambulante in centralno ambulanto s kirurško ekipo. Bataljonski bolničarji postanejo bolničarji iz postojank, za svoje delo rabijo material iz postojank. V brigadnih ambulantah vrše službo višje kvalificirani bolničarji in zdravniki, centralno ambulanto vodi zdravnik, kirurško ekipo kirurg, vsak od teh poskrbi za nabavo potrebnega materiala.

Vsled pomanjkanja zdravnikov in materiala kot tudi prostora, se bomo morali opirati na Ljubljano, vsi težji ranjenci bodo transportirani v Ljubljano.

Transportna sredstva bodo rekvirirana: motorna vozila in konjske vprege.

Lažje bolnike bo prevzela centralna ambulanta, ki se bo nahajala na položaju, od katerega je možen hiter dostop v Ljubljano. Prav tako se bodo koncentrirali težji ranjenci v centralni ambulanti, nato pa bodo prepeljani v Ljubljano.

Zdravniška služba v slučaju premika

Sanitetne edinice so razporejene v bataljonske ambulante (bolničarji), brigadne ambulante (zdravniki) in v centralno ambulanto s kirurško ekipo in zobnim oddelkom.

Pri centralni ambulanti se nahaja vozni park, ev. motorna vozila in vozovi z vprežno živino. Tudi vsaka brigada ima svoja vozila, s katerimi vozi ranjence v centralno ambulanto.

Centralna ambulanta se premika v sredi med brigadami na najbolj kriter mestu, brigadne ambulante pa v sredi brigad samih. V centralni ambulanti se nahajajo težki ranjenci, lažji morejo ostati po brigadnih ambulantah.

Pri vseh ambulantah morajo biti pripravljena tudi številna nosila, v slučaju obkolitve ali druge sile bi odnesli ranjence na nosilih.

Hrano za ranjene priskrbijo intendantje in Rdeči križ.

Velja pravilo: Nobenega ranjenca ne sme dobiti v roke nasprotnik.

Nujno je potrebno cepiti vojaštvo in civile, ki se bodo premikali, proti pegavemu in trebušnemu tifusu. Kadar dobimo cepiva iz Ljubljane;

moremo pričeti s cepljenjem v centralni ambulanti. Tudi ima zdravnik možnost, da obiskuje postojanke in na mestu opravi cepljenja.

Hrano za vojaštvo kot za ljudstvo bo treba po večini vzeti s seboj — predvsem tako, ki se dolgo drži: prepečenec, suho sadje, suho meso, mast, fižol. Proti avitaminozi, ki bi nastopila, če ne bi uživali nič svežega, si pomagamo s kislim zeljem (nosilec najvažnejšega vitamina).

Vsak vojak kot tudi civil naj ima prvi zavoj.

Uši bomo preganjali, da bomo parili obleko, perilo in odeje v brzo-parilnih kotlih. Če bi peljali s seboj na dveh vozovih 10 brzoparilnikov, moremo računati, da z njimi razušimo v enem dnevu 300—500 ljudi. Ako bomo zasegli razuševalnice, pa je ta problem še manjši.

Prilagamo spisek doktorjev, ki so na Gorenjskem in sanitetskih naprav, ki so upoštevanja vredne.

Kuhar Stane, l. r.

P. S.: Podrobnosti bo treba izdelati še v posvetu z doktorji, ki hodo pri akciji soudeleženi.

Pripomba: Kuhar Stane je bil psevdonim za medicinca Toneta Klinarja s Slovenskega Javornika. Bil je vrnjen in ubit skupaj z bratom, znanim športnikom Jankom Klinarjem.

Zadnji dokument iz Bitenčevega nahrbtnika:

Z A Č A S N I P R O G R A M

telesne vzgoje v slovenski narodni vojski.

Vsaka edinica naj izvaja spodaj navedeni program dnevno po eno uro. V začetku naj se vršijo vežbe samo po pol ure dnevno, zaradi česar se izvajajo posamezne vaje samo nekajkrat, potem pa se stopnjujejo vsak dan po nekajkrat več, dokler ne pride do predpisanega števila in dokler ne bomo dosegli ene celotne ure, ki je potrebna za vsakodnevno gimnastiko.

I. Lahek in prožen tek 5 — 10 minut

II. Gimnastika in talna telovadba 30 minut

1.) vaja: Dihalna vaja, ki jo izvajamo po teku ali po naporni vaji toliko časa, da se umirimo. Izvaja se takole: razkoračna stoja — 1 — 3 počasi skozi odročanje v odročanje gor (globoko vdihuj!), na 4 skozi odročanje priroči na not, da se roki spredaj prekrizata (izdihni!). Vajo ponavlja toliko časa, da se umiriš.

2.) vaja: Razkoračna stoja — na štetje 1, 2, 3 izvajaj predklone ob popolnoma napetih kolenih, da prideš z rokami vedno nižje k tlom (roki visita mrtvo dol), na štetje 4 se zopet zravnaj. Vajo ponovi 10-krat.

3.) vaja: Razkoračna stoja; roki priroči predse not, dlani naprej. Na štetje 1 suni z rokama poševno in v stran gor ter se obenem dvigni na prste in vdihni — na štetje 2 postavi pete na tla in greš z rokama po isti poti nazaj v prvotni položaj. Vajo ponovi 8-krat.

4.) vaja: Športna stoja (nogi na celih stopalih in vzporedno ter sta oddaljena druga od druge za širino dlani). Izvajaj nizek počep takole: na štetje 1 gremo v nizek počep (nogi na celih stopalih!), z rokama gremo v predročenje (zaradi ravnovesja), na dve in tri zazibamo v nizkem počepu ob mehkih kolenih, na štetje štiri se povzpemo v prvotni položaj. Vajo ponovi 10-krat.

5.) vaja: Športna stoja: Izvajaj menjaje z desnico in levo vzročenje, dlan naprej. Roki sta pri tem stegnjeni ampak mehki. Z rokama ne gremo samo v priročenje odnosno vzročenje temveč v zaročenje.

6.) vaja: Osnovna stoja: desna noga v zanožni stoj, leva roka v predročnju gor. Na štetje 1 suni z desno nogo v levo roko, obenem zaroči z desno roko (zaradi ravnovesja). Vajo ponovi 8-krat. Isto vajo ponovi obratno, to se pravi, da zamenjaš roke in nogo.

7.) vaja Razkoračna stoja: Levo roko sloči nad glavo, pogled gor, desno pa vzdaj na hrbtenico — na štetje 1, 2, 3, 4 izvajaj močne-bočne odklone v desno stran. Potem pa zamenjaj položaj rok in izvajaj na isto štetje močne bočne odklone v levo. Vajo ponovi 8-krat.

8.) vaja: Vzmet: Izvedemo ga iz športne stoje takole: na štetje 1 napravimo nizek počep in se opremo z rokami ob strani nog; na štetje 2 se sprožimo nazaj s pomočjo obeh rok v ležno oporo z rokami, na štetje 3 se sprožimo v nizek počep med rokami in na štetje 4 se vzravnamo v prvotni položaj. Vajo ponovi 8-krat.

9.) vaja: Široka razkoračna stoja, roke v bok, da gledajo palci naprej; predklon: vzravnaj hrbtenico na ta način, da na štetje 1, 2, 3 počasi dviguješ glavo in prsa, in na štetje 4 se hitro povrneš z mrtvo povešeno glavo v globok predklon. Vajo ponovi 8-krat.

10.) vaja: Športna stoja: Izvajaj hitre in ostre ter prožne poskoke v zrak in sicer na štetje 1, 2. Pri doskoku pazi, da imaš pokršena kolena in da doskočiš vselej na prste. V zraku se pa vselej vzravnaš. Vajo ponovi 16-krat.

11.) vaja: Razkoračna stoja; roke v predročnju not in pesti. Na štetje 1 suni s stegnjenimi in mehki rokami vodoravno v odročenje nazaj ter izvedi obenem vzpon na prstih. Na štetje dve postavi pete na tla, z rokami se povrneš po isti poti v prvotni položaj. Vajo ponovi 10-krat.

12.) vaja: Športna stoja, velezib, ki ga izvedemo na tale način: na štetje 1 napravimo vzpon na prste, z rokami gremo v vzročenje, dlani naprej, na štetje 2 izvedemo nizek počep, z rokami gremo skozi pred in priročnje v zaročenje, obenem se pa nekoliko dvignemo v počepu, na štetje 3 gremo zopet v nizek počep in se vzravnamo na prste, z rokami pa gremo skozi pri- in predročnje v vzročenje, dlani naprej; in na štetje 4 postavimo pete na tla, z rokami pa gremo skozi pred- in priročnje v zaročenje. Vajo ponovi 10-krat.

13.) vaja: Zaklon trupa s pomočjo sovojaka, ki se izvede takole: 1. vojak poklekne na obe kolena na tla, in se opre tudi z rokami na tla; drugi vojak ga zajaše z razkoračenima nogama, katere oprime pri stopalih

spodnji vojak. Na štetje 1, 2, 3 izvaja gornji vojak globok zaklon, na štetje 4 se pa vzravna. Vajo ponovi 4-krat. Potem pa vojaka zamenjata vlogi. In vaja ponovi.

14.) vaja: Razkoračna stoja: kroženje trupa izvedemo takole: roke vzročimo, dlani naprej, nato pa gremo na štetje 1, 2, 3, 4 v kroženje z rokami in trupom desno stran. Na štetje 4 poudarimo zamah rok v levo, nato pa z poudarjenim zamahom v desno začnemo izvajati na štetje 1, 2, 3, 4 kroženje trupa v drugo stran. Vajo ponovimo 8-krat.

15.) vaja: Osnovna stoja: Poklek na desno koleno, levo nogo pomakni daleč naprej, koleno stegneno, stopalo od leve noge pritegni k sebi. Izvajaj predklone na štetje 1, 2, 3 in na 4 se zopet vzravnaj. Vajo ponovi 6-krat, nato pa zamenjaj nogi in izvedi isto vajo 6-krat.

16.) vaja: športna stoja: izvajaj poskoke v razkoračeno stoji in sicer na štetje 1 ozko razkoračno stoji, na štetje dve nekoliko širše, na štetje 3 še nekoliko širše in na štetje 4 se povrnemo v prvotni položaj to je v športno stoji. Vajo ponovi 8-krat.

III. Orodje kot zapreka ali naravne zapreke v prosti naravi. To vežbamo na ta način, da postavimo telovadno orodje v najrazličnejših oblikah ter ga nato preskakujemo, tečemo po njem, ga preplezamo, ali se plazimo pod njim. Kjer telovadnega orodja ni na razpolago, si izberemo primeren prostor v naravi, kjer imamo na razpolago kako ograjo, grmovje, jarke, drevje itd. Vse te naravne zapreke skušajmo v teku premagavati na čim hitrejši in lažji način.

Vaja pod rimsko tri se izvaja 10—20 minut.

Pripomba: Program je bil verjetno sestavljen še v Ljubljani. Verjetno ga je sestavil Kermavner Ivo, morda sta mu pri tem pomagala Kveder Pavle in Boh Ivan.

NOVI ODBOR ZVEZE D.S.P.B.

Toronto, 1. decembra 1985

Na zadnjem rednem občnem zboru Zveze D.S.P.B., ki se je vršil v Clevelandu, je bil izvoljen sledeči novi odbor:

Predsednik: Ciril Preželj, R. R. 7, Quelp, Ont. N1H 6J4 Canada.

Podpredsedniki: vsi predsedniki krajevnih društev.

Tajnik: Jakob Kvas, 43, Pendrith Ave., Toronto, Ont. M6G 1R6 Canada.

Blagajnik: Janez Kušar, 108, Lexfield Ave., Downsview, Ont. M3M 1M8 Canada.

Tiskovni referent: Otmar Mauser (Toronto, Canada).

Nadzorniki: Mirko Glavan, Anton Meglič, Jože Melaher (Cleveland, Ohio).

Zgodovinski referent: Prof. Janez Sever (Cleveland, Ohio).

Odbor Zveze D.S.P.B.
Toronto, Canada

ŠE O NARODNI SPRAVI

Pred 40-imi leti je naši domovini zavladała komunistična partija. Ob koncu druge svetovne vojne ji je bila oblast podarjena po tujcu, ki mu je bil naš narod le drobiž pri kupčiji za njegov lastni dobiček, dejansko zgubo. Med vojno je bilo po velikih treh sicer zajamčeno, da si bo vsak narod za prihodnost „prosto volil svoje postave“ — naš je bil za to pravico opeharjen. Visoko kulturnemu in po večini vernemu narodu je bil enostrankarski brezbožni sistem komunistične partije vsiljen. Narod je ostal zvest pred 1200 leti spoznanim krščanskim vrednotam. Te narodne psihe se od jutra na večer spreminiti ne da, ne zlepa, ne zgrda. Vemo, da je partija z načrtovanim uničevanjem vseh krščanskih vrednot tudi to poizkusila, pa se ji ni posrečilo! (Medvojni sopotnik rdeče OF, pisatelj F. S. Finžgar, je pisal F. Koledniku: „Res, da je med nami vsaj 80% še vedno pozitivno verujočih — seveda ti pa nimajo vajeti v rokah.“ (29. 3. 1959) — Torej 15 let po sproščenem pustošenju in zatiranju vseh vrednot krščanske omike.

Misleč, da si bodo utrdili podarjeno oblast, so po vojni „kolektivno“ pobili okoli 12.000 domobrancev, razoroženih, brez sodnega postopka in množico civilov, ki so komunizem vidno odklanjali. Prepričani so bili namreč, da bodo s postavitvijo take strahovlade svojeg'avo vodili naš narod v le zase pripravljeno lepšo bodočnost (primerjaj Djilasov „Novi razred“).

V zobeh so prenašali 12.000 mrtvih domobrancev iz Srbije — v rudnike Sibirije, na prisilno delo, pa jim s svojo lažjo niso mogli vrniti življenja. Ta množični pomor domobrancev je postal za partijo spolzka riba, ki jim že 40 let uhaja iz rok, za poštenega slovenskega človeka pa je bil pokol domobrancev, ki naj bi bila „pravična kazen“ vsekakor prevelik in neprebavljiv grižljaj.

Prvi, ki so tragično vest med ljudstvom obelodanili, so bili le redki rešenci iz množičnih grobišč. Resničnost množičnega pokola je potrdil tisk ideoloških in političnih emigrantov. Glas o pomoru slovenske vojske je zajemal vedno večje plasti med ljudstvom in sporočilo je postalo „javna tajnost“. Partija se je zavedla, da poboja ni moči več skrivati, zato je začela iskati možnosti, da opraviči svoj neopravičljivi zgodovinski greh.

Iskali so trojanskega konja, da bi z njim vdrli v notranjost naroda in v njem zamrli tako žgoče očitajoči glas krivde pred lastno zgodovino. Spomnili so se starega Kocbeka, ki jim je s podpisom Dolomitske izjave med vojno dal v roke adute, s katerimi so potem po mili volji izvajali svojo krvavo revolucijo. Kocbek je bil prvi, ki je javno priznal pomor domobrancev. Partija se ga je tudi tokrat poslužila kot „koristno budalo“, računajoč, da bo z javnim priznanjem take osebnosti, kot je Kocbek svojčas bil, oprala v javnosti svoj zločin, misleč, če na glas povemo, da smo

jih justificirali, bo narod mislil, da je bila to edina možna rešitev. Če bo narod to ugodno sprejel, bomo še uradno razglasili, sicer pa ostaja to, le delo — Kocbeka. Tako so izračunali, da bodo na mah zatrli nevarno mrmrajoči glas med narodom.

Pa temu ni bilo tako. Kamen, ki ga je Kocbek zalučal, se ni ustavil. V začetku je le malo premaknil pesek, na katerem je bil zgrajen partijski umotvor. Pa so se zamajale še kake skale in sprožile plaz, ki že grmi in podira vse, kar je partija zgradila na laži. Kamenje, ki ruši temelje partije, pa so **partijci sami**, nasledniki tistih odgovornih za zločin pred 40-imi leti. Nova generacija komunistov, ki se pehá za svoje bodoče stolčke v oblasti, hoče te zasesti čiste, brez „krivde in greha“; to dvojce pa jim je neizbrisno prilepljeno na njeno čelo in se z javnim priznanjem izbrisati ne dá, tudi ne z obeliskom sredi nekaj bele Ljubljane, kjer naj bi postavili obelisk, na katerem bi „preprosto pisalo: Umrlim za domovino.“ Tako si namreč Spomenka Hribar predstavlja narodno spravo; pravi: „...Povsem razumljivo mi je sovražstvo med neposredno prizadetimi med vojno (in tako sovražstvo tudi prej ali slej utihne) toda sovražstvo, ki danes razdvaja, ni eno in isto z medvojnimi! To sovražstvo je umetno podaljšano in inicirano med nas in v nas. Mar ni takšno (s)pominjanje na absolutno belogardistično krivdo nekaj krivičnega do njihovih svojcev, predvsem do otrok belogardistov, otrok, ki so danes že odrasli ljudje, pa jih kar naprej opominjamo na njihov takorekoč 'izvirni greh'? Ti ljudje so tukaj doma in se skupaj z nami **znotraj** tega sistema zavzemajo za naš skupni jutri. Svoj 'izvirni greh' so že 'plačali' — ničesar krivi — kot 'generacija brez očetov' (kakor tudi mi otroci padlih komunistov). Mar takšno spominjanje na greh očetov ne vzbuja v njih občutek manjvrednosti in sovražstva do njihovih očetov — ali pa jih potiska na rob naše družbe in čez ter jih tako konstituira za 'sovražnike'?“ Jasno pa opozori: „...ne pozivam k narodni spravi z belogardizmom kot takim...“ To njeno gledanje podpišem z obema rokama, namreč, pametni človek se ne more pogovarjati z nečim, česar ni. Belogardizem je zrastel le v glavah komunistov. Na naši strani nismo nikdar imeli namena ustanavljati bele garde. Imeli pa smo Vaške stražarje, četnike, domobrance. Krepko spodrsne ali pa ni pomislila, kaj je napisala, ko pravi: „...Kajti, kjer je narod 'spravljen sam s seboj', **smo si vsi enaki in enakopravni**...“ Če bi vladajoča partija pristala v tako narodno spravo, bi stopila v svoj lastni grob. Takšnega koraka s strani partije še v sanjah ni pričakovati.

Visoko cenim njeno ugotovitev in osebno junaštvo, ko je povedala v pisani besedi: „...pomor vrnjenih domobrancev-vojnih ujetnikov pojmem kot zločin in ne zgolj kot kazen. Strinjala bi se, da je šlo zgolj za kazen, če bi le ta sledila sodnemu postopku in ugotavljanju individualne krivde, tega pa ni bilo. Kolektivne krivde ne priznam, še manj kolektivne kazni...“ Če bi takšno uradno priznanje prišlo iz ust partije, bi bil to prvi, čeprav le slabotni in vsekakor nezadostni korak bliže k narodni spravi. Najprej je

namreč treba iskati resnice in z orožjem le-te stopiti na pot k pravi narodni spravi.

Zagrebski Vjesnik, 24. V. 72 prinaša izjavo Tita: „Vsenarodna osvobodilna vojna je bila v resnici le goli boj za oblast.“ V posledici te resnice je torej vsa tragika našega naroda. Na eni strani je bila REVOLUCIJA, ki so jo začeli komunisti in je divjala eno leto — na drugi strani pa je nastala KONTRAREVOLUCIJA. Ta dva faktorja sta bila torej vzrok tragičnega „bratomornega boja“, kot pravi S. H. Zato naj bi se — ali — bi se morala — samo ta dva vsesti za okroglo mizo in se pogovoriti o spravi. Revolucijo je vodila partija, ki si je prilastila „ekskluzivistično“ oblast. Kontrarevolucijo je vodila koalicija političnih strank, ki jo še danes predstavlja Slovenski narodni odbor.

Že v naprej izključujem vsako možnost razgovora med obema omejenima faktorjema. Partija bi se odločila tudi za to pot in bi, kot v preteklosti, „a priori“ stremela za utrditvijo svoje oblasti — tudi s prevaro.

To pot ne bo šlo tako gladko. Nam ostaja neizbrisno v spominu poleg Vetrinjske tragedije še prevara Grčaric in Turjaka s kočevsko sodiščno burko. V času domobranstva so vsi prišli do žalostnega spoznanja, da je edini možen dialog s komunisti samo preko orožja. Da je tako, nam zgovorno pričajo dejstva, da med razoroženimi domobranci ni bilo enega samega primera, da bi kdo od njih prošl komuniste za usmiljenje — o pač, mnogi pretepeni in do smrti izmučeni, so prosili svoje rablje — toda ne, naj jih izpuste — ampak, naj jih ubijejo. Tudi ponovno amnestijo lahko proglase na račun narodne sprave. Toda kdo le neki jim bo še verjel?! Lahko nam vrnejo Božič, lahko odstranijo sramotilni kamen pred škofijo, lahko ko postavijo obelisk sredi Ljubljane, lahko podrejo mit Tita in še več — a to nikakor ni narodna sprava, ampak le drobtinice z bogatinove mize.

Trdno se zavedamo, da gre korak, ki vodi k resnični **NARODNI SPRAVI** izključno in samo preko **SVOBODNIH VOLITEV** — zatorej ne pod kontrolo partije, sicer bo spet ona 'zmagala' z 99%! Odlična farsa, da se pride do dolarjev, a za naš narod že lepo število let stara in izguljena burka.

Zavedamo se, da mi politični zdomci morda ne bomo imeli odločilne besede pri urejevanju Nove Slovenije — pač pa na svobodnih volitvah imeli svoj glas. Pa ne samo mi, ampak tudi naši otroci in še naši vnuki — tako namreč po državni ustavi, ki jo je partija sama zboksala skupaj. Vprašujem pa se, če bi partija svobodne volitve sploh še prestala?

Pokojni Jože Kesler, profesor, publicist in časnikar († 1956) je nam ob neki priliki dejal, da bi morali mi, če bi ostali doma, sredi Ljubljane postaviti dva spomenika: enega domobrancem in drugega partizanom, ker le tako bi se zmirili kot narod in obšli vsa maščevanja. — To je prava in iskrena ljubezen do naroda, to je iskreno hotenje do resnične Narodne sprave, ki jo premore omisliti le plemeniti duh.

„Nase moramo vzeti dejstvo tega pomora, kot nas vse zadevajočo zgodovino!“, z vso odgovornostjo in z iskrenim késom priznava Spomenka

Hribar ta „zgodovinski greh“ storjen po partiji, kateri sama pripada. (Partija jo je pred kratkim izključila, m. opomba), toda:

„Partija, ki je bila vodilni kader slovenske revolucije, ne bo mogla utemeljiti humanističnega (misli Kocbeka, ki je krščanske socialiste pripeljal v OF in jih podredil partiji) prestiža slovenskega partizanskega boja in nima (podčrtanje moje) možnosti zagovora pred sodnim stolom zgodovine, ko bo tekla pravda o meri prelite krvi med revolucijo: za pokol domobranske vojske v juniju 1945 namreč ni videti možnosti zagovora.“ (Rebula-Pahor: Kocbek pričevalec...)

Nadaljuje S. H.: „...Ne gre mi torej zato, da bi vzbujala pretekle strasti, temveč, da bi bili sposobni pozabiti, namreč pozabiti sovraštvo, ki je pripeljalo do bratomornega boja: pozabiti tisto sovraštvo, ki nas je tako usodno razdvojilo, kot narod.“

Naša protikomunistična borba ni črpala svoje moči iz sovraštva, pa čeprav je bila zagrizena, ker nikakor nismo mogli preko krivične prilastitve oblasti po partiji. Še več, v nas že ni prostora za osebno sovraštvo, „ki je pripeljalo do bratomornega boja“ — nikakor pa ne moremo pozabiti posledic tega sovraštva s strani partije: prelite krvi na naši strani med revolucijo in pomora po vojni.

Komunistični resnični ali namišljeni časniki, ki hodijo k nam zdomcem na obisk o nas ne pišejo in ne bodo pisali cele resnice. Sprejemamo jih podnevi, ne ponoči in ne na skrivaj, ampak stopajo skozi glavna vrata v naše hiše in domove. Tedaj lahko vidijo, da smo mi ljudje, obremenjeni z mnogimi človeškimi napakami, vendar jim je očitno to, kar je poglobitveno, da so naši nameni in cilji vedno pošteni.

Razni Čučki in Šeruge torej ter drugi obiskovalci rodoljubne politične emigracije sicer pišejo tako o nas kot je partiji všeč, da si s tem sami ne zapró poti v svobodni svet, v srcu pa jim ostaja spoznanje, za kakšno Slovenijo smo se borili mi slovenski domobranci. Nekdo pa je le na glas povzel misel teh obiskovalcev: „Če hočeš videti domovino, pojdi v Slovenijo — če pa hočeš videti Slovenijo, pojdi v Argentino.“

Srčno si želimo, da bi prišlo do resnične narodne sprave med narodom v domovini „kot med ljudmi“, da bi tudi „naši, kot enakopravni“ ljudje mogli poiskati svoje mrtve in jih pokopati kot se spodobi vsem ljudem, ter jim sredi Ljubljane, kjer je bilo rojeno vse dobro in zlo, postaviti spomenik, na katerem naj bi pravično, pa čeprav „preprosto pisalo: Padim za domovino“, saj „...domovino imamo vsi eno,“ kot poje pesnik, ki ga Spomenka Hribar č'tira: „Domovina je ena / nam vsem dodeljena. / In eno življenje / in ena smrt.“

PRIZORI IZ VETRINJSKE ŽALOIGRE

Vetrinjska žaloigra je daleč za nami. Pa vendar nepozabna, še vedno nedvomljiva. Veliko je bilo že napisanega o njej, a še vedno marsikaj nepojasnjenega. Prav zato se pridružujem želji g. Ernesta Hirscheggerja, da smo tisti, ki smo še ostali pri življenju, dolžni iskati resnico, popravljati zmote in pomanjkljivosti. Prav zato bom skušal prikazati podobo, z neobhodno potrebno kratko razvrstitvijo dogodkov, ki so se tedaj odigrali in katere sem spremljal in doživljal do zadnjega prevoza slovenske narodne vojske.

Imam tudi za potrebno, da iz preteklosti potegnemo že enkrat zaključke za sedanost in bodočnost, sicer je vsako razpravljanje nesmiselno, nepotrebno trošenje energij. Vetrinjska žaloigra nas mora povezovati, kljub različnim kriterijem, ne pa razdvajati zaradi morebitne nestrpnosti, izbruhov, ki dokazujejo nedostopnost, nezrelost za vsako resno razpravljanje.

Pri nizanju dogodkov se poslužujem najrazličnejših virov, spomina — brez zapiskov, ki tudi niso vedno zanesljivi.

Teheranski dogovor o medsebojnem izročanju „kvizlingov“ v letu 1945

Nihče od vodilnih krogov ni ničesar vedel o kakem zavezniškem dogovoru. Toda bilo je treba odpreti samo radio, poslušati vesti, prisluhniti resnim svarilom dobro mislečih in orientiranih ljudi, izluščiti iz poplave komunistične propagande resnico — čeprav bolečo —, brez iluzij in prikrievanja. V dogovoru „Vélikih“ o Teheranu je bila že zapečatená usoda domobrancev v najvažnejši točki, ki se glasi:

„...da vsakogar, ki ga dobijo zavezniške oblasti v roke oblečenega v nemški uniformi ali z nemškim orožjem morajo izročiti zavezniški državi, kamor pripada po državljanstvu, brez preiskave, ali je izročitev utemeljena ali ne.“

Ta pogodba ni bila prazna komunistična propaganda, bila je golo dejstvo, katero se ni upoštevalo zaradi fantastične predstave o pomoči zapadnih zaveznikov, kralja Petra, kraljevske vlade, Mihajlovića, četnikov in našega narodnega predstavništva v tujini. In vsa ta umetno gojena bujna domišljija se je vlekla kot težka, gosta megla, ki je zastirala jasen pogled vseskozi — prav do končne Kalvarije slovenske narodne vojske.

Preurejanje doma — že v plamenih

V zadnjem razgovoru članov Narodnega odbora za Slovenijo (NOS) z generalom Rupnikom v delovni sobi knezoškofa dr. Rožmana so odjeknila usodne besede sicer vedno preudarnega člana NOS msgr. Škrbca, v katerih

je bila zgoščena vsa strahotna tragična miselnost NOS: „Narodno zastopstvo bo pozvalo zapadne zaveznike, da zasedajo našo domovino. Mi vsak dan pričakujemo angleške tanke.“

Proglasitev Narodnega odbora za Slovenijo 3. maja 1945 in prevzem oblasti.

Odstavitev vojaškega strokovnjaka vrhovnega poveljnika slovenskega domobranstva generala Rupnika v času, ko je bila bitka za Slovenijo v polnem razmahu.

Nastavitev novega poveljnika, najmanj primerne in nedoraslega novim nalogam, kar se je izkazalo pri nadaljnjem razvoju dogodkov.

Preimenovanje domobranske vojske v Slovensko narodno vojsko, ki se smatra del jugoslovanske kraljeve vojske na „zavezniški“ strani.

Poviševanja, podeljevanje činov v novoimenovani SNV. (Presenetilo je marsikoga veliko število novih mladih častnikov, medtem, ko jih je preje v borbi vedno manjkalo. Imelo je za posledice nepotrebna razpravljanja in trenja že pri prehodu preko Ljubelja in potem v Vetrinju.)

Ultimat nemškemu poveljstvu (celemu armadnemu zboru grala. Löhra) in načrt na razorožitev nemške armade. (Zaradi še tedanje nemške premoči, zlasti v težkem orožju, bi se vsak napad na nemške oborožene sile katastrofalno končal za domobranstvo. Razna svarila domobranskih častnikov pred nepremišljenimi dejanji proti nemški vojski so bila nadvse umestna.)

Brzobjavni pozdravi kralju Petru, Trumanu, Churchill, dr. Kreku in daljše poročilo zapadnemu zavezniškemu poveljstvu o velikem revolucionarnem dejanju. Odposlane brzobjavke seveda niso nikdar dosegle naših namišljenih prijateljev, ki so bili dejansko zavezniki Titovih partizanov.

Podcenjevanje zavezniške obveščevalne službe. Vsa zunanja preobleka — zamenjava oblasti, preimenovanje in reorganiziranje domobranske vojske je bilo jalovo upanje, ki se je spremenilo v bridko razočaranje.

Sklicevanje na naše zastopnike v inozemstvu. Medtem ko so britanski Foreign Office in ameriški State Department komunistični sopotniki (Adamič, Pribičević in drugi) vztrajno prepričevali, da je Tito edina rešitev za Jugoslavijo, je bilo delovanje našega zastopstva enako ničli: bilo je osamljeno, neorientirano, razpršeno in celo neenotno.

Preurejanje doma Narodnega odbora s tretjemajskim proglasom v najkritičnejših trenutkih je bilo brezglavo usodno, kar je dovedlo do popolnega poloma. Pravilno je napisal nekdo v zadnji številki Vestnika: „Še ena taka „zmaga“ in po nas bo.“

Zadnja „parada“ — pred smrtjo

Vetrinje. „Ekserciranje“ slovenske narodne vojske. Vsakodnevne vaje, v glavnem v korakanju. Glavno poveljstvo pripravlja veliko „parado“ te nove „kraljevske“ vojske.

Razmnožuje se taboriščni vojaški list. Pripravljeno je že besedilo prisege kralju Petru, Narodnemu odboru itd., ki pa se zaradi odpora nekaterih častnikov ni izvršila.

Domobranska godba neumorno vadi himne naših „prijateljev“: angleško in ameriško in še druge koračnice.

Namesto slovenskih znakov na čepicah se pojavljajo jugoslovanske kockarde, kar vzbuja nevoljo pri nekaterih častnikih.

Nedelja, 20. maja 1945

Ta dan je bil izvršen ob zvokih godbe slovesen mimohod vseh oddelkov slovenske narodne vojske. Možje in fantje so korakali poslednjič, ne vedoč, da bodo čez nekaj dni strpani v živinske vagone in določeni za pokol.

Neprekinjeni prevozi v smrt — kljub izpovedbam pobeglih prič

Četrtek, 24. maja

Prevoz korpusa srbskih dobrovoljcev pod poveljstvom polkovnika Tatalovića in komore SNV z dvajsetimi vozovi in 40 možmi. S komoro vred je prišel v roke komunistom tudi celoten seznam vseh vojakov, ki so se nahajali v Vetrinju.

Značilno za ta transport je, da so se srbski dobrovoljci v Pliberku uprli in jih Angleži niso mogli vkrcati na vlak. Prepeljali so jih nato nazaj v Celovec, jih vozili potem ob Vrbskem jezeru do Podgore, kjer so jih do zob oboroženi angleški vojaki s silo potisnili na vlak, ki so ga takoj prevzeli komunisti.

Petek 25. maja

Po pripovedovanju domobranskega poročnika Sladiča neki domobranec preoblečen v civilno obleko obvesti poveljstvo SNV o vračanju vojakov v Jugoslavijo.

Po izpovedi ordonančnega podčastnika Gospodariča A'bina in Marna Franca je neki domačin iz Podrožce prišel nalašč v taborišče, da sporoči novico o predaji vojakov v Jugoslavijo Krennerju. Ta ga je pa zaprl čez noč zaradi „pobune“ med civilisti in domobranci.

Sobota 26. maja

Kar dva poziva za pristop v SNV. Prvi od poveljstva SNV po sklepu Narodnega odbora za Slovenijo poziva za vstop v SNV tudi vse sposobne in zdrave kar naj smatra vsak za svojo narodno dolžnost.

Drugi poziv od poveljstva Slovenske legije poudarja obveznost članstva SL za vstop v SNV. Naj se nemudoma prijavijo pri kapetanu Žitniku.

Čeravno „mobilizacija“ ni povsem uspela, je utrdila še bolj upanje v vključitev jugoslovanske „kraljeve“ vojske kot sestavni del zavezniške armade. Brez dvoma se je s tem postpkom število žrtev s poznejšimi prevozi samo povečalo.

Ta dan se vrne v Vetrinje srbski četniški poročnik Vujičić z dvema drugima četnikoma. Krenner ne verjame njegovim izpovedim o vračanju domobrancev in mu zagrozi z zaporom, če bo te alarmantne vesti še nadalje širil po taborišču.

Popoldne pride od angleškega divizijskega generala iz Celovca povelje za odpravo prvega transporta za naslednji dan predpoldne. General Krenner takoj odredi, da ta dan odidejo na pot v Italijo dopolnilni in žandarmerijski bataljon ter del glavnega štaba SNV, obstoječ iz njega — generala samega s spremstvom podporočnika Mršola in poročnika Kovača. V ta namen Krenner pripravlja svojo prtljago.

Prav isti dan zjutraj podporočnik Ernest Hirschegger pripelje v taborišče pobeglega srbskega prostovoljca Vlado Ljotića, ki ga je prestregel na poti v Celovec, s strašno novico o predaji vojske jugoslovanskim partizanom. Ljotića zasliši najprej major Vule Rupnik — pozneje tudi drugi častniki.

Nedelja 27. maja

Zgodaj zjutraj ob sedmih pride k podpolkovniku Drčarju, štabnemu načelniku, Vule Rupnik in vpraša po generalu Krennerju. Takoj zbudijo generala in Vule mu vse poroča, kar je slišal od Ljotića. Major Vule Rupnik je nato podal še osebno natančno poročilo pred celotnim poveljstvom SNV. V prisotnosti Narodnega odbora je potrdil, da so izjave Ljotića preverjene, resnične in točne. Obvestil je nadalje vse poveljnike polkov, zlasti pa majorja Škofa, čigar transport je bil tik pred odhodom.

Skoraj neverjetne trditve je napisal g. Florjan Slak v Taboru št. 11 (1965) iz svojih spominov glede postopanja z Ljotićem: „Ljotića so naši temeljito in divjaško pretepli, češ da je komunist in da laže.“ Pozneje je baje pred generalom Krennerjem — ker se je bal, da ga bodo Slovenci izročili Angležem in oni Titu — zanikal svojo izjavo. Najbrž izvira odtod razširjena bajka, da se je Ljotić „zapletel v protislovja“, zaradi česar mu niso verjeli.

G. Hirschegger E. se milejše izraža in pravi, da je slišal, da so z Ljotićem trdo postopali.

Člani odbora NOS se le odločijo, da odidejo naslednji dan na Zvezniško poveljstvo, da ugotove, kaj je na stvari.

Po pogovoru z majorjem Rupnikom Vuletom, general Krenner spremeni razpored toliko, da določi za današnji prevoz namesto dopolnilnega bataljona in sebe ter svojega spremstva, tehnični bataljon skupaj z že določeno edinico (žandarmerijski bataljon — a brez Krennerja).

Ob 11. uri istega dne odide transport s tehničnim bataljonom pod poveljstvom majorja Škofa in žandarmerijski bataljon pod poveljstvom podpolkovnika Šturma, skupno 800 mož skozi Področca in nadaljne postaje — v smrt.

Takoj za tem prevozom odpošlje načelnik štaba SNV Drčar Ivan obveščevalca Janka Marinška, da ugotovi resnico o vračanju. Marinšek se vrne zvečer in poroča štabu, da vse odposlane domobrance Angleži izročajo partizanom, a nihče mu ne verjame.

Zvečer okrog devetih je prišel v taborišče neki Veber Franc, ki je vzbudil pozornost s pripovedovanjem o vračanju domobrancev pri Pod-

ročci skozi tunel na jugoslovansko stran. Vebra je zaslišal major Mehle, ki je o Vebrovem pripovedovanju sporočil podpolkovniku Vizjaku, prof. Grumu, Drčarju in končno še Krennerju. Ker so navzoči dvomili o Vebrovi verodostojnosti ni nihče prav verjel, najmanj pa Krenner.

Ponedeljek 28. maja

Še pred odhodom na zavezniško poveljstvo v Celovcu polkovnik Bitenc odredi začasno ustavitev transporta, dokler se ne ugotovi, kam vozijo domobranci.

Na zavezniškem poveljstvu so zbrani dr. Bajlec, polkovnik Bitenc, general Krenner, dr. Basaj in Pothorsky kot tolmač, a čakajo zaman. Šele po treh urah čakanja, ko angleški divizionar gral. Murray že odide, jim nižji častnik izroči tipkan listič v nemščini, a brez datuma in podpisa. Besedilo pravi med drugim sledeče:

„Naknadno dostavljeno mi povelje nalaga, naj se prepeljevanje po možnosti izvrši brez uporabe sile. Povelje bom izvršil in mi bo žal, če bi pri tem moral uporabiti silo...“

Očitna grožnja v besedilu, skrajno prezirljivo postopanje Zaveznikov s poveljstvom SNV in člani NOS, in dejstvo, da ni bilo odgovora na nobeno stavljeno vprašanje, bi moralo biti zadosten razlog za spregled in končno streznjenje. Nič podobnega se ni zgodilo! Dr. Bajlec sam je napisal v svojih spominih: „Po branju tega listka smo kar otrpnili. Toda zopet smo se potolažili, debatirali, ugibali...“ In ostalo je pri istem sugeriranju, da je vse v najlepšem redu...

Že po odhodu Bitenca in Krennerja na zavezniško poveljstvo, pride ob 9. uri zjutraj s polkovnikom in majorjem Mehletu angleški stotnik, poveljnik transporta, in zahteva, da se vojska takoj vkreca na tovarnjake, sicer bo uporabil silo. Navzlic pojasnilu majorja Mehleta, da je ustavitev samo začasna, angleški stotnik vztraja pri takojšnjem vkrcanju. Major Mehle, ki je prejšnji dan zatrjeval, „da svojih fantov ne da“, se vda in transport krene na pot: 4. polk pod njegovim poveljstvom in pomožni bataljon s stotnikom Pavlovčičem — skupaj okoli 3.000 mož — skozi Področico in Pliberk.

Torek 29. maja

Tudi ta dan odide nov transport. Predsednik NOS pravi v svojem poročilu, da niso odkrili nič sumljivega. Izročen je bil 3. polk pod poveljstvom majorja Maksa Kunstlja in artilerijski divizion pod poveljstvom Jelka Hočevarja, tudi približno 3000 mož v Področici.

Podpolkovnik Ivan Drčar s častnikom Podobnikom sta v poizvedovalni akciji (prenočila sta že prejšnji dan v bližini Kepe) ugotovila preko nekega železničarja in domačinov, da Angleži res izročajo domobranci na postajah Področica in Sv. Helena partizanom in da od 10. maja že ne vozijo vlaki več od Področice do Trbiža. Drčar je v svojih spominih napisal dobesedno zelo značilen dogodek: „V taborišče sem ves strt in obupan do-

spel okoli 16. ure. Na poti od Beljaka do Celovca, kjer sem kljub velikemu prometu hitro vozil (s kolesom), sem srečal v vožnji z avtomobilom družbo: Cof, Vule s svojo ženo in Tomic, ki se kljub težkemu občutju vozijo na izlet. Opozoril sem jih, da vlaki ne vozijo več od Podrožce proti Trbižu, nakar so mi odgovorili, da je vse v redu, da zagotovo naše vozijo v Italijo. Pustil sem jih, da nadaljujejo pot.“

V taborišču Ivan Drčar ponovi iste ugotovitve še pred Krennerjem, Vizjakom, Bitencem in dr. Webletom, ki pa imajo vse to za izmišljene, panične vesti.

Isti dan se vrne v taborišče domobranski poročnik Otmar Šprah, kateremu je skupaj z neko Srbkinjo uspelo pravočasno pobegniti. O njegovem poročanju je bil sestavljen zapisnik in prebran potem tudi na seji Narodnega odbora. Generala Krennerja so pa odborniki NOS pomirili, češ da Šprah ni verodostojna priča.

Sreda 30. maja

Neverjetno, toda zgodilo se je! Tudi 2. polk pod poveljstvom majorja Vuleta Rupnika, okoli 2.800 mož, odide, kljub izpovedim Ljotića in drugih prič. Je bila posledica slepe in brezpogojne podreditve odločbam vrhovnega poveljstva SNV po navodilih NOS? Je bila v tem slučaju, ko ješlo za življenje celega polka vojaška disciplina, pokorščina, opravičljiva? Težko je presojati tiste usodne trenutke in ta vprašanja ostajajo še vedne odprta, na katera je težko najti pravi odgovor.

Kot so pri srbskih dobrovoljcih Angleži morali uporabiti silo, so morali tudi pri tem 2. polku poklicati okrepitev in nasilno izvršiti predajo. Soproga Vuleta Rupnika še preje kleče izprosi od angleškega poveljnika rešitev obeh, nakar so ju ločili od ostale vojske in odpeljali nazaj. Poveljnik 2. polka je tako odrezan od svojih vojakov, kateri so predani na milost in nemilost komunističnim krvnikom.

Spominjam se še osebnega razgovora z Vuletom Rupnikom v zdomstvu. Povedal mi je, da so že pred odhodom vtihotapili v zadnji kamion štiri lahke strojnice. Med vožnjo so zaradi previdnosti ves čas gledali na „špecialko“. Vozili so jih po neobičajni poti, zdelo se je, da proti Italiji, toda transport je nenadoma spremenil smer in naenkrat so se znašli v Pliberku. Povelje: razbežite se, juriš, je bilo brez odziva. Vojaki so obstali kot vkopani na svojih mestih. Strojnice na tovornjaku niso bile uporabljene. Nekateri povelja niti slišali niso, čeprav so bili zelo blizu. Sam Bog ve, kaj se je tedaj dogajalo v notranjosti teh nesrečnih mož in fantov. Strašno preseenečenje, obup je ohromil docela duha in voljo ter izželo zadnje moči...

Podpolkovnik Drčar se poda ponovno na poizvedovanje. Tokrat vzame s seboj kapetana Tomica. Ugotovita isto, kar je Drčar že pri prvem povpraševanju odkril: Angleži izročajo domobrance jugoslovanskim partizanom. Odpeljala sta se nazaj v Celovec. Med tem je bila seveda predaja 2. polka že izvršena.

V taborišče pridejo še drugi trije Srbi, ki so ušli v Radovljici. Proti

večeru jih zasliši major Boh. General Krenner šele sedaj pošlje svojega izvidnika, šoferja Franceta Šego v Pliberk. Ta na lastne oči ugotovi, da tam res prevzemajo partizani od Angležev izročene domobrance. Popoldne je prišel v Vetrinj in sporočil to generalu Krennerju kot tudi odbornikom NOS v Celovcu.

Isti dan pride v taborišče tudi dr. Janež, ki je ušel z Močilnikarjem Francetom iz transporta v torek. Dr. Janež in šega sta se nato odpeljala z avtom v Celovec, kjer so bili v gostilni „Scherzer“ že zbrani člani NOS in polkovnik Mirko Bitenc. Skoraj istočasno dospeta v gostilno tudi podpolkovnik Drčar in kapetan Tomić. Vsi odborniki so bili v začetku nejeverni in šele skupnemu poročilu Drčarja, Tomića in predvsem dr. Janeža so se uklonili in sprejeli sklep, sporočiti v taborišče, da se vojaki in civilni begunci opozoré, da gredo vsi transporti v Jugoslavijo, ne v Italijo.

G. Ernest Hirschegger zatrjuje v zadnji številki Vestnika, da je edini dr. Janež dokazal resnico glede prevozov in sicer jasno, zanesljivo in nedvoumno. Vprašam samo: Kakšno posebne dokaze naj bi prinesel dr. Janež. Ali ni povedal isto, kar so izpovedale že pred njim priče Vujičić, Ljotić, Šprah in drugi?...

V knjigi „Vetrinjska tragedija“ berem še tole: „Dne 30. maja zvečer bo 9. uri je sklical podpolkovnik Cof Emil na hitro nekaj častnikov, jim sporočil, da gredo vsi transporti namesto v Italijo v resnici v Jugoslavijo, kjer jih prevzemajo partizani. Zaradi tega jih odvezuje prisege in jim resno priporoča, naj gredo vsak svojo pot. Vsak naj si pomaga, kakor si more...“

Pri tem je potrebno pripomniti, da tisti sestanek ni bil na običajnem zbornem mestu in istem času ob šestih popoldne, ampak je bil improviziran na popolnoma drugem mestu in predčasno. Iz tega razloga nekateri častniki niti vedeli niso za to nenavadno spremembo, zopet so drugi prišli šele v trenutku, ko sta se Cof in Tomić že poslovila od najbližnjih in odpeljala z osebnim avtom. Se pravi: vsi častniki, poveljniki posameznih čet odsotni na sestanku, niso mogli obvestiti fante, če sami niso nič vedeli. Tudi je veliko vprašanje, če so tisti častniki, ki so bili navzoči, v tistem paničnem razpoloženju vestno izpolnili naročilo, ali pa v skrbi za svojo lastno glavo pred časom izginili, ne da bi druge obvestili. Resnica je, da vesti o vračanju in krvoločnem postopanju partizanov do premnogih vojakov niso dospele, ali pa so bile podane na dvomljiv nejasen način.

Dobro se še spominjam zadnjega večera. Skrajna razburjenost, negotovost, preplah. „Nazaj jih vozijo!“ je kričalo nekaj razburjenih domobrancev. Pa so prišli drugi in vpili: „V Italijo jih vozijo!“ Prenos sporočila od polkovnika Cofa na druge, tretje, četrte osebe, ni imel zadostnega učinka.

Vprašati se je tudi treba, od katere prisege je razvezoval polkovnik Cof častnike na tistem že omenjenem zadnjem sestanku? Je bilo v tistih usodnih trenutkih razvezovanje že katerikoli prisege tako nujno?

Še isti večer je nad taborišče leglo kot mora nekaj težkega, nedopovedljivega. Šele pozno v noč se je nekoliko umirilo — samo navidezno.

Grobno napeto vzdušje so naenkrat pretrgali rezki, zategli, prodorni zvo-ki, ki so pluli kot smrtna melodija nad nesrečnim taboriščem in se izgubljali preko polj in gozdov v daljavo. Odigrana je bila zadnja molitev domobranskega godbenika, ki je slutil z drugimi vred svoj konec. Ni-smo ga več videli!

Četrtek, 31. maja

Nesrečni zadnji transport

Če je pri prejšnjih transportih bilo kaj opravičila, za tega zadnjega gotovo ni bilo in ne more biti. Pričevanja zadnjih prič so bila nedvoumno jasna, tokrat za vse navzoče verodostojna. Izgovor, da jih je šlo samo 500, ne more biti nobena tolažba. Niti en vojak ne civilni begunec ne bi smel oditi tega dne nazaj! Tega zadnjega transporta enostavno ne bi smelo biti. Toda nikogar od vodilnih vojaških in političnih krogov ni bilo, da bi te „prostovoljne“ žrtve pregovoril, prepričal, odvrnil, jim nudil moralno in po možnosti materialno oporo. „Prostovoljno so šli v smrt“, „kamor gredo drugi, gremo še mi,“ „Bog je hotel mučence,“ so „frazе“, ki nikakor ne morejo zakriti neodgovornosti, malomarnosti in nečastnega izvrševanja svojih dolžnosti političnega in vojaškega vodstva. Zakaj ni noben član NOS spremil niti enega transporta in se sam prostovoljno pridružil mučencem?

Takratni Narodni odbor za Slovenijo po dozdej znanih podatkih ni storil ničesar, da pravočasno reši moštvo SNV, niti ni dosegel, da bi se po Angležih odrejeni transporti SNV v Jugoslavijo ustavili. Bitenčeva odredba se ni upoštevala, čeprav je bila v stanju bistveno spremeniti potek dogodkov in usodo SNV.

Nemogoče je zagovarjati generala Krennerja, ki že v civilu mirno prisostvuje zadnjemu pogrebnemu transportu, kot bi hotel še nadzorovati, da izteče vse v najlepšem redu.

G. Hischegger E. kljub vsemu temu napiše: „Ne vem, kaj bi bilo napačnega v tem, da sta se preoblekla tudi Bitenc in Krenner:“ Samo nasebi nič! Ampak še vedno drži pravilo o častnem izvrševanju dolžnosti, kadar se ladja potaplja. V tem slučaju mora biti poveljnik zadnji, ki se reši. V skrbi za svojo posadko mora tvegati vse, prav vse — tudi svoje življenje. To bi bilo zares častno za poveljnika. A v Vetrinju je bilo ravno narobe. Vojaško vodstvo, posamezni poveljniki so gledali najprej na svoje glave, svojo preobleko, a ostalo vojsko prepustili svoji usodi.

Mehle in Vule Rupnik sta osebno zasliševala priče, pa kljub temu odrinila s transporti. Vizjak in Boh sta se zaklinjala, da gresta s fanti nazaj, a v zadnjem trenutku skočila iz tovornjaka. Cof in Tomić do zadnjega nista verjela za prevoz v Jugoslavijo, čeravno jima ni moralo biti neznano, kar so povedale številne priče.

Kapetan Buda navaja še en primer naivnosti v Taboru št. 9 1977: „Dne 29. maja, potem ko sta bila že odpeljana 3. in 4. polk in druge enote, sem dobil dnevno polkovo povelje (polkovnika Cofa), ki ga je četni

narednik Stane Svete prebral opoldne pred zbrano četo. Točne vsebine tega dnevnega povelja ne vem več, vendar se še spominjam, da se je govorilo o tem, da bomo potovali skozi partizansko ozemlje v Italijo. Poveljnik polka je v njem zahteval, da naj se moštvo lepo in dostojno obnaša do partizanov v tistem delu prehoda.“

Odveč je tu vsak komentar. Po Budovem mnenju tudi polkovnik Cof ni mogel razpustiti svojega polka, ker je poveljstvo prevzel major Boh.

Da, tako je bilo. Taki prizori so se odigrali že od vsega početka do tragičnega konca. Seveda je samo ob sebi umevno, da nosi krivdo za vetrinjsko žaloigro predvsem in v prvi vrsti komunizem, ki je dovedel do takega stanja.

V drugi vrsti naši „prijatelji“ Angleži, ki so z zvijačo pošiljali domobrance namesto v Italijo — v Jugoslavijo.

In nazadnje pade krivda na narodno vodstvo in vojaško poveljstvo, ki ni ničesar ukrenilo, da se prepreči vsaj zadnji prevoz in tako zmanjša število nepotrebnih žrtev. Umetno ustvarjanje in negodovanje masovne psihoze lahkovernosti, vodene od vodilnih osebnosti, se je vlekle in globoko prepletalo kot nit skozi celotni razvoj dogodkov.

Kaj pa zdaj?

Vse to je ostalo za nami kot težke, hude sanje — žgoča preteklost, a življenje teče naprej! Živimo v sedanosti, v novih razmerah in okoliščinah in pred novimi nalogami. Bomo znali iz izkustev preteklosti potegniti pravilne zaključke za bodočnost? Smo pripravljeni ali zopet nepripravljeni za nove naloge v drugih okoliščinah? Ali se bomo ponovno vdajali utvaram, zunanjemu videzu lahkotnosti, ne da bi se spoprijeli z današnjimi problemi, seznanili z novimi, učinkovitejšimi prijemi in soočiti z realnim stanjem?

Stojimo pred goro nadvse perečih vprašanj, ki čakajo na čimprejšnje rešitve, da ne bo prepozno.

O vzgojnem in kulturnem delu v družinah, o mladinskem vprašanju in vprašanjih njenih organizacij, o odsotnosti mladih intelektualcev, o naravni izkoreninjenosti, dvojezični šoli, izpopolnitvi srednješolskega tečaja, o učiteljskih tečajih, o problemu mešanih zakonov, o usihanju naših organizacij, o socialnih problemih, o naših prireditvah, o pravem pomenu „Slovenskega dne“, o orientaciji pri izbiri poklica, o pravilni rabi slovenskega jezika, o našem tisku, o govorniških in pridigarških tečajih itd., itd.

Vsa ta ali podobna vprašanja čakajo že 40 let odgovora za čimprejšnjo rešitev. Premiki iz omrtvelosti, pasivnosti, zaverovanosti v „navidezne uspehe“ so nujno potrebni.

Če je bilo delovanje NO v preteklosti katastrofalno, je pričakovati od sedanjega SNO-a v mnogo ugodnejših razmerah toliko večjo aktivnost, zagona, predvsem pa mnogo pobud, smernic, ki naj bi elektrizirale vso politično emigracijo. Uspehi tedaj gotovo ne bodo izostali in žrtve v preteklosti ne bodo zaman!

Sir Charles Keightly - Vetrinje

dne 14. februarja 1986

V zadevi naše tragedije prihajajo na dan še vedno nove informacije. Le malo zločinov ostane za vedno zakritih, Vetrinje eden največjih zločinov dvajsetega stoletja nedvomno ne bo med njimi. Kot je znano, so poznani kot krivci te tragedije Marshal Alexander, poveljnik štaba (Caserta) Zaveznikov za to področje, Harold MacMillan, angleški politični predstavnik v zavezniškem štabu v Caserti. Oba sta priznala, da sta izdala idredbo za vračanje, oba sta vzela odgovornost za to. Seveda pa je odločba zato padla pri angleški vladi, kjer sta W. Churchill in A. Eden imela glavno besedo. Komandant britanske vojske v Avstriji l. 1945 je bil Charles Keightley. Nanj in na njegove oficirje ter moštvo je padlo breme, da izvršijo predajo. Zaslužen srbski publicist Staniša R. Vlahović je v Londonu po neštetih prošnjah iz državnih arhivov dobil dokument, ki osvetli vlogo C. Keightleya in še posebej njegov poskus zakriti prisilo in prevaro, zakriviljeno nad našimi rojaki (Dok. F. O. 371 51227).

Uradnik Angleškega rdečega križa v zasedeni Avstriji Gd. Selby Bigge je protestiral proti vračanju beguncev in je gen. Keightley-ju zagrozil z umikom Angleškega rdečega križa iz Avstrije. General je bil zaradi tega v skrbeh in je zato dne 18. julija 1945 prišel k Lady Mary Falmouth, uradnici Rdečega križa, da ji pojasni zadevo o vračanju. Glede Kozakov in Rusov je povedal, da je bilo v začetku nekaj protestov, da pa so končno vsi begunci z ženami in otroci vred pristali na to, (silna laž!) da se vrnejo v sovjetsko cono. Glede Jugoslovancev — tu gre predvsem za Vetrinje — pa je povedal sledeče: Med njimi je bilo mnogo civilnih beguncev, manj vojakov. Vse te smo vprašali (grozna potvorba!) ali se želijo vrniti v Jugoslavijo; vsi da so na to pristali povsem prostovoljno. Ti so bili poslani v Jugoslavijo s tovornjaki in vlaki. Ko se je vrnilo iz te skupine 6 oseb, ki so povedale, da so Jugoslovanci na njihovi strani pokosili maso teh ljudi s strojnicami, smo ustavili vsako vračanje. Izjema so bili begunci, ki so to posebej prosili. General Keightley mi je dal kategorično izjavo, **DA NIČE NI BIL PRISILNO VRNJEN**. Generalu sem povedala, da mi je sedaj mnogo lažje, ko mi je razložil postopanje z begunci in njegovo gledanje v tej zadevi danes. Vse dotlej, dokler bomo tako postopali, smo mi (pri Angleškem rdečem križu) zadovoljni. — Če je bil potreben še kak dokaz o podli vlogi tega generala in vseh drugih odgovornih za prisilno vračanje, ta dokument to popolnoma izpriča. **VELIKA NEUMNOST IN KRIVICA JE ISKATI ZA TO NAŠO TRAGEDIJO ODGOVORNOST ZUNAJ TEGA ANGLEŠKEGA OKVIRA**. Nedvomno bo prišel čas, ko bo angleška vlada odredila preiskavo, da se odkrijejo vse strani in začetki tega zločina proti človeštvu. Danes so poznani izvršitelji, ni pa še povsem jasno priznana krivda angleške vlade. Za Kozake in Ruse je odločba vlade že poznana. Naše delo in poslanstvo mora biti, da zadevo privedemo do

konca. Naj bo to naša svetla obljuba padli slovenski vojski. Lady Mary Falmouth, ki je umrla pred kratkim, stara 90 let, je ena izmed Angležev, ki je že v samem trenutku predaje začutila grozo tega dejanja in zasluži našo hvaležnost. S svojim protestom je prisilila gen. Keightley-a k intervjuju, ki danes komandanta angleške vojske v Avstriji tako strašno obtožuje.

ZU

PISMA UREDNIŠTVU

Ljubljana, decembra 1985

...Vprašujete me po prispevku, ki ga mora plačati za oskrbni dan v bolnišnici normalni pacient. Čisto natanko ne vem, pred 20 meseci, ko sem ležal zaradi prvega infarkta v ljubljanskem kliničnem centru, sem plačal za 18 dni čez 400.000 starih tisočakov, ker mi tam niso nič upoštevali, da sem diabetik. Zato sem tudi vsa leta plačeval za zdravila, ki jih jemljem za posledice diabetesa, določen prispevek v apoteki: Tu so me opozorili, da mi kot diabetiku ni treba plačati prispevka ne v bolnišnici, ne v apoteki. Pri moji velepenziji 6,5 starih milijonov (od 1. oktobra dalje), to je v vašem denarju ca. 4200 šilingov, je to še sreča. Praktično ne vem nič več, kako žive, bolje rečeno, crkavajo tisti, ki imajo 1,5 milijona na mesec. Dosti poslušam Ö3 in avstrijsko TV, pa se mi zdi, da Avstrija naravnost polzi po gozdni drčji, in to točno po jugoslovanski slalomski stezi. Človek se vprašuje, kako sploh še eksistirajo države, v katerih se tako nevzdržno krade in goljufa. V petek sem bil v podjetju, ki je velik proizvajalec kuhinjskega pohištva. Iskal sem nekaj odpadnih letcev. Našel sem nekaj na kupu, ki ga uporabljajo za pakiranje izdelkov. Do tu vse v redu. Zdaj se je začela tragikomedija: za osem takih kosov ni nihče mogel izračunati vrednost (panelke dolge 140 cm in široke 10 cm, oblepljene z belim resopanom). Poslali so me do pomočnika direktorja, ki tudi v skladu z zakoni samoupravljanja ni mogel nič pomagati. Priti moram spet v petek; do takrat bodo poskušali najti kakšno pot. Veste, kaj sem rekel, ker je nekaj česnjal o tem, da ne morejo pustiti, da se kar tako brez delovnega naloga samo vplača, sicer bi njihovi delavci vse kar tako odpeljali — no pa sem rekel: Sedaj vsaj razumem, zakaj kradejo — ker pri tolikšnem administriranju človeka prime velika potreba.

Veste, včasih se prav režim, ko berem Vaša pisma in svoje odgovore. Kje bi si midva med vojno predstavljala, da bova tako družno preklinjala iste sisteme, iste ljudi, iste anomalije. Glejte Lorle ima prav, človek ne želi, da ga spremenimo in je vse zastoj.

...Žal se pri nas knjig ne da več naročati; prej, ko so bili knjigar-nam na razpologo devizni dinarji za nakup strokovne literature, smo take knjige lahko naročali direktno preko Mladinske knjige ali pa Državne za-

ložbe. Glavno je, da je „Kapitala“ dovolj na tržišču, pa čeprav samo vezanega v knjigo. Je pač tako, študirali smo Marxov kapital, jemali kapitalističnega, odplačujemo socialistično — to se pravi tisti —, ki tega najetega kapitalčka nismo videli. Vgrajen je številnih tovarnah, ki stoje (verjetno zato, da se ne bi obrabile) v obmorskih hotelih, kjer se naši natakarki klanjajo nemški bandi do tal (zato so celo zimo v bolniški, ker si izrabijo vsa vretenca, od zadnjice navzgor in navzdol). Za denar, ki ga dobim za letošnje rekreacijo, grem lahko za en dan v hotel A kategorije v Rogaški, odnosno za 1.5 dne v B kategorijo, vožnjo si pa plačaš sam ali pa poletiš na zlomljenih krilih hrepenenja do hotela. Ljudje so besni, po tovarnah prihaja do prekinitev, ker so plače vedno manjše, saj je zvišanje 30% smrkavec proti podražitvam, ki se sukajo celo pri 100%. Zadnjič sem ujel na TV da smo spet prolongirali pri enem bloku, nato brala v časopisu, da smo spet prolongirali pri enem bloku, nato bral v časopisu, da smo prolongirali pri drugih bankah, pa malo smo si sposodili in naši zamorci delajo v tovarnah, mi plačujemo izdelke še enkrat dražje, kot so vredni, da lahko nekaj malega izvozijo v zameno za dolgove. Z ozirom na številne pufe bi nas lahko preimenovali v SFRJ PUF. Vse simpatizerje SSSR bi poslala na dveletno delo v Rusijo in seveda na pogoje bivanja in na vsa onemogočanja, ki jih njihovi ljudje tam doživljajo, pa bi bilo hitro konec sanj. Agenti, ki so dobro plačevani za pobijanje in pošiljanje v zrak, so pač taki kot so vsi agenti. Malo dela, veliko plačila in obljube, da bodo ministri, ko pride do sprememb. Poglejte Afriko; kljub izdelavi otrok na tekočem traku, jih bo pri vsem tem samostojnem „osvobajanju“ izpod Angležev in Francozov kmalu zmanjkalo. Polja so nehali obdelovati, čakajo na pomoč prelata Ungerja in na to, kaj poreče Marks, če se pojavi na inšpekciji po Afriki...

Ljubljana, pred Novim letom

V današnjem pismu prilagam članek, ki je izzval precej viharja v kozarcu vode, saj boste videli sami, kako nas napadajo že zato, ker smo se rodili naj tej strani Jugovine. Počasi se sedaj nabirajo odgovori v časopisih, tudi to, kar je bilo doslej, prilagam, saj je zanimivo, da so se Slovenci le malo zmigali in začeli odgovarjati na jugo-mafijske napade. Dokler smo se pustili molzti, je bilo vse v redu, stari si je sposojal denar in ga delil, zato da je delal boljši vtis kot Enver Hodža, sedaj ko je pa potrebno plačevati obresti in glavnico, si pa mislijo, naj kar vse mi plačujemo, saj smo malo čez les in navaženi, da nas molzejo, pa čeprav smo biki. Veste, vse se mi zdi, da bi bilo Slovincem kar všeč, če bi novi predor skozi Karavanke povezal Slovenijo in Avstrijo tudi v smislu skupne vlade. No, na goljufije in škandale smo navajeni in bi se nam zdelo najbrže kar dobro, če bi presedlali na zgornji del Evrope. Zanimivo, da nam dajejo vse mogoče nasvete, kako se nam bo slabo godilo, če zapustimo staro gnezdo Karadžorževićev, ki so ga samo rdeče prebarvali, da bi se zdelo po vojni

Slovenije in ob tem močnega spomladanskega čiščenja — vsi -iči in malo bolj novo. Vedno bolj mislim, da smo nujno potrebni samostojne dobni -iči bi morali tja, kamor spadajo, da bi se tu pri nas malce prečistilo in da bi slišali domačo besedo. Kamor greš — samo bosanski seks: jebe te ovaj, jebe te onaj, zaplodili so cel kup norih slovenskih bab, ki si niso znale poiskati kranjskega Janeza, temveč Muhareme, Muhameda in podobno golazen. Jaz imam te ljudi od srca rad — kadar so v Bosni — ali Srbe, ki so v Srbiji. Tako so se pa naselili tu in odžrli službe domačim, in ker vse znajo še od kneza Obilića dalje in kraljeviča Marka naprej, so postali šefi, bog i batine za Slovence. Normalno je, da se ljudje mešajo med seboj, a to preprosto povedano meji na genocid, je zaničevanje že tako maloštevilnega naroda. O vseh zamorcih tega sveta govorimo, kako se pa godi nam, o tem držimo gobec. Na vsake toliko nam povečajo plače ali penzije za 10%, cene pa skačejo kot bolhe, samo letos čez 80%. Narod pa golta obljube in podpisuje samoprispevke za gradnjo šol, vrtcev, domov za ostarele. V vrtee sprejemalo male Bosančke; ker jih je v družini veliko, imajo olajšave pri plačevanju mesečnega plačila. V šole jih pošiljamo, da bodo bolj pametni in jim odpiramo oddelke v srbohrvatskem jeziku, da se ne bi mučili s slovenščino. V domove za ostarele pa gre težko upokojenec, ki ima 2 in pol milijona na mesec, dom pa stane preko 3 milijone. Vidite, kako smo globoko socialni!

— — — —

Spoštovani gospod urednik!

Obračam se na Vas v zadevi fotografije objavljene na strani 366 zadnje številke „Vestnika“, kjer ni pojasnjeno, kdo je oseba, ki polaga venec pred spomenik junakov v Avstraliji. Sporočam Vam, da je to g. Franc Erpič, bivši komandant domobranske udarne čete na Brdu pri Kranju na Gorenjskem, katerega sem jaz osebno dobro poznala.

Zdi se mi prav, da se objavi to pojasnilo, seveda če se Vam zdi primerno. Oprostite nadlegovanju.

Prav lepo Vas pozdravljam

Marija Amon

Pripis: Urednik je prvi opazil, da se je tiskarski škrat prav v zadnjem hipu poigral in izpustil podnapis, ki bi moral k sliki, ki jo omenja ga. Amon.

Naš dopisnik iz Avstralije, ki nam je sliko poslal, pa tudi polagavec venca zaradi te pomanjkljivosti gotovo ne bosta užaljena, prav pa je, da zdajle objavimo tisti izpuščeni podnapis, ki se je glasil takole: **The Canberra Times** od 4. VII. 85 je pod sliko zapisal: „Mr. Frank Erpic lays a wreath at the Australian War Memorial yesterday in remembrance of 12.000 Slovenians massacred at the end of World War II.“

KRONIKA IZ ŽUPNIJE RAKITNA ZA ČASA KOMUNISTIČNE REVOLUCIJE

OB 40-LETNICI POKOLA DOMOBANCEV

Takoj po laški okupaciji, so se dostikrat mudili v Rakitni sumljivi letoviščarji. Hodili so zlasti v smeri Iška, Mokre, Osredok in Krvava Peč. Verjetno so pregledovali teren, kjer so se v jeseni 1941 že pojavljali oboroženi možje, kateri so se izdajali še za četnike.

Pozimi 1941-42 so večkrat prišle skupine teh goščarjev in se porazdelile po hišah, kjer so morali dobiti vso oskrbo.

V mlinu v Zali (njegov gospodar Alojz Gradišar je bil že preje v KP) so imeli svoj štab. Na mlinsko kolo je imel priklopljen dinamo, tako da so tudi imeli električno luč in pa radio. Od tam so hodile edinice minirat progo krog Škofljice in proti Šmarju. To je trajalo, dokler niso Italijani v veliki ofenzivi požgali in razbili ta mlin.

Omenjeni A. Gradišar je imel na skrbi organizacijo vaše zaščite. Bil je vsemogočen gospodar. Vodil je sestanke oz. mitinge, razporejal skupine da so hodile prekopavat ceste, in sploh jih je hotel spraviti v partizane, za kar pa ni imel niti enega, da bi se prijavil. Razen njega in dveh drugih, ki sta se pred italijansko ofenzivo zatekala v gozd, ni iz vasi nihče hotel k njim. Imel je že sestavljeno listo mož in fantov, katere bi bilo treba likvidirati. Da ni do tega prišlo, so preprečili Italijani s svojo ofenzivo.

Spomladi leta 1942 so partizani odgnali župana in gostilničarja Kržič Ivana, Grum Andreja in Kržič Jaka. Imeli so jih nekje v Iški skupaj z dvema sestrama Makovec z Rudolfovega in še dveh drugih deklet. Spustili so jih po približno enem tednu baje po intervenciji vplivnih Ljubljancev. Takrat so še razne ljubljanske gospe hodile na letovišče v Rakitno, da so tako imele stike z raznimi visokimi funkcionarji in tudi z nadebudnimi sinovi. Romali so polni nahrbtniki proti Iški in Mokreu, kjer so jih oddajale „našim fantom“, kot so jih imenovali.

Od začetka julija do italijanske ofenzive so partizani večkrat prignali mobilizirance od Raba, Pijave Gorice in vasi po Golem in Ižanskem, da so skupaj z mobiliziranci z Rakitne nosili razno blago od Ljubljance. Blago je bilo prepeljano z Drenovega griča do Ljubljance, od koder so ga s čolni prepeljali po Ljubljanci do Kamnika. Od tam so ga nosili preko proge, ki gre iz Preserja proti Borovnici, čez vas Prevalje in Kamnik v gozd, kjer so čakali vozovi, da so potem odpeljali del proti Mokreu drugi da proti Avšniku in Sv. Vidu. Da so to lahko delali, so bili partizani verjetno zmenjeni z Italijani, ker je nemogoče, da bi tako mirno hodili dvajset metrov od bunkerja, kjer je bila laška straža. Prisilni mobiliziranci smo slišali celo govorjenje stražarjev in je neverjetno, da nas Italijani ne bi čuli, ko smo ponoči ropotali po kamniti poti in čez železniško progo.

To blago je, kot so pripovedovali partizani, prišlo iz Ljubljane v zaprtem vagonu, ki so ga na Drenovem griču porinili na stranski tir in ponoči spraznili. Bilo pa je to dobro spaketirano in zavito, od cigaret in soli do obleke, vžigalic in živil. Bilo ga je precej, saj smo, če se ne motim, tri noči nosili od tam in to kakšnih 150 ljudi.

Zadnjič, ko smo šli to blago nosit v gozd, so proti jutru že začele padati granate za nami. Imeli smo pa srečo, da smo brez nezgod prišli domov.

Naslednji dan so Italijani počasi napredovali ter obkolili Rakitno, niso se pa spustili v vas, ampak so ostali na položajih višje nad vasjo.

17. julija pa so dopoldne kar nenadoma prihrumeli od vseh strani. Preiskali in premetali so po vseh hišah, seveda tudi pokradli, kar se jim je zdelo vredno. Nagnali skupaj vse moške od 14. do 60. leta. Pobrli vsem legitimacije in jih na novo zaznamovali ter nato vrnili.

Ta dan so Italijani pobili Kržič Toneta, Rot Venancija, brate Tavželj Janeza, Tineta in Vinkota, Petelin Franca — posestnika v Zakotku — in Kržič Ivana. Naslednji dan so pa ustrelili še Vidmar Jožeta, Grmek Jožeta, Tavželj Jožeta in Mikuš Ivana. Vsi ti so padli po nedolžnem, ker ni nobeden bil ne partizan niti ni imel orožja. Precej fantov so Italijani odvekleli v internacijo, nekaj na Rab, nekaj v Gonars. Večina se jih je vrnila, ko so se formirale Vaške straže. Čeprav so imeli od Italijanov vezane roke, so hodili v razne patrole in tako zagotovili vaščanom mirno življenje.

Na veliki petek 23. aprila so skupaj z borovniškimi legionarji in Italijani razbili partizansko taborišče v Mrzlem dolu v Krimu. Vzeli so jim težki metalec min, ubili štiri partizane in eno partizanko. Kje so partizani dobili težki metalec min? Italijani potem o tem niso hoteli nič več ne slišati ne debatirati.

Vas je imela skoraj ves čas mir, kar so bili Italijani tam, če se izvzame nekaj partizanskih napadov na obrobne hiše vasi, kjer so pokradli nekaj krav in nekaj druge hrane. Pustili so pri enem teh napadov enega mrtvega, ki ga je ubil drobec mine.

Prva žrtev partizanov je bil Kržič Tone po domače Šmitov. Spomladi leta 1942 ga je partizanska patrolja odpeljala na „komando“. Zakaj in čemu, niso povedali. Vrnil se ni več.

Drugi je bil Bezek Tone, star 17 let. Služil je na Padežu in neko soboto je šel od tam proti Rakitni. Pot je vodila blizu Krimskega brezna. Domov ni prišel. Na Padež se tudi ni vrnil, zginila je vsaka sled za njim.

Na sveti večer sta bila iz zasede ubita dva legonarja. Bila sta Boršt-nik Franc — posestnik in mlinar — ter Ulaga Ludvik — posestnikov sin.

Do italijanske kapitulacije ni bilo več smrtnih žrtev razen nekaj internirancev, ki so pomrli na Rabu in v Nemčiji.

Italijanska posadka je ob razsulu pustila vse orožje razmetano. To orožje, kakor tudi municijo so Vaški stražarji odpeljali s seboj, ko so se umaknili skupaj s stražarji od Sv. Vida in se pridružili borovniškimi. Tako je bila organizirana prva večja skupina na Notranjskem. Nemci so jim pustili orožje in tako je potem bila ta skupina priključena domobrancem.

V glavnem so bili v Borovnici in okoliških vaseh; imeli so tudi zasedeno progo do Verda in še naprej.

Ko se je formiral Rupnikov bataljon, jih je bilo mnogo priključenih temu, tako na Rakeku, kakor tudi v Martinjaku.

Iz Borovnice so potem patroljirali do Begunj, Rakitne in okoliških vasi. V eni izmed takih patrolj je bil ranjen partizan Gradšar Alojz in pozneje umrl zaradi rane. Nekaj dni prej je še govoril ljudem, da je zadošti dveletnega potikanja po gozdovih, sedaj bo pa drugače. Dolgo časa ni užival svobode.

Prvi iz vasi, ki je padel kot domobranec, je bil Grum Tone, ki je padel na Slivnici leta 1944. Potem pa Žot Ivan in Brenc Ivan (14. 3. 44). Iz Borovnice je šla majhna patrolja v Rakitno. Seveda brez vednosti komande. Niso vedeli, da imajo vas zasedeno partizani. Ko so to zvedeli, je bilo že prepozno za umik. Oba Ivana sta na griču Lazič z mitraljezom krla umik ostalim. Seveda je bil njima umik nemogoč, ker so ju takoj obkolili. Branila sta grič do zadnjega. Brenc Ivan se je ranjen zavlekel pod bližnji skedenj, kjer je skrval. Žot Ivan pa je tudi do zadnjega branil položaj, tako da so pršli do njega, ko mu je zmanjkalo municij in bomb. Verjetno je bil ubit ob zadnjem jurišu partizanov, ko se že ni imel s čim braniti. Z vrvjo za noge zvezanega so ga s konjem potem vlačili po vasi in se hvalili, da so ga vendarle pobili. Hvalili so ga pa vseeno, da tako hrabrega mitraljezca še niso videli, da bi v eni sami borbi pobil toliko nasprotnikov.

Res so ljudje potem vedeli povedati, da so mrtvece na dveh vozeh odpeljali in jih neznano kje zakopali.

Ravno isti dan so tudi ujeli Bogataj Venancija in ga nekje pri Velikih Laščah ubili.

Ob bombnem napadu na Borovnico je bil ubit Petrovčič Jože. Po nesreči je bil ubit od mine, nastavljene v zapuščenem bunkerju, Grum Andrej, oče. Prav tako je bila ubita po nesreči Francova sestra Lenič, mislim, da ji je bilo ime Julka. Ko je nekoč France prišel domov s še nekaterimi domobranci, so se ustavili pred hišo, kjer je stalo poleg drugih tudi to dekle, po nesreči se je nekemu domobrancu sprožila puška in krogla ji je prebila srce, tako da je bila mrtva pri priči.

Na posledicah poškodb na hrbtnici je umrl tudi Bezek Janez (Anderjanov). Leta 1942 so prišli partizani, da bi ga odpeljali s seboj. Ker ni hotel z njimi, je skočil skozi okno, toda tako nesrečno, da si je zlomil hrbtnico in čez nekaj tednov umrl.

Maja 1945 so se skoraj vsi domobranci podali z drugimi na Koroško, od koder so razen nekaj izjem bili vsi vrnjeni in pobiti. Prav tako so komunisti pobili tudi tiste, ki so ostali doma in se potem predali. Seznam tudi teh, ki so bili do sedaj omenjeni, je naslednji:

Merkun Janez — ubit.

Merkun Franc — vrnjen — ubit.

Grum Tone — padel na Slivnici leta 1944.

Ulaga Ludvik — padel 24. 12. 1942.
 Borštnik Franc — padel 24. 12. 1942.
 Ulago Ivan — vrnjen — ubit.
 Šivic Franc — vrnjen — ubit.
 Žot Jože — vrnjen — ubit.
 Likovič Jože — vrnjen — ubit.
 Debevec Jaka — vrnjen — ubit.
 Debevec Lojze — vrnjen — ubit.
 Debevec Franc — vrnjen — ubit.
 Bezek Ivan — zginil po vojni.
 Bezek Tone — zginil leta 1942.
 Turšič Jože — vrnjen — ubit.
 Tavželj Janez — vrnjen — ubit.
 Tavželj Vid — vrnjen — ubit.
 Žot Ivan — padel 14. 3. 1944.
 Žot Elko — vrnjen — ubit.
 Šivic Franc — vrnjen — ubit.
 Kržič Jože — vrnjen — ubit.
 Makovec Janez — vrnjen, bil izpuščen, nato izginil.
 Bajtarski Filip — vrnjen, bil izpuščen, nato izginil.
 Kržič Andrej — ostal doma, se javil novim oblastem, odgnan in po-
 bit v Mokreju.
 Brenc Stane — ostal doma, se javil novim oblastem, odgnan in pobit
 v Mokreju.
 Petelin Anton — ostal doma, se javil novim oblastem, odgnan in po-
 bit v Mokreju.
 Mikuž Tone — pobit od Italijanov.
 Mikuž Lojze — pobit od Italijanov.
 Mikuž Ivan — pobit od Italijanov.
 Lenič Franc — vrnjen — ubit.
 Tavželj Janez — vrnjen — ubit.
 Tavželj Jože — ubit od Italijanov.
 Bečaj Anton — vrnjen — ubit.
 Grmek Jože — ubit od Italijanov.
 Kržič Tone — ubit od Italijanov.
 Šušteršič Elko — vrnjen — ubit.
 Vidmar — vrnjen — ubit.
 Vidmar Jože, oče — ubit od Italijanov.
 Rot Venancij — ubit od Italijanov.
 Rot Gabrijel — vrnjen — ubit.
 Grimšič Ivan — vrnjen — ubit.
 Šušteršič Janez — vrnjen — ubit.
 Šušteršič Ivan — vrnjen — ubit.
 Kržič Ivan — župan, bil vrnjen in ubit v Mokreju.
 Kržič Jaka — vrnjen — ubit.

Petrovčič Tone — vrnjen — ubit.
Petrovčič Jože — vrnjen — ubit.
Mikuž France — ubit v Borovnici.
Mikuž Ivan — vrnjen — ubit.
Kržič Tone (ubit) zginil 1942.
Kovačič Matija — vrnjen — ubit.
Brence Ivan — ubit v Rakitni 14. 3. 1944.
Susman Franc — vrnjen — ubit.
Kranjc Nande — vrnjen — ubit.
Kržič Martin — vrnjen — ubit.
Kržič Ivan — ubit od Italijanov.
Kržič Tone — umrl na Rabu.
Korošec Ivan — vrnjen — ubit.
Kranjc Franc — vrnjen — ubit.
Grmek Franc — vrnjen — ubit.
Bezek Franc — vrnjen — ubit.
Tavželj Janez — ubit od Italijanov.
Tavželj Tine — ubit od Italijanov.
Tavželj Vinko — ubit od Italijanov.
Kovačič Andrej — umrl na Rabu.
Brence Janez — umrl na Rabu.
Brence Janez — umrl na Rabu.
Gradišar Ivan — umrl v nemških taboriščih.
Gradišar Martin — umrl v nemških taboriščih.
Gradišar Alojz — ubit kot partizan.
Gradišar Marjana (mati) — menda jo je ubila tkim. črna roka.
Gradišar Alojz (sin) — po nesreči ga ustrelil lastni brat.
Mikuž Jože — ubit.
Petelin Franc — ubit od Italijanov.
Kovačič Jernej — vrnjen — ubit.
Bogataj Jože — vrnjen — ubit.
Bogataj Venancij — ujet od partizanov in ubit.
Mikuž Tone — vrnjen — ubit.
Kranjc Franc — vrnjen — ubit.
Kranjc Elko — vrnjen — ubit.
Kranjc Elko — vrnjen — ubit.
Kržič Jernej — vrnjen — ubit.
Kovačič Franc — vrnjen — ubit.
Kovačič Jože — vrnjen — ubit.
Kržič Ivan — vrnjen — ubit.
Suhadolnik Franc — vrnjen — ubit.
Suhadolnik Elko — vrnjen — ubit.
Rot Jože — vrnjen — ubit.
Grum Ivan — vrnjen — ubit.
Grum Andrej — vrnjen — ubit.

Merkun Franc — vrnjen — ubit.
Borštnik Franc — vrnjen — ubit.
Šuštersič Jože — vrnjen — ubit.
Brence Jože — vrnjen — ubit.
Brence Jože (oče) — vrnjen — ubit.
Brence Elko — vrnjen — ubit.
Opeka Janez — vrnjen — ubit.
Opeka Tone — vrnjen — ubit.
Bezek Tone — vrnjen — ubit.
Bezek Franc — vrnjen — ubit.
Bezek Janez — umrl zaradi poškodbe.
Likovič Jože — vrnjen — ubit.
Petelin Elko — vrnjen — ubit.
Petelin Ivan — umrl na Rabu.

Tako je iz vasi Rakitne bilo med vojno in po vojni pobitih zaradi komunistične revolucije od približno 750 prebivalcev 105 ljudi, večinoma mladih od 16 do 30 let. Strašen davek, ki ga je morala vas plačati, da lahko živi in uživa rdečo svobodo.

R. Z.

DRUŠTVENE VESTI

BOŽIČNICA V CLEVELANDU

DSPB v Clevelandu je pripravil božičnico v nedeljo 22. januarja ob treh popoldne v dvorani pri Sv. Vidu. Veliko je dela s pripravami in nekateri delajo leto za letom cel dan. Ne bom jih našteval, ker se bojim, da bi koga izpustil in verjetno tudi sami ne želijo, da jih omenjam. V glavnem je veliko dela z okrasitvijo odra, dvorane in božičnega drevesca. Pa tudi za malico po končanem sporedu; vsakdo pač pomaga pri pripravljanju posebej pa še pri pospravi.

Navadno imamo pred programom na traku božične pesmi, da se tako že pred božičnico vživimo v pravo razpoloženje.

Letošnji program je obsegal petje božičnih pesmi pred začetkom in med programom, po programu pa je bilo kramljanje ob čajanki. Petje je bilo ljudsko, kjer je pela vsa dvorana in tudi moški zbor nam je pod vodstvom Rudija Kneza zapel nekaj pesmi. Božični govor je imel župnik sv. Vida g. Jože Božnar; prebral je tudi evangelij in blagoslovil jaslice. Recitacije ali pesmice so podale Johanca Bajc in Jesika Frkul. Rotija Radoš pa je prebrala nekaj odstavkov iz govora svojega očeta Karla Mauerja, katerega je imel na božičnici v Clevelandu 21. decembra 1968. Tudi smo priporočili božjemu usmiljenju inž. Franceta Gruma, bivšega predsednika Tabora, ki se je prav pred božičnimi prazniki smrtno ponesrečil.

Omenil bi še rad, da je natiho, v krogu svojih družin obhajal sedemdesetletnico rojstvo naš dolgoletni in pridni predsednik društva Cleveland Vinko Rožman.

Prisrčne pozdrave vsem. 30. 12. 85.

Tone Meglič

Angleški sabotažni odsek in Slovenija

Posebni operacijski zbor — Special Operation Executive (SOE) je bil ustanovljen v sklopu angleške vlade kot neodvisna organizacija z namero, da na ozemlju zasedenem po sovražniku izvršuje prevratne vojaške akcije, sabotažo in propagando. Pri teh svojih akcijah bi se SOE kljub številnim svojim agentom, vojaškim izvedencem vendarle v glavnem opiral na gverilo, ki naj bi se organizirala proti Nemcem v posameznih zasedenih deželah. Še v zgodnjih letih po 1930 je bil angleški namen v glavnem pripraviti se za spopad z Nemci na morju in v zraku, borbe na kopnem pa naj bi v glavnem prevzeli Francozi in drugi zavezniki. Šele februarja 1939 so Angleži na pritisk Francije ustanovili zemski vojaški korpus, ki je bil poslan na celino.

Po strašnem porazu Francije v maju 1940 je SOE zelo pridobil na važnosti, ker je bil to za Angleže edini možni način, da obdržijo svojo prisotnost na celini vse do dneva, ko bi se zavezniki zopet mogli izkrcati. Organizacija SOE je bila v prvih letih obstoja povsem diletantska. Niso imeli pravih izkušenj in tudi dobiti si zanesljive agente v Evropi, ki bi bili povsem ločeni od angleške tajne in diplomatske službe, ni bilo enostavno. V teh zadevah so bili daleč pred njimi Čehi in Poljaki, ki so se v zadevah podtalnega delovanja proti Nemcem dobro pripravili. Oba ta naroda sta uživala polno zaupanje SOE; prišlo je tako daleč, da so skoraj do konca vojne Čehi in Poljaki imeli svoje nekontrolirane komunikacije z zasedenima državama. Imeli so povsem v svojih rokah tudi odločanje o tem, kako daleč, do katere meje bodo šle sabotaže in gverila v obeh deželah. Nasprotno pa je jugoslovanska vlada takoj izgubila svojo neodvisnost na tem področju in je podtalno delovanje v Jugoslaviji padlo pod angleško nadzorstvo. To se je izkazalo za usodno že v letih 1942-43, ko so Angleži povsem presedlali z Mihajlovičeve na partizansko stran. Za ta usodni premik je v glavnem odgovoren Churchill sam, ki si je na podlagi poročil dobljenih od SOE in od drugod, ustvaril pojem neke silne gverile, ki na bi jo Tito vodil proti Nemcem. Četudi se je zavedal komunistične nevarnosti s tem, da je podprl Tita, se je kljub temu odločil za to, ker je upal, da bo Jugoslavijo v zadnji fazi le mogel rešiti. V tem se je zmotil in je to spoznal že v jeseni 1944, kar je tudi javno priznal takoj po vojni, ko je rekel, da je bila njegova podpora Titu njegova velika napaka.

Dilema SOE je od vsega začetka zastavljajo vprašanje, kako daleč in v kakšnem številu razvijati sabotaže in gverilo. Z izjemnim primerom Jugoslavije je SOE odklanjala množično gverilo z razlogom, da bi represivni nemški ukrepi povsem zatrli takšno gverilo. Splošen upor narodov in porast gverile so oni načrtovali za zadnji trenutek in sinhronizirano z izkrcanjem zaveznikov. V tej zvezi je takoj nastal konflikt SOE z De Gaullem, ker je SOE načrtoval za Francijo dokaj aktivno sabotažo. De Gaulle se je uprl; prvič je hotel imeti on celotno kontrolo nad podtalnim gibanjem

v Franciji; drugič je odklanjal prezgodnje akcije, ki bi povzročile silne represalije Nemcev in bi nekako okrepile vpliv komunističnega dela upornikov. Churchill je bil v začetku sporazumen z načrtom, da Evropa zagori v ognju upora in sabotaž, kasneje pa je uvidel, da bi to povzročilo strašne represalije, pri katerem ne bi trpeli samo prizadeti narodi; ampak bi verjetno tudi delo SOE propadlo. Velik udarec za SOE je bil primer, ko je celotna mreža na Holandskem leta 1942 padla Nemcem v roke, ki pa so agente izrabili in prisilili, da so skozi dve leti oddajali napačna poročila, ne da bi se Angleži tega zavedli.

V januarju 1941 je SOE podtalno organiziral sabotažo v železnih vratih, da bi preprečil dotok bencina Nemcem. Priprave so bile odkrite po Jugoslaviji. Skupaj so se potem tajno dogovorili, da ostanejo mine v pripravljenosti, vendar aprila 1941 ni prišlo do te dobro zasnovane akcije.

Za Slovenijo so zanimivi posegi SOE v Avstrijo. Že 1940 je SOE agent v Beogradu, Julius Hanau, organiziral po članih slovenske manjšine sabotažo na avstrijskem Koroškem proti železniškem omrežju. Po slovenskih virih vemo, da je to izvršila naša primorska iredenta TIGR. SOE je med 1942-43 pomagala NKVD poslati nekaj sovjetskih agentov v Avstrijo. Leta 1943 je iz Jugoslavije bil poslan en SOE agent, vendar se je kmalu umaknil; ni se počutil varnega in ni mogel nič koristnega napraviti. Avstrija je bila vse do 1944 pretrd oreh za SOE, pravitko in povsem Nemčija. 9. junija 1944 se je vzpostavil stik z OFF (Avstrijska osvobodilna fronta), vendar iz tega ni bilo nič; izkazalo se je, da je šlo v glavnem za produkt komunistične propagande. Edina možnost prodreti v Avstrijo je obstajala preko slovenske manjšine v Avstriji, kjer pa so partizani operirali pod kontrolo slovenskih partizanov.

V glavnem to področje ni bilo pripravljeno za akcije SOE. Še posebej je šla SOE na živce nemška taktika spuščanja svojih agentov iz letal, ki so kot lažni agenti SOE potem uničevali resnične postojanke SOE. Vsekakor je bil proti koncu 1944 SOE zelo vezan na novi zunanji faktor angleške politike z namenom zaustaviti nadaljnji prodor komunizma. V SOE je že prevladala miselnost „ni nobenega razloga, da bi se mi borili za komunizem“. Povezava SOE z avstrijskimi komunisti je bila povsem opuščena. Istočasno je AFHQ (Glavni štab letalstva), ki je nadziral posebne zaupne operacije v Avstriji, odklonil vsako podporo slovenski partizanski aktivnosti v Avstriji in vsem drugim možnim partizanom v Avstriji ((ki jih ni bilo). Angleži so imeli velike politične pomisleke in strah, da bi se povežalo slovensko komunistično partizanstvo preko severne Italije z Avstrijo. V isto dobo spada odklon pomoči severno italijanskim partizanom, da se ne bi komunisti preveč opomogli. Angleži niso bili naklonjeni novi avstrijski vladi Karla Rennerja; posebno jim je bil neprijeten novi notranji minister, komunist, ki je imel v rokah policijo. Šele volitve v novembru 1945, ko so komunisti dobili komaj 5% glasov, so nekako pomirile Angleže. Vsekakor je skrb za bodočnost ostala in antikomunizem je sedaj nadomestil anti-nacizem. Direktive SOE v novembru že jasno kažejo, da je

Sovjetska zveza sedaj glavna skrb in proti SZ naj se obrne njihovo bodoče delo. V tej zvezi je za nas Slovence zanimiv uradni dokument: Memorandum SOE od 22. novembra 1945 COS 45/671/0 in CAB 80/98, ki pravi:

- 1) Naloga SOE v inozemstvu: pripraviti okvir organizacije, ki se more v primeru vojne takoj razširiti. Planirati tajne akcije, nuditi prikrito podporo angleškim interesom zunaj Anglije v skladu z glavnim štabom in zunanjim ministrstvom.
- 2) SOE naj da prednost svoje dejavnosti deželam, ki bodo verjetno zasedene po Sovjetski zvezi.
- 3) Zbirati in pošiljati v London informacije iz Avstrije in Jugoslavije v zadevah posebnih ciljev (vojaških objektov) in uporniških gibanj, ki bi se mogla izkoristiti v primeru vojne.

Gornji podatki so deloma povzeti iz knjige „Anglija in evropska uporniška gibanja 1940/45“, David Stafford 1980, in podrobno dokazujejo upravičenost sklepanj o možnem spopadu med Zahodom in Sovjetsko zvezo kmalu po koncu vojne. Potrjujejo tudi vzrok za slovensko tragedijo, ko so Angleži z namenom zaustaviti komunizem na stari avstrijsko-jugoslovanski meji žrtvovali slovensko domobransko vojsko, ki se je utaborila v Vetrinju.

ZU

DAROVALI SO:

Od 16. 4. 1985 do 15. 8. 1985		Rev. dr. Kukovica Alojzij
Za zavetišče:		cerkv. nabirka pri sv. maši
	Ša	23. 6. 1985 v Zavetišču
Košir Jože	1.000	V spomin na pok. moža-očeta:
Korošec Franc	382	Šproc Berta - družina
Rupnik Evgen	380	V spomin na pok. Ivana Zazula:
Vadnjal Ivo	1.500	Rovan Anton
Šušteršič Marjan	900	V spomin na pok. go. Jereb:
Šušteršič Bogoslav	880	Jenko Janez
Blazinšek Filip	500	V spomin na pok. Petra Bajda:
Rupnik Slavko	380	N. N., Mendoza
Rant Franc	3.800	V spomin na pok. Terezijo Poglajen:
Jenko Janez	15.000	Dolene Vencelj
N. N., Lomas del Mirador ..	5.000	V spomin na pok. Attilia Contina:
Dr. Est Jože	500	Brezigar Zoran
Peternel Jože	2.880	V spomin na pok. Justina Pahor:
Peternel-Jurše Cilka	880	Fajfar Franc
Križ Milan	380	Šušteršič Janez
Prelat Novak Franc	1.380	V spomin na pok. prof. L. Horvata:
Fink Nace	6.100	Inž. Matičič Anton - družina
Benedičič Miha	7.600	Frančič Ignacij

Mikolič Milena	1.000	Kržišnik Jože ml.	0.60
V spomin na pok. brata Ivčka: ubitega v Teharjah 1945		Loboda Marjan	2.60
Matičič Lina	2.000	Holozan Vera	2.00
V spomin na pok. brata Ivana ubitega v Teharjah 1945		Čisti dobiček pri kosilu 23. 6. 1985 v Zavetišču	334.70
Inž. Matičič Anton	2.000	Odborniki Tabora v Arg. ..	2.50
V spomin na pok. brate: eden padel v boju in štirje ubiti v Kočevskem Rogu:		Križ na grob pobitih in pomorjenih domobrancev 3. voda škofjeloške udarne čete:	
Zajec Franc z družino	20.000	Dolenc Vencelj	10.00
V spomin na padle in pomorjene borce iz Dvora-Žužemberk:		V spomin na pok. Janeza Matevževiča:	
Repar Jože	10.000	Potočnik Matevž	5.00
(v dol.)		V spomin na pok. Janeza Ozimka:	
Borštnik Pavle	10	Kosančič Bogdan	2.00
V avstralih		V spomin na pok. brata Ivana:	
Čarman Peter	0.60	Fajfar Franc	5.00
Tomaževič Tončka	0.60	V spomin na pok. Lojzeta Modica:	
Tomaževič Francka	0.60	Tomaževič - družina	10.00
Truden Slavko	1.10	V spomin na pok. Janeza Peršuha:	
Borštnik Maks	6.10	Čarman Peter	5.00
Telič Rafael	1.00	V spomin na pok. Jožeta Požarja:	
Zajec štefka	0.30	Štefe y Cia. SRL	10.00
Rant Franc	2.60	(v dol.)	
Jagodic Florjan	1.20	V spomin na pok. Vido Dovjak:	
		Pičman Janez	20.00

No habrá paz en Perú, no habrá paz en Filipinas...

Escuetas noticias propaladas por agencias noticiosas indican elocuentemente a los que conocen el accionar y proceder del comunismo internacional desde muchos años atrás, que no habrá paz en Perú y no habrá paz en Filipinas.

En efecto, en Perú se desarrollan actualmente acontecimientos con sorprendente similitud a los sucesos ocurridos en ESLOVENIA durante la última Gran guerra, es decir, hace 40-45 años atrás.

Para darse cuenta de esta crucial contingencia, cabe leer esto:

La organización rebelde Sendero Luminoso sufrió 35 bajas en un violentísimo enfrentamiento con un grupo paramilitar campesino —que perdió a su vez 4 hombres— registrado en la zona andina del Cuzco, hacia donde se habrían trasladado los integrantes del Estado Mayor senderista, entre ellos

el líder máximo **Abimael Guzmán**, conocido como el "**camarada Gonzalo**".

Los pobladores que proporcionaron la información aseguraron haber contabilizado **35 cadáveres de guerrilleros**, y agregaron que otros 20, heridos, fueron capturados por los integrantes de la "**ronda campesina**", como se denomina a los grupos de lugareños organizados por las fuerzas militares y policiales para combatir a la guerrilla.

El periódico agrega que tanto Guzmán como sus dos principales lugartenientes, **Osmán Morote** y **Julio César Mezzich**, se encontrarían **acorralados** en la zona por las fuerzas del orden y por grupos de "**ronderos**".

Los informantes señalaron, asimismo, que un comando senderista que hace meses venía actuando en la región del valle de Vilcabamba **atacó un poblado para reabastecerse**, tras lo cual fueron emboscados por los "**ronderos**" con lo que se inició el enfrentamiento.

Fosa común

El mismo periódico había denunciado ayer el descubrimiento de una fosa común con los **cadáveres descuartizados de ocho niños**.

Según la versión —no confirmada ni desmentida oficialmente— una pastora y su hijo descubrieron la fosa en la localidad de Piscobamba, en el callejón de Huaylas, a unos 350 kilómetros al noroeste de Lima.

Los cadáveres mutilados pertenecen a **ocho niños de alrededor de cinco años de edad**. El periódico dice que la policía del lugar descartó móviles políticos.

(De "**Clarín**", 13-12-85)

En Cochas, Ayacucho, a 575 km al sudeste de Lima, una **columna de 80 guerrilleros ocuparon ayer, jueves, ese pueblo, asesinaron a balazos a 4 dirigentes comunales e hicieron estallar sus cuerpos con dinamita, e hiriendo a otros 4**.

Los guerrilleros permanecieron varias horas en Cochas, a 120 km de Ayacucho, acusando a los dirigentes Cipriano y Demetrio Valdez, Pedro Sánchez y Cirilo Paquihuayra de organizar las "**rondas campesinas**".

En Pasco, 317 km al este de Lima, otra columna de 25 **guerrilleros senderistas ocuparon también la comunidad de Ticalcayán, hicieron un "juicio popular" a Fulgencio Aranda, administrador de una cooperativa campesina del lugar, y lo ejecutaron con ráfagas de metralleta en la plaza principal**.

(De "**Clarín**", 1-2-86)

Por eso, ya no habrá paz en Perú...

...NO HABRA PAZ EN FILIPINAS TAMPOCO...

De la inundación de informes sobre la situación filipina nos basta extraer algunos pocos aspectos que nos hablan suficientemente de la confusión reinante y de la poca clarividencia de los dirigentes que actualmente se encuentran en la cresta de la ola.

Si bien es lamentable, debemos hacer notar que el mismo dignatario eclesial, el cardinal primado Jaime Sin, —guiándonos por sus declaraciones públicas— cayó en la trampa comunista, creyendo de buena fe en la buena fe de los comunistas ahí combatientes, faltos de todas las normas éticas de la gente civilizada. Esta ingenuidad les resultará fatal, tarde o más temprano. Mas bien, temprano. Para esta conclusión nos basamos en estas líneas y en la acogida fría —al parecer nuestro— que encontró Jaime Sin en la persona del Santo padre, Juan Pablo II:

Sin, que llegó a Roma hoy para informar mañana al papa **Juan Pablo II** sobre el cambio de gobierno en Filipinas, explicó que había recibido una carta de un sacerdote que mantiene contactos con los guerrilleros, diciendo que algunos líderes guerrilleros empezarán a abandonar las montañas el 17 marzo, al regreso del cardenal.

El primado, que rehusó hacer estimación alguna sobre la amplitud y la profundidad de la rendición, desestimó que exista un "peligro comunista" en Filipinas, diciendo: "Los comunistas son pocos. Creen en Dios y no emplean mucha violencia. Tenemos planeado llevarles el catecismo de la Iglesia para que sepan lo que es el amor".

Sin se mostro favorable a la legalización del Partido Comunista, aseverando: "Es la única manera de verificar cuántos comunistas hay".

(De "Clarín", 6-3-86)

Cena te številke na 88 straneh je za Argentino 2 Avstrala. Letna naročnina za inozemstvo je 12 USA dol. za navadno in 16 USA dol. za letalsko pošto ali pa cena v drugi odgovarjajoči valuti.

Correo Argentino Suc. 7	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 5811	Propiedad Intelectual N° 282.486 - 18. 9. 1984
	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 691	R. Falcón 4158, 1407, Bs. As.